

X 10 16.

South Library.

Press mark 154. E. 3.

Entered in Catalogue

1860

56

X 10 16.

South Library.

Press mark 154. E. 3.

Entered in Catalogue

1860

56

Dafydd Iones o Colwyn Crist yn Ryda.

nen

682

W S
122

Syr John Williams,
Barnwng.

CHM

18

18

18

18

Ex dono Dom. Ric. Molyn de Molyn.
Mag^{tri} Artium & Alumn^{is} Eius.

David Ions jussu Collegij Alumn^{is}
(ambro Britannus) 1682

PROFIAD YR YSPRYDION,
NEU
DDATCUDDIAD GAU
ATHRAVVON,

A rhybudd iw gochelyd.

NEU

Draethawd byrr ar 1. St. Jo: 4. 1.

Yn niha vn y datcuddir drwy oleuni gair Duw, e-
sponedig gan hynafiaeth, fod amryw athrawiaethau
y Papistaid, y Presbyteriaid, yr Independentiaid,
a'r Cwaceriaid yn anghyffon a'r Ysgrifur Lân. ac o
herwydd hynny iw gochelyd yn ofalus gan bôb dyn
sydd yn caru jechydwrïaeth ei enaid.

*O waith ROND L DAVIES Meistr yn y Cel-
fyddydan, a Ficar Meisod.*

St. Math. 7. 15, 16.

Ymoglewch rhag y gau brophwydi, y rhai y ddeuant
atoch yng wilcoedd deffaid, ond oddimewn bleid-
diaid rheipus ydynt hwy, wrth eu ffiwythau yr ad-
mabyddwch hwynt.

1. Thes. 5. 21.

Profwch bôb peib, deliwch yr hyn sydd dda.

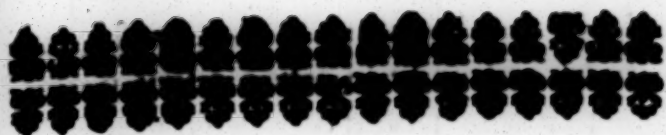
*Pro Ecclesiâ clamitans, & contra Ecclesiam dis-
micant. Cypr.*

Y maent yn llefain dros yr Eglwys, ac yn ym-
drechu yn erbyn yr Eglwys.

RHYDYCHEN

Printiedig gan H. HALL. ym mlwyddyn yr
Arglwydd 1675.

STUDY
C. 1000

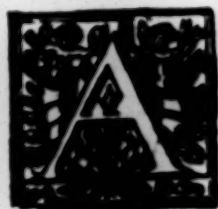
IR BONHEDDIG AR

Parchedig Tsgwier

EDWARD VAUGHAN

*O Lwydiart gräs a heddwch a
amlbaer.*

Anrbyddus Syr,

Rfer awdur pŏb llyfr yw
ei gyflwyno ef i ryw wr
vrddasol, tan nodded yr
hwn y caffo, wrth fyned
allan i'r byd barnus, traf-
ferthus hwn, achles a diogelwch. Er
dilyniad yr hon ddefod yr anturiais inneu
eich cymmydog ach cār tlawd orchym-
myn y llyfran hwn (ym mha vn yr wyf
yn ymosod yn erbyn amryw wrthwyne-
bwyr fy Mam, Eglwys Frudain) i'ch
nawdd ach teilyngdod chwi, sydd nid yn
vnig

vnig yn vn o bentherthiad eich gwlad, ond
hefyd (yr hyn sydd achos o fwy gortol-
ledd i chwi, ac sydd ddewisach gennych,
megis ac yr oedd gan Theodolius gync
fod yn aelod o'r Eglwys, nag yn ben yr
ymmerodraeth) yn wir fâb yr Eglwys
vniowngred hon; ac o herwydd hynny
yn barottach i gymmorth, ac i roi calon
ym mhôb ymdrechwr ym mhlaidd y wir
ffydd a rodded vnwaith i'r Sainc, a'r hon
yr ydych i'ch mawr glôd, ach mwy yf-
prydol gomffordd yn ddisigl yn ei phro-
ffesu. Ac fel yr ydym yn anrhydeddu
ac yn gwneuthur gwiwbarch grybwyll yn
ein llyfrau am y cyfryw toneddigion ac
sydd yn ffatfrio gwyr o ddysg, yn enwe-
dig gweinidogion Duw, ac yn eu ham-
ddiffyn yn erbyn erlyd y byd: felly nyma
ddylem yr vn ffund argraphu ein lly-
frau iddynt hwy, sydd tan Dduw yn ein
cynnal ni yn ein ysprydol filwriaeth, ac
yn rhoi bywiowgrwydd ynom i ymdre-
chrau yn erbyn gelynion yr Eglwys, ac
anwireddau y byd drygionus hwn. Fel

y maent hwy drwy eu mawredd ai daio-
ni yn maethu bywyd a lûg dysgeidiaeth
yr awron: felly drwy ddyledus daliad
adref y dylei dysgeidiaeth a'r celfyddy-
dau anrhydeddu a thragwyddoli eu coffa-
dwriaeth hwynt i'r oesoedd sydd i ddyfod;
fal y gallont hwy, drwy 'r rhai yr yd-
ym yr awron yn byw, drwy ein llyfrau
ni fyw byth mewn dedwyddol gofradw-
riaeth. Ac er nad allaf addaw i'ch anrhy-
dedd drwy 'r llyfr hwn, nid yw deilwng
yn ddiau i'w osod allan, ac etto yw 'r an-
rheg oreu ac a fedrafi ei rhoddi i chwi, vn
cyfryw barhaus a dyfodiolaeth, er *a Monu-*
coffa am eich cymmwynasgar- *mens*
wch ach daioni i weinidogion Duw, ach
gwlad: etto gwir ddymuniad fy nghalon
ydyw gwneuthur yn adnabyddus i'r byd
trwyddo ef, mor rhwymedig ydwyf i'ch
anrhydedd am eich ffatrau i mi yn neill-
duol, a'r mawr gyfrif yr ydych yn ei wn-
euthur o holl weinidogion Duw yn gyf-
tredinol. Os rhynga fodd i chwi d-
darllain y llyfr hwn, (felyr wyf yn

gobeithio y gwnewch, ac mi a ddy-
munwn ar Foneddigion Cymru na d-
dibrifiont rhag llaw hên jaith eu gwlad
gimmaint ac a wnaethont er yn ddiweddar
o flynyddoedd) chwi a gewch weled vn-
ddo ddiddadlu yn eglur yn eich jaith ge-
nedigol eich hun athrawiaethau pennaf y
gau athrawon sydd yfoweth yn rhy aml
yn ein mysg, a chanfod hetyd eu en-
bydus ai echryflen ffrwythau. Canys
er bod eu hwynebau yn wrthwyneb iw
gilidd, fel yr oedd wynebau y Llwyno-
god a ddaliodd Sampson: etto y maent
hyn wedi eu clymmu, fel y rheini, gyn-
fflon at gynffon, a ftaglau hetyd rh-
wng eu cynffonnau i ddifa, nid yd y
Philistiaid, ond ysprydol ymborth Chri-
stianogion, ac i roi maes yr Eglwys ar
dân drwy eu dall ai ebuo zêl. Y llwy-
nogod hyn yng wiscoedd defaid a ddat-
cuddiais i, ac a yrrais allan o'u ffâuau, ach
rhan chwithau, barchedig Syr, a boned-
digion a swyddogion eraill y wlad yw, eu
hymlyd yn gyflym, (ni wn i vn belwria-
eth

eth ganmoladwyach a rheitiach yn y dyddiau hyn) ai dal ; yn ol cyngor Solomon gall, Deliwch i ni y llwy- *Can Sol.*
nodd, y llwynogod bychain, v 2. 15.
y rhai a dditwynant y gwinllannoedd, yn
y rhai y mae egin grawnwin, ac a ddifant
lawer o wyn gwirion Christ, trwy eu
rhithiau tēg, ai rhagrith, ai cyfrwysedd
i dwyllo. Yr Arglwydd a leitho rhite-
di y rhain yn ein plith, ac ach cadarnhao
chwi beunydd ym mhroffes y wîr ffydd;
ac ach bendithio chwi, ach ant ydeddus,
ach tra dduwiol, ac eluengar gywell, ach
holl deulu â chynnyrch pob dawn a sp-
rydol, a bendithion daiarol yn y byd
hwn, ac â thragwyddol lawenydd a de-
dwyddvd, yn y byd a ddaw. Hon, vrd-
dedig Syr, ydyw, ac a fydd beunyddol
weddi

Eich ffyddlonaf ach

Gostyngetadïaf wâs

Rondl. Davies.

AT Y DARLLENNYDD.

F' anwyl frawd ani cydwladwr,

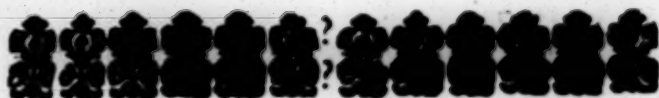
NId chwant ymffrost, neu wâg o-
goniant a wnaeth i mi osod allan
y llyfran hwn (tebyccach wyf i
gael gogan gan y rhai a welant fai ar bôb
peth a wnello arall, ac sydd well ganddynt
gadw y goleuni sydd ynddynt tan lestr, n'ai
osod ar ganhwyllbren, er cyfarwydaid
i eraill) ond y dyfn ymglyw sydd gennif
o'r amryw gau atbrawiaethau a ddysgir yn
rhy gyffredin, a hysaidd yn ein mysg;
ac o'r amryfodd beryglon, ar niweidiau
sydd yn dysod o honynt. Canys maent
nid yn unig yn tywylu y deall, y swydd
gynnedaf honno o'r enaid sydd i'n cyfar-
wyddo i bôb gwirionedd; ond hefyd, (y
peth sydd alaethusach) yn rhwymo'r cy-
dwylod i ddilyn cam-syniad y deall, ac
yn

yn llygru 'r bywyd a'r ymarweddla. Paul
gynt yn ei gamsyniad ai ddall zêl a dybi-
odd, nad allei wneuthur gwell wasanaeth
i Dduw, nag erlid y Christianogion, a
charcharu 'r Sainc, ai bacadu, ai dife-
tha. A. A. 26. 10. An achubwr Christ a
ragddywedodd iw ddiscyblion, Jo. 16. 2.
Tr erlidiei pobl ddrygionus hwynt, ac y bw-
rient hwynt allan o'r synagogau, ac y
tybient y gwnaent wasanaeth cym-
meradwy i Dduw, os lladdent hwynt. A
Sainc Paul Tit. 1. 15. 16. Gan grybwyll
am rai halogedig yn eu meddwl, an cyd-
wybod, sydd yn dywedyd eu bod yn ffiaidd,
ac yn anafudd, ac i bôb gweithred dda yn
anghymeradwy. Y mae buchedd pobl yn
gysson ai barn, ym mhyngeiau 'r ffydd; ar
rhaf a syrthiant oddiwrth y gwirionedd i
amryfuedd, a syrthiant yn ebrwydd od-
diwrth dduwioldeb at anwircdd. Sainc
Cyprian, gan scrifennu am Nofatus, yr
heretic niweidiol hwnnw, sydd yn dywedyd i
fod ef dros fefur yn gybyddus, yn falch
anoddefadwy, a'r dyn ffalsaf ac oedd yn
fyn

fyw; yn ffagl i ennyn tân ymrysson, yr
hwn nid oedd ganddo fatter beith a ddeuei
o wirionedd, a heddwrch; na pha gythry-
Cyp. ep. fwl, a niwed a wnaï yn yr Egl-
49 ad. wys, os cae ddal ei amryfuseddau,
Cornel. a myned ym mlaen yn llwyddian-
nus yn ei gamgrediniaeth. Ac mewn gwi-
rionedd, nid yw ond cyfiawn i Dduw eu
r hoi hwynt i fynnu i fucheddau ll-gred g, y
rhai, gan ymwrthod a'r gwirionedd, sydd
yn eu rhoddi eu hunain i fynnu i lygredig
amryfuseddau. Ond nid yw'r niweidiau
sydd yn dyfod oddiwrth lygredig athrawi-
acthau yn terfynu yn yr awdwyr o honyn
yn unig, ond y maent yn ymestyn at era-
ill hefyd, ac yn eu llygru nhwythau. Ac
am hynny y cyffelybir hwynt yn yr yscrj-
thur lân i ganer, 2. Tim. 2. 17. Yr hwn
sydd yn myned o'r naill actod i'r llall, ac
yn llygru un rhan yn ôl ei gildid, nes
iddo o'r diwedd, ddifa'r galon, ar by-
wyd; ac i furdoes, Math. 16. 6. Yr hwn
sydd mewn ychydig ennys yn furo'r holl
dalp. A hartiiau a gau ddyscawdwy'r a
elwir

elwdr weithiau yn lwynogod a ddisfwynant
y gwinllannoedd; Can. 2. 15. Weithiau yn gwn yn brathu; Phil. 3. 2. Weithiau yn fleiddiau blinion, nid arbedant y praid, Act. 20. 29. Ac weithiau yn dwylwyr yn hudo, ac yn llithio eneidiau anwadal. 2. St. Pet. 2. Trhai fel y gallo y bobl syml annyscedig eu hadnabod, au gochelyd yn well, ferydd y llyfr hwn, fel yr wyfyn gobeithio, beth help; diben pa un yw argyoeddi, os bydd possibl, y gau athrawon sydd yn ein plith; neu, os byddant mor yflyfnig, ac na chydahyd-dont ai hamryfuseddau, cadw o'r lleiaf y gyffredin bobl, (a gylcharweinir â phôb awel ddysgeidiaeth) rhag eu hudo, au camdywys ganddynt. Ac os Duw a ganiattâ i'r llyfran hwn un o'r dibennion hyn yr arfaethwyd ef, fe gaiff yr awdwreiddymuniad, ac a rydd i Dduw'r glôd, ar gogoniant.

Duw ath gatwo, ac a roddo
l ti iawn farn ym mhôb peth.

I St Jo. 4. 1.

*Anwylyd, nachredwch bôb yspryd, eithr
profwch yr ysprydion, ai o Dduw y maent,
oblegid y mae gau brophwydi lawer wedi
myned allan i'r byd.*

*YR Arglwydd a roddes y gair, a mawr oedd
mintai y rhai ai pregethens, medd y
Prophwyd Dafydd, Psal. 68. 11. hynny yw,
Duw a roddodd ei gyfraith drwy weini-
dogaeth Moses ac Aaron, ar efengil
drwy Grist ai Apostolion, a llawer oedd
rhifedi y rhai ar ôl hynny a gyhoedda-
fant y newyddion da o iechydwriaeth i
ddynion. Duw ym mhob oes er dercha-
fiad Christ i'r nef, a ddanfonodd allan i w
Eglwys lawer o bregethwyr dyscedig, a
fryddlon, i bregethu yr Efengil i ddyni-
on, ac i ddangos iddynt ffordd iechydw-
riaeth, ond dymma'r peth Sydd i w a
laethu; ar ôl i Grist ai weinidogion hau*

B

hâd

hâd da y gair ymmaes yr eglwys, y cythra-
 el, gelyn annyhuddol dyn, tra bu y rhai
 oeddynt i wilied ar braidd Dduw yn cysgu,
 y gelyn hwn, meddaf, a ddaeth, ac a
 hauodd efrau ym mysg y gwenith, hynny
 yw, heresiau, a gau athrawiaethau, ac felly
 a lygrodd ffydd Grist; megis ac y rhag-
 ddywedodd Christ ei hun, *gan brophwydi*
lawer a godant, ac a dwyllant lawer. Math.
 24. 11. A Sanct Paul gan annog Elco-
 bion Asia, i edrych arnynt eu hunain, ac ar
 yr holl braidd, ar yr hwn y gosododd yr
 yspryd glân hwy yn olygwyr, i fugeilio
 Eglwys Dduw, yr hon a bwrchassodd efe ai
 briod waed, *Act. 20. 28.* Sydd yn rhoddi
 y rhelwm hwn iw hannog i wneuthur
 hynny, y gwyddai efe y deuai yn ôl ei
 ymadawiad ef fletddiau blinon (neu gau
 athrawon) swplisb, y rhai nid arbedent
 y praid, 29, 30. ond a dwyllent y ffy-
 ddoniaid ac a wnaent niwed mawr; ac y
 cysodei o honynt hwy ai heglwys eu hu-
 nain wyr a lefarent bethau gwyrdraws i
 dynnu discyblion ar eu hôl. A hyn a wi-
 riwyd

riwyd nid yn vnig yn ei amser ef ond hefyd yn yr holl amserau, er hynny; ac yn yspysol yn yr amserau hyn, ym mha rhai yr ydym yn byw, gan fod gennym ni yn ein mysg gau brophwydi lawer, y rhai yn ddirgel a ddygant i mewn heresiau ddistriol, 2 Pet. 2. 1. a thrwy ymadroddiêg, a gweniaeth a dwyllant galonnau y rhai diddrwg Rbaf. 16. 18. Y rhai tel y gallom eu gochelyd yn well, y mae Sanct Joan yn rhoi i ni y rhybudd hwn yn y text, *Anwylid na chredwch bôb yspryd, esibr profwch yr ysprydion, ai o Dduw y maent, oblegid y mae gau brophwydi lawer wedi myned allan i'r byd.* Ym mba eiriau y mae rhybudd dauddyblig; y cyntaf, *na chredwch bôb yspryd*; yr ail, *profwch yr ysprydion, ai o Dduw y maent.* Ac yn arhelwm am bôb vn ôr ddau, *oblegid y mae gau brophwydi lawer wedi myned allan i'r byd.*

1. I ddechreu ar rhybudd cyntaf, neu y gwahardd; *na chredwch bôb yspryd* hynny yw, na chredwch, na dderbynwch bôb athrawiaeth a glywoch, megis

vn yn dyfod drwy ysprydoliaeth oddi-
 wrth yspryd Duw; neu na chredwch bôb
 dyfawdwr sydd yn dywedyd, fod ganddo
 yspryd Duw. na ddilynwch y cyfryw vn;
 na adewch eich twyllo drwy ei rithiau tēg
 ef, achyllygru drwy ei gau athrawiaethau.
 Dymmagyngor Christ ei hun, os dywyd
ne b wrthych, wele llymma Grist, neu llym-
ma, na chredwch b. canys cyfid gau gristiau, a
gau brophwydi ac a roddant arwyddion mo-
wrion, a rhyfcdodau, lydoni thwyllant, pe
bysdei bosibl, i e gretholedigion. Math.
 24. 23, 24. Megis pe bae yn dywedyd,
 yna pan ollyngir Satan yn rhydd, ac y de-
 lo i fod yn yspryd celwyddog yngenuau
 gau athrawon, yna os pregethant i chwi
 vn athrawiaeth amgen, nac adderbynnia-
 foch, byddont Anathema, na wrandewch
 ainynt. os dywedant, fel y mae yn y
 chweched wers or hugain or bennod hon-
 no, *wele y mae Christ yn y diffaethwch,*
 hynny yw, mae Christ, neu ei wir
 Fglwys (lle y mae efe yn bresennol) yn
 y neillduad, ac ym mysg y rhai sydd yn eu
 neillduo

neillduo eu hunain oddiwrth wasanaethwyr
 c, hoedd Duw yn yr Eglwys; *neu y mae*
efe yn y stafelloedd (mewn lleoedd dirgel,
 cymmwys i ymgyfartod) *nae ewch allan,*
na chredwch hwynt. Ar cyfryw rybudd a
 hwn ymae ein Achubwr Christ yn ei roi,
Math. 7. 15. ymogelwch rhag y gan bro-
phwydi, y ddenant atoch yngwisgoedd de-
faid, ond oddimewn bleiddiaid rheipus yd-
ynt hwy. Ymogelwch rhagddynt, na
 thwyllir chwi ganddynt. Hwylt hwy a
 ddywedant, mai hwy yw'r vnig bobl sydd
 yn deall gair duw, ac yn jawnefponio yr
 ysgrhythur lân; y rhaid i chwi neillduo
 oddiwrth bawb eraill, a glynw wrthynt
 hwy, megis vnig bobl Dduw, ac nad
 oes jechydwriaeth i'w gael ond trwy ym-
 gyfylltu a hwy, ai dilyn hwy; mai hwylt
 hwy yn vnig yw eglwys Dduw; tel y dy-
 wedai y Donatistiaid gynt; ond na chred-
 wch hwynt. ar cyfryw rybudd a roddodd
 Duw i'w bobl gynt tan y gyfraith. *Pan*
godo yn dy fysg di brophwyd, neu frenddw
ydud brenddwyd (a roddi it arwydd, neu
rhyfeddod,

rhyfeddod , a dyfod i ben o'r arwydd , neu
 'r rhyfeddod a lefarodd efe wrtbis) gan
 ddywedid , awn or ôl Duwiau dieithr (y
 rhai nid adwaenost) a gwasanaethwn hwynt ,
 na wrando ar eiriau y prophwyd hwnnw , neu
 ar y breuddwydodd breuddwyd hwnnw ;
 Deut. 13. 1, 2, 3. Pa ham hynny ? y mae
 y rheswm yn canlyn yn y geiriau nesaaf ,
 Canys yr arglwydd eich Duw sydd yn eich
 profi chwi , i wybod , a ydych chi yn caru
 yr arglwydd eich Duw ach holl galon , ac ach
 holl enaid. Y rheswm pam y mae Duw yn
 goddef i gau brophwydigiodi yn ein plith
 yw , i brofi gwirionedd ein cariad tuag
 atto ef , an dianwadâlwech yn ei wasana-
 eth. yn gyflon ar hyn y mae yr Apostol
 yn ei ddywedyd , rhaid yw bôd heresiaen yn
 eich mysg , fel y byddo y rhai cymmeradwy
 (y rhai onest , ac vniowngred) yn eglur
 yn eich plith chi. 1 Cor. 11. 19. ac hefyd
 in hannog ni wrth hynny , i fod yn fwy
 dyfal i chwilio allan y gwirionedd , ac i
 brofi yr athrawiaethau aglywom. Ca-
 nys dyna'r peth a orchmynnir nesaaf yn
 y

y text, profwch yr ysprydion, ai o Dduw y
maent.

2 Na choeliwch bôb dyscawdwr, ond
holwch bôb vn, ac sydd yn cymmeryd
arno fod yr yspryd ganddo, a mynnwch
wybod a ydyw ef ganddo mewn gwirio-
nedd. yr hwn a fyddo mor hygred, a cho-
elio pôb vn, ac sydd yn dywedyd fod
ganddo yspryd Duw, ac ni chymmero bo-
en yn gyntaf i brofi y cyfryw vn, ai athra-
wiaeth drwy air Duw, rheol y gwirio-
nedd, siccr yw, y caiff hyrddu celvvyd-
dau arno tan vvisg gvvirionedd; oblegid
foderioed, ac y bydd byth drwy gania-
taad duw, ac annogiad Satan, gau bro-
phwydi, neu athrawon yn y byd. fe
ymffroftia hyd yn oed gau ddyscawdwyr
or gwirionedd; Ac am hynny rhaid i ni
brofi drwy air Duw, oddiwrth ba yspryd
y mae eu hathrawiaeth yn dyfod. Megis
ac y darllenwn ir Beræaid vvneuthur, y
rhaf gan fod yn foneddigeiddach (ac o
vvell tymmer) na'r rhaf oedd yn Thessa-
lonica, a dderbyniafant y gair gyd â phôb
paradrwydd

parodrwydd meddwl, gan chwilio 'r yscry-
 thyrau, a oedd y pethau hynny, a glyw-
 sant (sanct Paul yn eu traethu) felly.
 Act 17. 11. Ac Angel eglwys Ephesus
 a ganmolir, am nad allei oddef y rhai
 drwg oedd yn yr eglwys honno, a phrofi o
 hono y rhai a ddywedent eu bôd yn A-
 postolion ac nid oeddant, a chael o hono
 hwynt yn gelwyddog; Danc. 2. 2. iddo
 holi eu gan ddyfsgawdwyr, a dancu-
 dio eu bod y cyfryw rai. Ni wala-
 naeth i ni dderbyn pôb athrawiaeth, ond
 rhaid i ni, fel y gorchymmyn yr Apo-
 stol, brofi pôb peth, a dal yr hyn sydd dda.
 1. Thes. 5. 21. Ac wrth ba beth y profwn
 yr athrawiaethau y glywom, ond vwrth
 yr yscrythur lân, yr hon yvv yr vnig vvir
 reol o ffydd a byvvyd? Pa beth byn-
 nag sydd vwrthwynebol i'r Scrythur lân,
 nid llewynchiad yr yspryd glân ydyw, ei-
 thr ~~hâd~~ tywyfog y tywyllwch, Duw y
 byd hwn, yr hwn sydd yn dallu meddytiau
 y rhai digred, fel na thywynnei iddynt
 lemrych gogoniant Christ, fel y dymyd yr
 Apostol.

Apostol. 2. Cor. 4. 4. Ac am hynny y mae
 Christ yn peri i ni chwilio 'r yscrythrau.
Joh. 5. 39. A'r prophwyd Esay sydd yn
 ein cyfarwyddo ni at yr vn maen prawt,
 i wybod gwahaniaeth rhwng gwîr, a gau
 brophwydi; *At y gyfraith, ac at y dystio-*
laeth: oni ddywedant yn ôl y gair hwn,
hynny sydd am nad oes golenni ynddynt.
Esay 8. 20. Os lletarant ddim nid yw yn
 ôl gair Duw, arwydd eglur yw, nad oes
 ynddynt olcuni gwirionedd. Ac am
 hynny y dywyd Sanct Austyn, (*otra*
Pet. de unit. ecl: cap: 6:) "wrth y gau
 "athrawon yn eu amser ef, darllenwch
 "i ni hyn o'r gyfraith, o'r prophwydi, o'r
 "Psalmau, o'r efengil, o scrifennadau yr
 "Apostolion, ac nyniach coeliwn chwi.
canys gan fod yr holl scrythur wedi ei
rhoddi gan ysprydoliaeth Dduw, 2. Tim. 3.
16. gan mai yr yspryd glân a lefarodd
 drwy'r prophwydi, ac a ddyscodd i
 Scrifennyddion 'r scrythur beth a scri-
 fennent; gan mai efe oedd yr adroddwr,
 ac nad oeddynt hwy, ond yr yscrifen-
 nyddion;

nyddion; os yr athrawiaeth sydd oddiwrtho ef, y mae hi yn gyfflon a'r ysfcrythur, yr hon a ddaeth drwy ei ysprydoliaeth ef; gan fod y naill wirionedd yn cyttuno yn wastad ar llall. canys beth yw yr holl wirioneddau ac sydd, ond delwau a drychau oi gilidd? pelydrau yr vn haul ydynt oll, ffrydau ydynt oll yn llifeirio o'r vn ffynnon, Duw y gwirionedd. Ac am hynny y dywyd yr Apostol, *pe byddet i ni, neu i Angel o'r nef efangylu i chwi, amgen, nar hyn a efangelasom i chwi, bydded Anathema. Gal. 1.8.9.* os dysg neb i chwi athrawiaeth newydd, wrthwynebol ir hon a ddysgaloch, neu nid yw gyfflon â hi, na wrandewch arno, na fyddet i chwi a wneloch ag ef; eithr edrychwch arno megis gau brophwyd, a throwch oddiwrtho, megis vn melldigedig sydd yn llygru gair Duw, neu yn chwannegu atto ef. Dymma gan hynny y ffordd gyntaf i brofi yr ysprydion au athrawiaethau, ai o Dduw y maent, eu holi hwynt

hwynt yn ôl rheol gair Duw, os ydynt yn cytuno â hon, y maent iw derbyn; ond os ydynt yn anghyflon a'r rheol hon, rhaid eu gwrthod, yr awr hon os holwn lawer o athrawiaethau eglwys Rhufain wrth y rheol hon o air Duw, nyni a gawn weled eu bod hwy yn anghyflon ag ef, ac o herwydd hynny iw gwrthod.

Canys yn gyntaf y maent yn dysgu y cyfiawnder ni ger bron Duw drwy ein cyfiawnder ein hunain (y cyfiawnder hwnnw fel y dywedant) nid trwy ba vn y mae Duw ei hun yn gyfiawn, ond drwy ba vn y mae efe yn ein gwneuthur ni yn gyfiawn; ac ar hwn a nyni yn gynnylgaeddol, yr adnewyddir ni yn y pryd ein meddwl; ac nid yn vnig y cyfufir, ond y gwneir ni yn wir gyfiawn; y cyfiawnder hwn, meddant, neu adnewyddiad y dyn oddimewn, neu y sancteiddiad sydd ynom yw'r sturfiol achos on cyfiawnhâd.

Conc. Trid. ses. 6a. Lle y mae yr yferythwr lân yn dangos yn eglur y cy-

C 2

E iwn

fiawnheir ni , nid trwy ein cyfiawnder
ein hunain , ond trwy gyfiawnder
Christ , yr hwn a gyfrifir i ni.

Bod Duw yn ein gwneuthur ni yn
gyfiawn , ac yn sancteiddio pob vn , ac
y mae efe yn ei gyfiawnhau ; bod y
ddwy weithred hon yn anwahanol, nid
ydym yn gwadu , ond yn dra parod
yn cydnabod , ond dymma 'r peth yr
ydym yn sefyll arno , ac yn ei ddal ,
yn erbyn gwrthddadl y Papistiaid, nad
yw y cyfiawnder hwn mor beiffaith, ac
y dichon yn dwyn ni allan ger bron
gorfeddtainge Duw. A hyn sydd yn
ymddangos drwy amryw fannau o'r
ylcrythur lân ; megis 1. Cor. 4. 4. pie
y mae yr Apostol yn dywedyd , *ni
wn ni ddim arnaf fy hun , ond yn hyn
ni'm cyfiawnhawyd.* yr oedd gan yr
Apostol gynnaint cyfran o'r cyfiawn-
der hwn , ac oedd gan y than fwyaf o
bobl ; ac etto mae efe yn profesu nad
oedd ef yn disgwil cael ei gyfiawnhau
wrtho ef : ac am hynny nid gwiw i neb
arall

arall hyderu ar ei gyfiawnder ei hûn;
 am gyfiawnhâd ger bron Duw. Y Pro-
 phwyd Dafydd yntef oedd mewn rha-
 gorol fodd yn gynnysgaeddol ar cyfi-
 awnder hwn; Canys y mae efe yn dy-
 wedyd, *ei fod yn myfyrio yng orchmy-
 nion Duw; ac yn ymddigrifo yn ei dde-
 dafau; taddo ostwng ei galon i wneuthur
 ei ddeddfau byth byd y diwedd; a chadw
 ei orchmynion, ai dystiolaethau, Psal.*
119. 15. 112, 168. ac etto mae efe yn
 gweddio ar Dduw, na farnei efe et yn
 ôl tofstrwydd y gyfraith; *na ddôs i
 farn a'ih was; ac yn rhoi rheswm am
 hynny yn y geiriau sy'n canlyn, o ber-
 wydd ni chyfiawnheir neb byw yn dy ol-
 wg di; Psal. 143. 2.* hynny yw, os tydi
 ai berni yn ôl y gyfraith. neu fel y mae
 efe yn dywedyd *Psal. 130. 3. os creffi
 ar anwireddau, Arglwydd; ô Argl-
 wydd, pwy a saif? os Duw a graffa ar
 anwireddau y dyn cyfiawnaf ar y ddaiar,
 ac a ddelia ag ef yn nhostrowydd ei gy-
 fiawnder, ni ddichon efe sefyll ger ei
 tron;*

fron ; ac am hynny y mae y twyso-
gawl brophwyd yn y wers nesaf yn
floi oddiwrth gyfiawnder *Duw* at ei
drugaredd, gan ddywedyd, *onid y mae*
gyda thi faddauant, fel i'th ofner. w.

4. A da y mae sanct Austyn yn dy-
wedyd, gwedi canmol rhinwed-

Aug. cm. lib. 3. dau ei fam gwae hyd yn oed i gan-
moladwyaf fywyd dyn, os ti Ar-
glwydd, a'i holryn tanwl, a roi

heibio dy drugaredd. Pa hant hony?
rhaid i'r cyfiawnder, cwy bo vn y cy-
fiawnheir dyn ger bron *Duw*, fod yn
berffaith ; gan mai *mellidigeid yw pob*
vn nid yw yn aros yn yr holl berthau a
scrifennir yn llyfr y ddaedf i'w gwneu-
thur hwynt. Gal. 3. 10. ond am ein cy-
fiawnder ni, mae ei yn dra amher-
ffaith, ac ammhur ; ein cyfiawnder
gwael ni, medd sanct *Bernard de verb.*
Esa. ser 4. od oes vn, fydd vniawn yf-
gattydd, ond nid yw bur ; onid ydym
yfgattydd i, yn credu yn bod ni yn well
nan taiau, y rhai a ddywedasant nid â
llai

llai gwirionedd, na gostyngedd rwydd,
 megis brattiau budron yw ein holl gyfi-
 awnderau; Canys pa fodd, medd ef y
 bydd cyfiawnder pŵr, lle nid all bai fod
 yn eifieu? pa fodd y gall ein cyfiawnder
 amherffaith ein cyfiawnhâu ni ger bron
 Duw? pa fodd y gallwn ni fod yn gyfi-
 awn wrth gyfraith Dduw, yr hon yr
 ydym yn ei throffeddu? *Mewn llawer o*
bethau yr ydym bawb yn llithro, medd
Sanct Iago, 3. 2. ac am hynny trwy wei-
 thredoedd y ddeddf ni chyfiawnheir vn
 cnawd yng olwg Duw, fel y dywyd
 Sanct Paul; *Rhuf 3. 20.* nid all neb gael
 ei gyfiawnhau drwy ei gyfiawnder ei hun.
 Drwy ba beth gan hynny y mae efe yn
 cael ei gyfiawnhau? drwy gyfiawnder
 Christ, yr hwn a gyfrifir iddo, ac a wneir
 yn eiddo ef drwy fyddl. Canys *megis*
trwy annfyddod vn dyn (sef Adda) y
gwnaethpwyd llawer yn bechaduriaid; felly
trwy vsfyddod vn, (sef Christ) y gwneir
llawer yn gyfiawn. Rhuf 5. 19. Drwy hwn
 y cyfiawnheir pob vn sydd yn credu, oddi-
 wrth

worth yr holl bethau , y rhai ni allech drwy
 gyfraith Moses gaeleich cyfiawnhan oddi-
 wrthynt. *Act. 13. 39.* A thrwy ei gyfi-
 awnder ef, yr hwn a gyfrifir i ni , y gwneir
 ni yn gyfiawn ; yn ôl ymadrodd yr vn
 Apostol , *Yr hwn ni wnaeth bechod , a*
wnaeth efe yn bechod trosom ni, fel i'n
gwnelid ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef.
2 Cor. 5. 21. Fel y darfu i Dduw gyfrif
 ein pechodau ni i Grist , ai gospi ef am
 danynt : felly mae efe yn cyfrif i ni (y
 ffyddloniaid) gyfiawnder Christ , fel y
 byddom gyfiawn ger ei fron ef . nid all
 ein cyfiawnder amherffaith ein hunain
 yn cyfiawnhau ni ger bron Duw ; (mae
 hwn yn dilledyn rhy gŵl i guddio ein
 aflendid , yr hwn nid yw , ond megis
 gorchudd o ddail figus , fel hwnnw o
 eiddo ein rhieni cyntaf , fel y dywyd Ma-
 carius) ; ac am hynny mae efe yn cy-
 frif i ni gyfiawnder vn arall , sef cyfiawn-
 der Christ , yr hwn sydd ddigon hela-
 eth i guddio ein cywilydd a'n noethni.
 Ac am hynny da y dywed sanct Ber-
 nard ,

nard. *Ser. in Cant. 61.* Arglwydd myfi
 a gofiat dy gyfiawnder di yn ynig yr hwn
 hefyd sydd eiddo finneu ; oblegid dy fod
 ti wedi ei wneuthur i mi gan Dduw yn
 gyfiawnder , ac nid rhaid i mi ofni ei fod
 yn fantell fer nid all guddio dau ; Canys
 dy gyfiawnder di sydd wisg laes , a thra
 helaeth , 'ich guddio di , a minneu hefyd ;
 i guddio ynafi liaws o bechodau , ond
 ynoti , o Arglwydd , beth a guddia ef ,
 ond tryfflorau dy ddaioni ? mae yn amlwg
 gan hynny mae trwy gyfiawnder Christ *mae*
 y cyfiawnheir ni ger fron Duw , ac nid *gion*
 trwy ein cyfiawnder ein hunain.

2. Y maent yn dysgu ein bod ni trwy
 ein gweithredoedd da yn haeddu nid yn
 vnig cynnydd grâs , ond hefyd bywyd
 tragwyddol ; ac yn ysgymmuo y rhai a
 ddywedant yn amgen . *Conc. Trid. Sef. 63.*

lle y mae Christ drwy *cap. 16. can. 32.*
 esampl gwâs yn dyfod o'r maes , yn
 dangos y gwir wrthwyneb ; *Pwy o honoch*
chwi (medd efe) ac iddo wâs yn aredig ,
neu yn bugeilio , a ddywed wrtho yn y man

D

pan

pan ddel o'r maes, dds, ac eistedd i lawr
 i swytta? ond yn hytrach a ddywed wrtho,
 arlwyia i mi i swpperu, ac ymwregysa, a
 gwasanetha arnafi, xes i mi swytta, ac
 yfed, ac wedi hynny y bwyttei, ac yr yfi
 duheu. Oes ganddo ddiolch i'r gwas
 hwnnw, am wneuthur o hono y pethau a
 orchymmynafid iddo? nid wyf yn tybied.
 Felly chwithau hefyd, gwedi i chwi wne-
 nthur y cwbl oll ac a orchmynnwyd i chwi
 dywedwch, gweision ansuddiol ydym: oble-
 gid yr hyn a ddylasem ei wneuthur, a
 wnacihom. Luc. 17. 7, 8, 9, 10. Pa fodd
 y gallwn ni haeddu gwobr am wneu-
 thur yr hyn nid allwn ei adael heb
 wneuthur yn ddibechod? mae'r cwbl
 ac a allwn ei wneuthur, ie ac ychwa-
 neg yn ddyledus i Dduw drwy rwym
 ein creedigaeth, a'n prynedigaeth, a
 gorchymyn cyfraith Dduw; ie yr ydym
 ni ymmhell oddiwrth wneuthur hynny;
 oblegid ein bod ni bawb yn llithro mewn
 llawer o bethau, fel y dywyd yr Apostol
 Jag. 3. 2. ac am hynny ein vnig haed-
 dedigaeth

dedigaeth ni yw damnedigaeth a marwolaeth tragwyddol; yn ôl ymadrodd yr Apostol, *Rhuf. 6. 23. cyflog pethod gw marwolaeth: eistbr dawn Duw yw bywyd tragwyddol, trwy Fesu Grist ein hargwydd.* Dawn Duw yw bywyd tragwyddol, ac nid all neb er sancteiddied fyddo, ei gleimio megis cyflog am ei wasanaethi *Dduw*. Je, er i ddyn wasanaethau *Dduw* fil o fl nyddoedd yn oreu fyth ac a allo, etto ni haedda efe aros yn y nef vn hanner diwrnod fel y dywyd vn or hen dadau. A da *Anfel de mensurat. crucu.*

y mae vn arall yn dywydd; fy holl haeddiant i yw *Pernisfer. 61. in cant.* trugaredd *Dduw*. mae hyn

yn ymddangos, oblegid fod pump Peth yn angenrheidiol, fel y gallo gwaith haeddu gwobr am dano; 1. iddo fod yn eiddo ni; 2 iddo fod yn rhydd. 3 iddo fod ryw ffordd yn llefrol i'r hwn y disgwiliwn wobr am dano. 4 ei fod yn berffaith; ac 5 yn gyfartal ar gwobr. Yr awrhon os edrychwn ar ein gweithre-

doedd da, nyni a gawn weled eù bod hwy yn ddiffygiol yn yr holl ystyriaethau hyn. Canys.

1 Y gweithroedd da yr ydym yn eu gwneuthur, nid eiddom ni ydynt, ond eiddo Duw, yr hwn, fel y dywyd yr Apostol, sydd yn gweithio yn om ewyllysio a gweithbriadu ei Ewyllys da ef. *Phil. 2. 13.* A thrachefn, trwy räs Duw yr ydwyf yr hyn ydwyf; a i räs ef, yr hwn a roddawyd i mi, ni bu yn ofer; ond mi a lasuriais yn helaethach na hwynt oll; ac nyd myfi chwaith, ond gräs Duw, yr hwn oedd gyda mi. *1. Cor. 15. 10.* O ble y mae sanct Austin yn argau yn gryf yn erbyn pob dadl dros haeddiant dyn, fel hyn; os dy weithredoedd sydd dda, doniau Duw ydynt; os ydynt ddrwg, nid ydyw Duw yn eu coroni *Aug. de lib. arit. cap. 7.* hwynt; os Duw gan hynny sydd yn coroni dy weithredoedd, y mae efe yn eu coroni hwynt, nid megis dy haeddedigaethau di, ond megis ei doniau ei hun.

2 Rhaid i weithred haeddiannol fod ynthydd, hynny yw, yn ein meddiant, a'n dewis ni iw gwneuthur, neu iw gael heb wneuthur; ond nid yw ein gweithredoedd da ni felly. Canys gweidi i ni wneuthur y cwbl oll ac a allom, fe, orchymynnir i ni ddwywedyd, gweision ansuddiol idym, ni wnaethom ni ddim ond a dylasem; Luc. 17. 10 ac am hynny ni haeddwn ni ddim mwy nag y mae yr hwn sydd yn talu arian, y mae efe yn rhwym mewn bond, yn haeddu ar law y neb, y mae efe yn talu arian iddo.

3 Rhaid i weithred haeddiannol fod ryw ffordd yn llefelir hwn y mae efe yn diigwil mewn caeth gyfiawnder wobrganddo. Ond nid yw ein gweithredoedd da ni ffordd yn y byd lleffel i Dduw; nid yw ef yn cael budd yn y byd oddiwrthynt. Canys, fel y dywyd Eliphaz wrth Job, 22. 2. *awna gwr lesfâd i dduw? fel y gwna y synbwrol lesfâd iddo hun? neu fel y dywyd Elihu*

lihu wrtho, *Job. 35. 7, 8.* Os cyfiawn
fyddi, pa beth yr wyt yn ei roddi i ddo ef?
neu pa beth y mae efe ym ei gael ar dy law
di? I wr fel tydi, dy annwioledeb; ac
fâb dyn, ddygyfiawnder, a all ryw beth,
a all wneuthur cymmwynas; ond am
Dduw, fe ddichon y dyn cyfiawnaf
ddywelyd gyd a'r prophwyd Dafydd,
Psal. 16. 2. *fy nâ nid yw ddim i ti.*
Nid yw ef yn sefyll mewn eisieu o vn
o'n gweithredoedd da ni, ac nid yw ef
ddim gwell erddynt. Ac am hynny
Dei Cael. da y dwyd Sanct Austyn Os
Dei cap. 5. nyni a wafanaethwn, ac a
addolwn Dduw, fel y dylem, yr holl
leflad fydd yn dyfod i ni ein hunain,
ac nid i Dduw: Canys ni ddywyd
neb fod y flannon yn ynnill dim wrth
yfed o honi.

4 Rhaid i weithred haeddiannol fod
yn berffaith, ac yn ddifeius; ond nid
yw ein gweithredoedd da ni felly; Ca-
nys mae ein gweithredoedd goreugwe-
dieu ll. gru yn y cyfryw fodd, a bod
y

y prophwd Eſay yn eu galw , yn *frat-
siau budron* ; *Eſay 64. 4.* a'n cyfiawnder
ni , medd Gregorius ; Os *lib. 5. moral.*
holir ef yn ôl rheol cyfiawnder Dduw ,
nid yw ef ddim amgen ond anghwyfi-
awnder ; ar peth fydd yn ymddangos
yn lân yng olwg y gweithiwr , fydd
fudr ac afan yng olygiad y barnwr.

5 Yn ddiweddat rhaid bod mewn
gweithred haeddiannol beth gyfartal-
wch , a chydweddoldeb ar gwobr ; ond
nid oes dim o'r cyfryw beth yn ein
gweithredoedd da ni ; Canys pe gal-
lem roi gweithredoedd yn y byd yn
y clorian gyd a'r tragwyddol bwys hw-
nnw o ogoniant , yno diammeu y gal-
lem roi ein *goddefiadau* er mwyn Christ ;
ond mae y rhain yn ihy yſcarn ; *nid*
yw dicrodefiadau yr amſer preſennol
hwn , yn haeddu eu cyffelybu i'r gogoni-
ant a adatcuddir i ni. Rhuf. 8. 18. nid
oes neb yn byw mor dduwiol , ac y di-
chon ef fod yn deilwng o deyrnas net ; ond
rhodd Dduw yn hollawl yw hon ; ac er
pe,

pe gwnem ni aneirif weithredoedd da,
 er pe deuem i vchder rhinwedd, etto er
 hyn ei gyd, nid allem fod yn gadwe-
 dig, ond trwy fawr, a thynner drugaredd
ad col. *kom. 2a.* Deuw, medd Chrysoſtom
 A ſanct Auſten yntet fydd
 yn ddywedyd, pan eistedd to y barnwr
 cyfiawn ar ei orseddfaingc, pwy a feid-
 dia yni ddywedyd, mae ty nghilon yn
 lân? Ie pi obaith i neb fod yn gadwe-
 dig, oni bydd i drugaredd y dydd hw-
Aug. naw gael y llaw vchaf ar gyfiawn-
ep. 19. der? nid all neb gan hynny
 wrth ei weithredoedd da haeddu bywyd
 tragwyddol, a netw enaid.

3 Ymment yn dylgu, ac yn credu
 fod y bara a'r gwin yn ſwpper
Cone. yr Arglwydd, trwy gyſlegraid
Trid. 16 yr offeiriad gwedi eu troi, neu
transub. eu trawſylweddu i gorph, a gwa-
c. 4. cant. ed Chriſt, oblegid i Grist wrth
 ordeinio a rhoddi y ſwpper hwnnw,
 ddywedyd am y bara, hwn yw fy ng-
 horph, ac am y gwin, hwn yw fy
 ngwaed.

ngwaed : Ond rhaid iddynt wybod fod
 Christ yn dywedyd am dano ei hun
 lawer o bethau sydd iw deall, nid yn
 llythrennol, ond yn foddol, neu drwy
 ddull o ymadrodd; drwy ba un y troir
 rhai geiriau oi hystyr, neu eu synhwy-
 reg priodol eu hunain, i arwyddoc-
 âad arall, neu i osod allan bethau e-
 raill, ni arddangosant yn eu arwyddoc-
 âad naturiol. Felly y mae Christ yn ei alw
 ei hun y *ffordd*, *Joh. 14. 6.* y *dewi*, *10. 9.*
a'r wîr winwydden; *15. 1.* a *sanct* Paul yn
 ei alw y *graig* *1. Cor: 10. 4.* nid oblegid ei
 fod telly mewn synhwyreg lythrennol,
 ond mewn mâth ar ddull, ac mewn rhyw
 ystyriaeth; neu oblegid fôd rhyw gyffe-
 lybrwydd rhwng Christ a'r Pethau hyn.
 Yn yr vn modd gan fôd y bara a'r
 gwin yn swpper yr Arglwydd, nid yn
 vnig yn arwyddion i arwyddocâu corph
 a gwaed Christ, ond hefyd yn offery-
 nnau iw ddwyn ef i mewn i'r enaid mewn
 modd helaethach nag o'r blaen, ac yn
 selau i sicrhâu ei roddiad, ai dderby-
 niad

niad ef, ai holl ddoniau angenrheidiol i jechydwraieth, i'r Christion gwir editeirol, ac vfyddgar, te welodd Christ yn dda, oblegid hynny eu galw hwynt wrth enwau ei gorph, ai waed bendigedig ei hŷn. Y bara a elwir corph Christ, ar gwin ei waed, nid oblegid eu fod felly mewn sylwedd; ond yn vnig mewn modd dirgel, a sacramentaidd. A pheth arferol yn yr yscrythur lân ydyw galw y sacramentau wrth enwau y pethau y maent yn sacramentau o honynt. Felly enwaediad yr hwn nid oedd ond arwydd o'r cyfammod, a wnaeth Duw ag Abraham, ac ynddo ef ar holl ffyddloniaid, a elwir wrth enwy cyfammod; *bydd fy nghyfammod, yn eich enawd chwi. Gen. 17. 13. fy nghyfammod*, hynny yw, arwydd fy nghyfammod, fef, enwaediad, fel y mae yn yr 11. wersl, *a chwi a enwaedwch enawd eich dienwaediad; a bydd yn arwydd cyfammod rhyngofi a chwi then.* Ac felly yr oen Pâsg a elwir wrth enw y Pâsg ei

ei hun, bwyttewch ef ar ffrwst, Pâsc yr Arglwydd ydyw. *Exod. 12. 11.* yr oen, yr annifail drefswm hwnnw a ap-
 pwyntiwd ir bol, nid Pâsc yr Argl-
 wydd oedd ef, ond arwydd, a fêl o
 hono. Canys y Pâsc, neu fynediad
 yr Arglwydd heibio, oedd, pan lad-
 dodd efe, yr holl rai cyntaf anedig yn
 nhîr yr Aipht, ac yr aeth heibio i dai
 yr Israeliaid, heb wneuthur dim niwed
 iddynt; o'r hwn tiwr lessâd, a'r ym-
 wared allan o'r Aipht, yr oedd yr oen
 Pâsc yn arwydd, ac yn goffaduvriaeth;
 ac fel y printiei yn well yn eu meddy-
 liau yr hyn a wnaethei *Dew* drostynt,
 fe ai galwyd wrth enw y peth yr oedd
 ef yn ei gynnyrcholi, Pâsc yr
 Arglwydd. Yr vn ffonud hefyd yn
 sacrament swpper yr Arglwydd, yr ar-
 wyddion oddiallan, set, y bara a'r
 gwin, a elwir wrth enwau y pethau y
 maent yn eu arwyddocâu, corph a
 gwaed Christ; in sicrhau ni yn well, os
 dyni au derbyniwn hwynt yn deilwng,

y byddwn gyfrannogion o Ieffadau ei gorph, yr hwn a ddryllwyd, ac a groethoelwyd ar y groes, a'i waed bendigedig yr hwn a dywalltwyd yno.

Aug. contra Adimant. cap. 12. O herwydd Pa achos y mae Sanct Austyn yn dywedyd, ni rufodd yr Arglwydd ddywedyd, dymma fy ngorph, pan roddodd efe yn vnig arwydd, neu sacrament ei gorph. A Thertylian yntef, gan *Tert. contra Mar. l. 4.* elponio y geiriau hynny, hwn yw fy nghorph sydd yn ei alw, ffigur ei gorph. A Sanct Austyn drachefn sydd yn dywedyd, lle y tebygir y gorchymmynnir gweithred ysgeler, rhaid yw deall yr ymadrodd drwy ddull; megis pan ddywedir, *oni fwyttewch gnawd mab y dyn, ac oni yfwrch ei waed ef, nid oes gennych fymyd ynoch; Jo. 6. 53.* ysgelerder ffaidd tyddei bwytra cnawd Christ *Aug de doct. Trin. Christi lib. 3. cap. 16.* mewn gwirionedd, a sylwedd; ac am hynny trwy ddull ymadrodd y mae i ni ddeall hyn. Yr

yr hyn sydd yn ymddangos etto ym
mhellach drwy amryw resymmau cedyrn.

1. Canys yn gyntaf. Pan lefarodd
Christ y geiriau hyn am y bara, *Cym-
merwch, bwyttewch, hwn yw fy ng-
horph*; ac am y gwîn, *hwn yw fy ngwaed*,
Mat. 26. 26. 28. yr oedd Christ y
pryd hynny yn sefyll wrth y bwrdd,
ac yn llefaru wrth ei ddyscyblion, yn
bendithio 'r bara, ac yn rhoddi diolch wedi
cymmeryd y cwppan; ac am hynny
nid ceddynr, ac nid allent y pryd hyn-
ny swytta vn rhan oi vvir gorph ef, yr
hwn oedd yno yn gyfan heb ei dorri, ac
yn fyw; nac yfed vn defnyn oi waed
ef, yr hwn oedd etto yn ei withennau
heb ei ollwng allan.

2. Y mae yn amlwg na throir yr
elfyddau o fara a gwîn i wîr gorph a
gwaed Christ, oblegid ein bod yn
gweled a'n llygaid corphorol, mai yr
vn rhai yw 'r elfyddau hyn ar ôl, a
chyn y cyslegriad; bara a gwîn yr yd-
ym yn ei weled cynt, a chwedi; nid
ydym

ydym yn teimlo, nac yn archwaethu dim yn gorphorol, ond bara a gwîn; nid oes yno na chig, na gwaed iw gweled a llygaid, iw teimlo a dwylo, iw profi yn y genau, nac iw gollwng i lawr i'r cylla; nid ydym nac yn gweled, nac yn teimlo, nac yn profi dim ond bara a gwîn. Ac mae yr Apostol St Paul, athro mawr y cenhedloedd, ar ôl cyslegriad yr elfyddau hyn, yneu galw yn fara a gwîn. *Cynnifer gwaeith bynnac y bwyttaoch y bara hwn, ac yr yfoch y cwppan hwn, y dangoswch farwolaeth yr arglwydd oni ddelo. 1. Cor. 11. 26.*

3 Y mae yn amlwg nad ydym yn bwytta gwir gorph Christ, ac yn yfed ei wir waed et, oblegid mai yr un bwyd ysprydol, a'r un ddiod ysprydol yr ydym ni yn ei fwytta, ac yn ei yfed, ac a fwyttaodd, ac a yfodd yr Israeliaid gynt yn yr anialwch; *Aug. de utilitate panis. cap. 1.* *bwyttasant medd yr Apostol; bawb o honynt yr un bwyd ysprydol,*

yspydol, ac yfasant bawb o honys yr
 vn ddiod yspydol (Canys hwy a yfa-
 sant o'r graig yspydol a oedd yn can-
 lyn, a'r graig oedd Grist.) 1. Cor. 10.
 3. 4. ond ni fwyttasant, ac ni yfasant
 hwy wir gorph a gwæd Christ; ac am
 hynny siccr yw, nad ydym ninneu yn
 swpper yr Arglwydd yn bwytta ei
 wir gorph, ac yn yfed ei wir waed
 ef; ond megis y bwyttâodd, ac yr
 yfodd yr Israeliaid gynt Grist yn yspy-
 dol, ac nid yn gnawdol felly ein hôd
 ninneu (Gristianogion) yn yr vn modd
 yn bwytta, ac yn yfed o hono. Fel yr
 oedd ef yn fanna ir Israeliaid; felly y
 mae ete yn fara i ni, sef, mewn modd
 yspydol; bara ydyw iw fwytta drwy
 ffydd, nid a dannedd; bwyd ir enaid,
 nid ir bol, ac am hynny y dywyd Sanct
 Austyn, i ba beth yr wyt yn
 parattoi dy ddanedd, a'th fol? *Aug. in*
 creda, a thi â fwytteaist; Ca- *Evang.*
 nys hyn yw bwytta y bara by- *John 6.*
 wiol, credu ynddo. *25. 26.*

4 Nid allwn yn swpper yr Arglwydd fwytta gwîr gorph Christ, ac yfed ei wir waed ef, oblegid ei fod ef o ran ei natur ddynol yn eistedd ar ddeheuulaw Duw yn y nef, Col. 3. 1. ac yr erys ef yno, nes y delo ef yn niwedd y byd i farnu byw a meirw, (ai ddysfodiad ef y pryd hynny a elwir ei ail dysfodiad ef;) megis ac y tyftia yr Apostol hwn, wedi offrymmu vn aberth dros bechodau, yn dragwydd a eistedd, dodd ar ddeheuulaw Duw; Heb. 10. 12. a'r hwn, fel y dywyd Sanct Pedr, a raid i'r nef ei dderbyn, hyd amseroedd adferiad pob peth. Act. 3. 21. ond os ydym yn gorphorol yn bwytta cnawd Christ, ac yn yfed ei waed ef, yno y mae efe yn dyfod i lawr o'r net, cyn tynyched ac y mae Christianogion yn cymmuno; ac mae ef ar vnwaith mewn miloedd o leodd ac mewn amryw derynasoedd, yr hyn sydd yn erbyn rhefwm, gan nad all vn corph fod mewn amryw leodd ar vnwaith, fel y cytruna
y

y philosophyddion yn wafryd.

5 Yn ddiweddar; mid gwir fod y bara,
ar gwin trwy gyslegriad yr offeiriad, gwe-
di eu trawfylweddu i gorph, a gwaed
Christ, oblegid fod yn erbyn natur
Sacrament, droi yr arwyddion i'r pethau
y maent yn eu arwyddocau. Canys y
mae pob sacrament yn sefyll o arwydd,
a'r peth a arwyddoecir trwyddo; yr
arwydd fydd beth daiarol; y peth a
arwyddoecir fydd beth nefol. Yn eu-
waediad yr oedd torriad ymaith y blaen-
groen, a thorriad ymaith pechod; yn
y Pâsc 'r oedd yr oen, a Christ, yr hwn
a arwyddoecid trwyddo; yn y bedydd
y mae dwfr, yr hwn fydd yn golchi
y corph; a gwaed Christ, yr hwn
fydd yn golchi yr enaid; ac felly yma
yn swpper yr Arglwydd, y mae bara, a
gwin, yr arwyddion; a thorph, a
gwaed Christ, y pethau a arwyddo-
ceir; ac onide y mae y sacrament hwn
yn erbyn natur pob sacrament arall.
I ddibennu y pwngc hwn ag ymadrodd

F

Theodore,

Theodoret; Christ a anrhydeddodd yr
Theod. dial. arwyddion gweledig ag enw ei
 alog. 1. gorph, ai waed, nid gan newid
 eu natur; ond gan chwanegu
 grâs at natur; ac oblegid eu bod yn
 achosion offerynaidd o gyfrannogiad
 corph, a gwaed Christ, ir sawl sydd
 yn eu derbyn yn deulwng.

4 Y maent yn dysgu fod arnom eifi-
 eu ersynwyr eraill heb law Christ i er-
 tyn trosom; ac am hynny mai
conc. Trid. da, a lleffol yw, i ni weddio
 sess. 9. ar y Sainct i ersyn trosom, a
de invo. rhedeg attynt am nodded, a
Saint. chynnorthwy; a deisyf ar *Deum* ein
 grwando ni er mwyn eu hertyniad au
 haeddedigaethau hwy; y dylem weddio
 arnynt, megis cynnorthwywyr, ceid-
 waid, ac amddiffynwyr yn ein angen-
 rheidrau; yn enwedig ar yr Arglwyddes
 fair yr hon y maent yn ei galw atgwe-
 iriadwres, ac jachawdwres e-
ex cursu naid anobeithiol, a rhoddes y-
borarum be-
ata Maria. sprydol râs; ac yn attolwg arni
 roddi

roddi iddynt ddoniau grâs ; diweir-
 deb, lledneisrwydd, doethineb, ar cy-
 friw rai ; iddi hetyd yn ôl ymysgaro-
 edd ei thosturiaethau eu glanhau oddi-
 wrth eu hanwireddau, eu cym-
 modi hwynt â ffrwyth ei chrôth, *Pfalt.*
 a gwneuthur eu cymmod ai cre- *lurg.*
 awdwr ; yn gweddio a'r Sanct *Mar.*
 Pedr drugarhau wrthynt, ac agoryd id-
 dynt borth nef ; ac ar yr holl Sainc
 yn gyffredinol erfyn dros eu pe-
 chodau a goleuo llygaid eu ca- *Orat. ab*
 lonnau a goleuni y wir ffydd *om. Sc.*
 gatholic ; ac iddynt trwy eu er- *patr*
 fynyad hwy, fod yn ollyngedig yn *proph.*
 nydd farn. Pa ddeisyfiadau amgenach a
 allant eu deisyf ar law *Dduw*, awdwr
 a rhoddwr pob dawn nefol, a rhodd
 berffaith? a beth amgen yw hyn, ond
 gyd ar cenhedloedd anghredadyn *ad-*
doli, gweddio ar y creadur heb law y
 creawdwr? *Rhuf. 1. 25.* lle y mae
 Duw yn gorchymyn i ni *alw arno ef*
 yn nydd trallod, ac yn addaw ein gw-

randu , a'n gwaredu ni ; *Psal.* 50. 15 ;
 a Christ yn dysgu i ni weddio ar ein
 tîd yr hwn sydd yn y nefoedd , *Math.*
 6. 9. ac nid ar yr vn o'r seintïau sydd
 yno ; ac yn addaw pa bethau bynnag a of-
 ynnom i'r tîd yn ei enw ef , y rhydd ef
 hwynt i ni. *Joh.* 16. 23. Nid oes ond un
 cyfringwr rhwng Duw a dynion , y dyn
 Christ Jesu , yr hwn at rhodaes ei hu-
 nan yn bridwrth dros bawb , tel y dy-
 wyd yr Apostol. 1. *Tim.* 2. 5. 6 ple
 y mae efe yn cyflylltu y ddwy swydd
 o brynedigaeth , a chyhyngiad , ac yn
 dangos fod rhinweid a grŵn eirioledd
 Christ yn dibynnu ar iyglyddon ei gy-
 fryniad. Efe yn vnig sydd yn haed-
 du i ni gael ein gwrendo ; a thrwyddo
 ef y mae i ni ddysodfa at y tîd ; *Eph.*
 2. 18. yr hwn a aeth i'r nef i ymdangos
 yn awr ger bron Duw drosom ni. *Heb.*
 9. 24. Nid rhad , i ni with gyfryn-
 gwyr eraill , heb law hwn ; a ffolineb
 yw myned at y gweision , pryd y gal-
 lom fyned yn ddigyfrwng at y meist'r ,
 yr

yr ydym wrth wneuthur hyn ; yn ddirgel yn dinistrio ein hader yn Nuw ; ac yn lleihau anrhydedd Christ ein dadleuwr ; ie annuwioldeb o'r mwyaf yw hyn, a gau douwiaeth, drwy ba vn yr ydym yn rhoddi ir creaduriaid, yr adcoliant, a'r gogoniant fydd yn perthyn i *Dduw* yn vnig.

5 Y maent yn dysgu na ddylei gwyr eglwyfelig briodi, a bod y sawl o honynt ac fydd yn priodi yn y cnawd, ac nad allant ryngu bodd Duw, ac yn gwrthod derbyn neb i vrdau Sanctaidd, oddieithr iddynt eidduno diweirdeb, er na byddont gynnyscaeddol o'r dawn hwnnw. Lle y mae Duw yn caniat-
 tau nid yn vnig ir offeiriaid yn yr hên destament (y rhai a fynnai efe fod yn Sanctaidd) briodi; ac yn dangos pa fâth a briodent; *Levit. 21. 14. Exec. 44. 22.* Ond hefyd yn y newydd, pan yw yn dywedyd drwy ei Apostol, *1. Tim 3. 2. 4. 12.* Rhaid i escob fod yn ddi-

argyoedd, yn wr un wraig, yn llywodraed
 ihu ei dy yn dda yn dal ei blant mewn
 ufudd-dod, ynghyd â phôb honest wydd;
 a bydded y Diaconiaid yn wyr un wraig;
 1. Cor. 7. 28. Ac os priso i gwynnys ni phe-
 chodd; ac niai anrhydeddus yw priodas ym
 mhanw, ar gweli dhalogedig; Heb. 13. 4.
 Ac yn galw'r athrawiaeth wrthwyne-

bol o wahardd priodi yn athra-

(a) Pigh ex-
 plic. contror.

contror. 15.

de calib. &

conjug. (accid

215. ed. 1

paris. 15. 9.

cast. enchir-

rid. contror.

cap. de cali-

batu prop. 9.

p. 528. Bel. 10.

2. c. 2. de

M. machi.

c. 32. p. 545.

(b) Espe. de

con. lib. 2. c.

7. Idem n

Tit. c. 1. p. 67.

Grav. 100

Germ. gen.

51.

wiaeth cythreuliaid. 1. Tim.

4. 1. Athrawiaeth wir gy-

threulig yn siccr, dysgu mai

(a) llai pechod i'r offeiriaid odi-

nebu weithiau, na Phriodi.

A chyffelib yw eu cytraith

yn gwahardd i'r offeiriaid

briodi; ac etto yn caniat-

au iddynt ordderchadon tan

ammod iddynt dalu ardreth

iddynt bôb blwyddyn am da-

nynnt, ie a (b) chymmell y cy-

fryw offeiriaid diwair, ac nid

oes ganddynt ordderchadon

dalw am danynt, oblegid fod

yn

yn rhydd iddynt drwy ganiatrâd ~~y~~
 eu cadw. Duwiolach yw cyngor yr A-
 postol, *oni allant ymgadw, priodant: 1. Cor.*
Canys gwell yw priodt nag ymlosgi. Math. 7. 2.
 19-12. Gwell, arferu y rhwymedi a
 ordeiniodd Duw yn erbyn pechod, na
 byw yn anniwair. Y mae Christ yn ca-
 niatrau hyn, pan yw yn dywedyd, *y neb Math.*
y adichon ei dderbyn, derbynid; y neb a 19-12.
 a allo fyw yn vnig, gwnaed; ar neb
 nid allo, prioded. Sanct Pedr (dilynwyr
 yr hwn y myn y Pâb fod) a
 Philip yr efangylwr, oeddynt *(1) Ign. 11. a 3*
 wyr gwreigiog, Megis ac yr *Philad. clem.*
 oedd y rhan twyaf or Apo- *1. 3. sirom. p.*
 stolion, fel y tyfistia am- *3 27. Euseb. l.*
 ryw o'r hen dadau. Felly *3. hist. cil.*
 hefyd yr oedd Cheremon, *Amb. 2. Cor.*
 Spiridion, Irenæus, Nyffe- *11. Gratian.*
 nus, Synesius, a llaweroedd o Escobion *decret part.*
 duwiol eraill. Je a llawer o seibion gwyr *1. dist. 36.*
 eglwysig (meibion o briod, fel y tyfistia
 Gratian) adderchafwyd i fod yn esco-
 bion.

bion. Bonifas y cyntaf oedd fâb offeiriad fel y tyftia Platina. A Nazianzen fydd yn ymogoneddu fod ei dâd ef yn wr gwreigiog, pan oedd ef yn escob. Yr hyn oll fydd yn dangos fod yn rhydd wrth gyfraith Dduw i wyr eglwyfig briodi.

6 Y maent yn dysgu nid yn vnig gofod delwau i tynu yn yr Eglwyfi, i fod megis yn llyfrau
Cajet. in A- *qu. part. 3.* *quasi. 25.* *art. 3.* ir annysgedig, iw cofio o'r pe-
 thau a wnaethpwyd gynt, ac iw cynhyrfu i ddiuwioldeb, ond hiefyd iw addoli. Yr hyn beth a waherddir yn eglur yn yr ail gorchymyn; *na wna it ddelw gersfiedig, na llun dim ar y sydd yn y ne-foedd uchod, nac ar y sydd yn y ddaiar isod, nac ar y sydd yn y dwfr tan y ddaiar, nac ym grynoma iddynt, ac na wnaetha hwynt. Exod. 20. 4. 5.* Ar phwyd Eſay a ddywyd 40. 18. *I bwy y cyffelybwch Dduw? a pha ddelw a osodwch iddo?* hynny yw, ni ddylech, nid ellwch drwy wa ddelw gynnyrcholi Duw. Ac
 etto

etto y mae yr Papistiaid yn arferol yn eu
 Heglwyfi yn paentio Duw'r tîd megis
 hên wr, Duw'r mîb megis oen, ar yspryd
 glân megis colommen; ac yn haeru y
 dylem roddi yr vn addoliad i'r ddelw, ac
 fydd ddyledus i'r peth, y mae hi yn ei
 ofod ger bron Delw Christ, ar groes,
 ar yr hon y bu Christ farw, ai llun fydd
 i'w addoli ar vn addoliant, ac fydd ddy-
 ledus i Dduw, a Christ Iesu, medd
 Aquinas, eu hathraw mawr.

Athrawiaeth ofnadwy, yn ma- *Aqu. Sum.*
 entumio erchyll ddelw addolia- *par. 3. qu.*
 eth; gan nad oes dim i'w addoli *25 art. 3. 4.*

â duwiol addoliant, ond Duw yn vnig.

7. Y maent yn dysgu y dylid cadw yr yf-
 crythyrau oddiwrth y bobl gyffredin, rhag
 eu darllain, na ddylei neb eu darllain, ond y
 rhai fydd yn cael cennad i hynny; *Bel. de*
 rhag, i'r bobl gyffredin, anghyfar- *verbo Dei*
 wydd gymmeryd achlyssur i'w *l. 2. c. 15.*
 gwyro, aci gyfeiliorni; nad rhaid id- *Molan. de*
 dynt ddarllain yr yfscrythyrau, ond *prac. Theol.*
 mai digon iddynt hwylio cwrw eu *tract. 3. c.*
27. concl. 1.

G

bywyd

bywyd yn ôl gorchymyn, ac ordinbâd
 eu bugeiliaid, au athrawon. Eithr beth
 yw hyn, ond megis pe byddei i ryw
 ddyn ofni pawb rhag cymmeryd bwyd,
 a diod, oblegid fod rhai dynion gly-
 thion a meddwon, gan gamarferu y
 rhain i lythni a meddwdod, yn syrthio
 i amryw glefydau? beth yw hyn, ond
 gwrthwynebu eglur orchymynion yr y-
 scrythur lân, ar dibennion, i'r rhai y
 scrifenwyd hi? Bydded y geiriau hyn yr
 ydwyf yn eu gorchymyn i ti heddyw, yn dy
 galon; ac hyspysa hwynt i'th blant, a
 chrybwyll am danynt pan eisteddech yn
 dy dy, a phan gerddych ar y ffordd, a
 phan orweddych i lawr, a phan godych i
 fynw; a rbwym hwynt yn arwydd a'r dy
 law, byddant yn ragtalau rhwng dy lyga-
 ia; scrifenna hwynt hefyd ar byst dy dy,
 ac ar dy byrth. Deut. 6. 6, 7, 8, 9.
 Chwiliwch yr yscythyrau, Canys ynddynt
 hwy yr gâych yn meddwl cael bywyd tra-
 gwyddol. Jo. 5. 39. Preswylid gair
 Christ ynoch yn helac'h, ym mhôb doe-
 shineb;

thineb; Col. 3. 16. hynny yw, na adewch
 i air Duw, megis estron sefyll oddiallan,
 ond gollyngwch ef i mewn ich eneidiau
 bydded yn wastad yn eich meddyliau, ar
 Bibl yn tynych yn eich dwylo. Oblegid
 fel y dywyd y prophwyd Dadydd, cyfra-
 ist yr arglwydd sydd berffaith, yn troi yr e-
 naid; tyfistolaethau yr arglwydd sydd siccr, ac
 yn gwneuthur y gwirion yn ddoeth; deddfau
 yr arglwydd sydd unsawn, yn llawenhau y
 galon; gorchymyn yr arglwydd sydd bur, yn
 goleno y llygaid. Psal. 19. 7. 8. Ar pethau
 hyn ascrifenwyd, medd Sanct Joan fel y
 credoch chwi mai yr Iesu yw Crist, mab
 Duw, a chan greu y cassoch fywyd yn
 ei enw ef. Jo. 20. 31. A pha bethau
 bynnag a scrifenwyd o'r blen, er ad-
 dysg i ni yr scrifenwyd hwynt, fel trwy
 ammynedd a diddanwch yr scrifthyrau, y
 gallem gael gobath, medd yr Apo-
 stol, Rhuf. 15. 4. o herwydd pa ffr-
 wythau, a llelladau yr ylcrythur, ni
 doylid cadw y bobl lyg rhag ei dar-
 llain yn eu tai. Mae Joan aur enau

yn gorchymyn i'r bobl lyg ei darllain
 ai chwilio; gwrandewch chwi,
 medd ef, yr holl bobl lyg,
 chwi oll y rhai ydych enaid-gl-
 wyfus, ceisiwch yr enaidfedde-
 ginieith yma, y bibl sanctaidd, a dar-
 llenwch, a chwiliwch ef.

8 Y mient yn eu cfferen yn arferu
 gweddïau mewn iaith nid yw y
 gwneithu'n bobl yn ei deall; lle
 mae'r Apostol yn dywedyd,
 nad yw yr hwn sydd yn llefaru
 mewn iaith ddieithr yn adeila-
 ladu yr eglwy; ac yn pers i'r hwn sydd
 yn llefaru a thafod dieithr, weddio ar iddo
 allu cyfieithu. 1. Cor. 14 5. 13. (neu
 lefaru mewn iaith adnabyddus.) ac os
 gweddïaf, medd ei, a thafod dieithr, y
 mae fy yspryd yn gweddïo, ond mae fy
 neall yn ddiffwyth, 14. (nid wyt yn
 gwneuthur dim lleflâd i eraill.) Beth gan
 bynni? mi weddïaf a'r yspryd, ac a we-
 adïaf a'r deall hefyd; 15. Hynny yw,
 mi a weddïaf yn y cyfryw iaith, ac y
 gallo

gallo eraill fy neall, a chael adeiladaeth.
 Ac wedi hynny, y mae yn dywedyd,
gwell gennyf iefaru pum gair trwy fy neall
 (neu tel y gallo eraill fy neall) *na myr-*
ddiwn o ciriau mewn tafod dieithr, w. 19.
 Ac am hynny gan y dylem wneuthur pŵb
 peth er adeiladaeth, 26. rhaid bod y gwec-
 diau cyffredin yn yr Eglwys mewn iaith
 a ddeallo y bobl ac onicê ofer, ac antuddi-
 ol a fy ddant iddynt.

9. Y maent yn dysgu y dylid cadw y
 gwŵn yn twpper yr aiglwydd oddiwrth
 y bobl, ac mai yr offeiriad yn
 vnig sydd i yfed o hono; ac yn <sup>Conc. Trid.
de con. sub</sup>
 eu ysgymmuno hwynt, y rhai ^{utraque}
 a wadant, nad oedd gan Eglwys <sup>Spe. cap. 3.
Cant. 1.</sup>
 Rufain achosion da i dynnu y
 cwppan oddiwrth y bobl lyg. Lle y
 mae Christ yn ordinhâd y Sacrament
 hwnnw yn gorchymyn i bawb, yfed o
 hono. Felly y darllenwn *Math. 26. 26,*
27. Ac fel yr oeddynt yn bwyta, yr Iesu
agymmerth y bara, ac wedi iddo fend-
ithio, efe ai torrodd, ac ai rhododd i'r
discybillion

aiscyblion, ac a ddywedodd, Cymmerwch,
 bwyttewch, hwn yw fy nghorph; ac wedi
 iddo gymmeryd y cwppan, a diolch, efe ai
 rhoddes iddynt, gan ddywedyd, yfweb
 bawb o hwn. A Sanct Marc gan letaru
 am y cwppan, sydd yn dywedyd,
Marc. 14. 23. wedi iddo gymmeryd y
cwppan, a rhoi diolch, efe ai rhoddes
iddynt; a hwynt oll a yfasant o hono. A
 Sanct Paul, gan ailadrodd ordinhad
 Christ, sydd yn gorchymyn i'r Corin-
 thiaid, (y bobl yn gyftal ar offeiri-
 aid) nid yn vnig swytta o'r bara, ond
 hetyd yfed o'r cwppan. *1. Cor. 11. 28.*
 Je mae efe yn y bennod honno ddim
 llai na chwe gwaith yn crybwyll am y-
 fed ynghyd a bwytta; ac yn dangos
 anghenrheid y naill yn gyftal ar llall.
 Oni bae fod y gwin yn anghenrheidi-
 ol, pa ham y chwanegai Christ, ar
 Apostol ef at y bara? ac os ydyw yn
 angenrheidiol, pa ham y maent hwy o
 Eglwys Rufain yn ei attal oddiwrth y
 cymmunwyr? Diammeu fel nad yw ban-
 ner

ner pryd yn bryd : felly nid yw han-
ner y cymmun yn sacrament. Ac os
gwledd ysprydol yw y sacrament hwn,
rhaid bod ynddi win yn cystal a bwyd,
ac nid ellir heb ryfig cyslegr-yspeila-
idd attal 'r vn o'r ddau oddiwrth y bobl.

10 Y maent yn dysgu fod Sanct Pe-
dr yn dwysog, ac yn ben yr Apostoli-
on (a gwadu hyn sydd nid syml gamgym-
meriad, ond echryslawn hæresi,
medd Belarmin) a Phâb Rho- *Bel de*
fain yn ddilynwyr iddo yn y ben- *pons Rom.*
naduriaeth ddychmygol hon- *l. i. c. 10.*
no; ac yn ddilynol fod archdeirnadol
lywodraeth yr Eglwys gatholig yn per-
thyn i'r Pâb, megis Ficar Christ. Ond
mae yr yscrythur lân yn dangos y gwîr
wrthwyneb, fod yr holl Apostolion
yn gydradd; ac nad oedd na Sanct Pe-
dr, nac vn o honynt yn uwch nai gi-
lidd. Canys agoriadau teyrnas nef, ac
awdurdod i rwymo, ac i llwng a ad-
dawyd gan Grist, nid yn vnig i Sanct
Petr, *Math. 16. 19.* ond hefyd i'r holl
Apostolion,

Apostolion, *Matth.* 18. 18, ac a rod-
dwyd iddynt oll, *Jo.* 20, 21, 22. 23.
pryd y danfonodd ef hwynt a chyflawn,
a chydodd awdurdod i bregethu yr ei-
engil; ac yr anadodd ef arnynt, ac a
ddywedodd wrthynt, derbynwch yr Yspryd
glân; pwy bynnag y madduoch eu pecho-
dau, madduoch iddynt, ac eiddo pwy by-
nnag a attaloch, hwy a attalwyd. Ar
yspryd glân a eisteddodd, nid ar Sanct Pe-
dr yn vnig, ond ar bob un o honynt,
a hwy oll a lanwyd ar Yspryd glân. *Act.*
2. 3. 4. Ac fel y gelwir Sanct Pedr
yn garreg, ar yr hon (megis ar garreg
sylfaenol, a adeiladwyd ar Grist y pen
conglfaen) yr adeiladir yr Eglwys (y
Jerusalem newydd; felly hefyd y gel-
wir yr holl Apostolion, *Matth.* 21. 14:
ple y dywedir fod mur y ddinas hon-
no (y Jerusalem newydd, Eglwys Grist)
a deuddeg sylfaen iddo, ac yn y sylfeini
hynny henwau deuddeg Apostol yr oen.
A Christ a addawodd, pan eisteddai efe
ar orsedd ei ogoniant, yr eisteddant hwy-
then

ihen ar ddenddeg gorsedd, yn barnu deu-
 ddeg llwyth Israel. *Math. 19. 28.* Hynny
 yw, y rhoddei efe iddynt, pan ddyrchaf-
 ei ir nef, yr awdurdod a dderbyniasai
 efe gan ei dâd, cyd-lywodraeth ar yr
 Eglwys. Ac am hynny y mae Sanct
 Cyprian yn dywedyd, fod yr *lib. de*
 holl Apostolion yn gynyysgae- *unitate*
 ddol â gogyfiwch awdurdod, â *Ecclesia.*
 gallu; A chan fod yr holl Apostolion
 yn gydradd, pa ham y chwennych y
 Pâb (dilynwyr Pedr fel y myn ef fod) fod
 yn vwech nar Escobion a ddaethant yn
 lle yr Apostolion eraill? Pam na chofia
 ete i Sanct Paul *wrthwynebu Sanct Pedr*
yn ei wyneb, am ei fod iw feio? *Gal. 2.*
11. Yr hyn ni feiddiasai ete wneuthur, pe
 buasai Pedr yn ben ar yr Apostolion
 eraill? ac mae St Jago oedd yn ben *AB. 15.*
 yn y Gymmanfa gyntaf a fu yn Je- *19.*
 rusalem? Pa ham y myn ef gael mwy
 rhagorfraint, nac oedd erioed gan Sanct
 Pedr? Pam y mae efe yn cleimio arch-
 deirnadol lywodraeth yr Eglwys, yr
 H hon

hon a rannodd Christ rhwng yr Aposto-
 lion , ai dilynwyd yr Escobion ? Pam na
 chofia ef fod Sanct Pedr yn gwrthod pen-
 naduriaeth ar yr henuriaid , Sef , yr
 Escobion eraill , ac yn ei alw ei hun yn
gydhenuriad a hwy , 1 Pet. 5. 1, 3. ? ac yn
 gwahardd i'r henuriaid *tra-arglwyddiaethu*
ar etifeddiaeth Dduw , en praidd ;
 llai o lawer geisio arglwyddiaethu ar era-
 ill , ni osodwyd , tan ei lywodraeth , fel
 y chwenychei efe fod yn Arglwydd , ac
 yn feistr ar yr holl Eglwys drwy 'r byd ?
 Christ yw pennadur , pen , a phriodaf-
 fab yr Eglwys , gyda 'r hon y mae efe
 yn addaw y bydd ef yn bresennol hyd
 diwedd y byd . Ac am hynny nid rhaid
 iddo wrth Bâb Rhufain i fod yn Ficar
 iddo ; nid rhaid wrth ben arall ; ni fyn ef
 ond vn pen ar yr vn corph ; ac ni oddef
 ef 'r vn cyfaill gyd-ag ef yn ei wely. Nid
 oes yr vn o honom ni yn ei wneuthur ei
 hun yn Escob Escobion medd
Orat. Cypri. Cyprian, vn er hên dadan. A Gre-
in sign. gorius vn o hên Babau Rhufain
 sydd

sydd yn beio ar Joan Escob Constatino-
pl, am gymmeryd arno yr enw hwn;
yr hwn y mae ete yn ei alw yn
enw drygionus, yn enw annuwi- *Greg. regist. 1.*
ol, yn enw newydd, yr hwn ni *4. ep. 32.*
chymmerasei 'r vn o Escobion
Rhufain arnynt or blaen; ac yn dy-
wedyd, pwy bynnag ai cymmerei arno,
y byddei ragflaenwr Anghrist,
plâ cyffredin yr Eglwys, a lly- *ep. 34.*
grwr y ffydd gristianogawl. *38.*

Ar cymanfa yng Harthag a wahard-
dodd alw neb yn ben escob. Ac ym
marn y Gymanfa a fu yn Nicæa nid oes
gan escob Rhufain ddim mwy awdurdod
yn Eglwys Dduw, nac y sydd gan y Pa-
trieirch eraill o Alexandria, ac Antio-
chia.

11. Fel y maent yn dysgu fod y Pâb,
yn vwch nar holl Escobion eraill drwy
'r byd, ie a chymmanfau cyffredinol; felly
hefyd yn vwch na brenhinoedd, ac ym-
merawdwyr; eu bod hwy yn teirnasu
trwyddo ef, ac yn cael ei holl awdurdod

oddiwrtho ef, fel y dyweddod Clement y pummed yng hymanta Fienna; ei fod ef yn vwch na hwy, gimmaint, ac yw 'r haul yn fwy nar lleuad; ac am hynny y dichon ef drwy ei Babaid awdurdod eu cyslegu, eu diſwyddo, eu llywodraethu, eu derchafu, eu darostwng, eu melldigo, eu fathru tan ei draed, ai bwrw yn bendra-mwnwgli vffern; fod Christ yn teyrnasu yn y nef, ac yntef ar y ddaear; yr hwn vchafiaeth ar frenhinoedd, a thywyſogion ſydd lwyr wrthwyneb ir yſcrythur lân; yr hon ſydd yn gorchymyn i *bob enaid fod yn ddarostyngedig ir awdurdodau goruchel. i bôb enaid*, hynny yw, i bôb dyn, er ei fod yn Apoll, er ei fod yn Etangylwr, er ei fod yn brophwyd, fel er eſponia Sanct Chryſoſtom y text. Ar Apoll Pedr yntef ſydd yn gorchymyn i bawb yn ddinam, *Ymddarostwng i bôb dynol ordinbâd o herwydd yr Arglwydd: pa un bynnag a'i i'r brenin, megis goruchel, ai i'r llywiawdwyr, megis trwyâdo ef wedi en darfon.*

1 *Pet.* 2. 13, 14. Pe bae'r Pâb yn wir ddilynwr Pedr, (fel y mynnai efe fod) fe ymddarostyngai i frenhinoedd, ac ymmerawdwyr, ac nid ymdderchafai efe ei hun uwch eu llaw hwynt, fel ymae; fe ddywedai, fel y llefarodd Pâb

Gregorius gynt wrth Mawri- *Greg. lib.*
tius yr Ymmerawdwr, yr wyt *4. ep. 32.*
yn dymmuno rhoi i chwi bôb dyledus
vfuiddod; ac nid gycâ Phâb Adrian, o
ble y mae yr Ymmerawdwr yn cael ei
lywodraeth, ond oddiwrthym

ni? oddiwrthym ni y mae efe *Ha. l. ep.*
yn cael y cwbl sydd ganddo, ac *apud A-*
y mae yn ein gallu ni ei roi i'r neb *cent. lib. 6.*

y mynnom. Fe roddodd Christ yn siccr
agoriadau teyrnas nes i Bedr, ar Aposto-
lion eraill, ai dilynwyd, yr Escobion; nid
~~ond~~ agoriadau teyrnas oedd y ddaiar. Ni
chleimiodd, ac nid arferodd efe erioed
feddiant i ddiswyddo brenhinoedd annu-
wiol ac anghredadyn; ac ni roddodd efe, y
cytryw awdurdod i'r Escobion, y rhai
drwy

drwy ordinhâd Duw sydd ddarostyngedig i'r brenhinol awdurdod. Hyn yr oedd Aaron yr archoffeiriad yn ei gyd-nabod, yr hwn a alwodd Moses, y penllywrawdwr yn Israel, yn *Arglwydd*, *Exod.* 32. 21. ac a geisiodd ei elcufodi ei hun wrtho, pan geryddwyd ef ganddo, am wneuthur y llo tawdd yn ei absen. Yr ydym yn darllain i frenhinoedd duwiol Judah, megis Asa, Jehoshaphat, Hezekiah, a Josiah orchynmyn i'r offeiriad wneuthur eu dyledswyddau, ac ceryddu au colpi os gwnaent yn amgennach, ac os haeddent, eu diswyddo. *Felly Solomon a ddug yr offeiriadaeth oddi-ar Abiathar, ac a osododd Zadoc yr offeiriad yn ei le ef.* 1. *Bren.* 2. 27. 35. A Chonstantinus yr ymmerawdwr Christianogawl hwnnw a fwriodd Paul i lawr o fod yn Escob yn Constantinopl, ac wnaeth Eusebius yn Escob yno yn ei le ef. A Theodosius a orchymmynodd i Demophilus Escob o blaid Arrius naill ai derbyn

Sacrat.
2. y. i. id.
5. 7.

byn y ffydd gatholic, ai ymadel ai Escobaeth, Je a Phabau Rhufain, dros wythgant o flynyddoedd, a gydnabuant fod yr ymmerawdwyr yn Arglwyddi arnynt, a ffernid ganddynt, ac yn tynych a twrid allan oi Escobaethau. Yr hyn oll fydd yn dangos fod brenhincedd, ac ymmerawdwyr yn vwch nag Escobion, a bod ganddynt awdurdod arnynt. Yr ydym ni y Christianogion yn perchi yr ymmerawdwr megis gwr yn nessaf at Dduw, ac yn llai nag ef yn vnig, medd Tertylia. Ac nid oes neb ond Duw yn vnig, yr hwn a wnaeth yr Ymmerawdwr, yn vwch nar Ymmerawdwr, ebr Optatus. Hyn a gydnabu Sanct Paul pan ddywedodd, *o flaen gorsedd faingc Caesar yr wyfi yn sefyll, lle y mae yn rhaid fy marnu. Act. 25. 10.* Ond yr awr hon y mae Escob Rhufain yn ei dderchafu ei hun yn vwch nar Ymmerawdwr, a holl frenhinodd y ddaiar, ac yn haeru y gall efe roddi reyrnafoedd, ac Ymmero-

*Tert. ad
scapul.*

*Optat. contra. Parm.
lib. 3.*

Ymmerodraethau ir neb a fynno; ac mai trwyddo ef y mae brenhinoedd yn teyrnasu (megis ac y dywedodd Celestinus

Mark. y trydydd yr hwn wrth goroni yr
Pril. p. Ymmerawdwr Harri y chweched,
123. a roddod y goron ar ei ben, nid

ai ddwylo, ond ai draed, gan ei tharo ymaith drachefn yn dra dirmygus;) ac nid yn vnig ysgymmuno, on i ddiwyddo brenhinoedd wrth ei ewyllys, a rhyddiau eu deilaid oddiwrth eu dyledus vfuadd-ded iddynt. Je eu dirmygu hwynt

Inno. s. gymmaint y mae, ai tod yn eu
in cap. gwneuthur yn weision iddo; vni
lect de fo- ddal y cawg iddo i olchi ei ddwy-
ro capet. lo, ac i ddwyn y saig cyntaf ar

ei fwrdd; arall i ddal ei warthol wrth fyned ar ei fach; arall i ddwyn ei sancteiddrwydd ef ar ei gefn; Ar wddwv vn arall set ffederic y cyntaf y rhod-

dodd *et ei droed, gan adrodd geiriau y prophwyd Dadyd, *Psal.*

**Pab A.*
drian. 91. 13. a'r y llew ar a/p y cerddi,
y cenen llew a'r ddraig a fethri. ac arall,
sef

lef Francis Dandalus, dŷg o Fenis a rwy-
modd efe a chadwynau ac ai porthodd tan
ei fwrdd fel cî.

12 A chan ei fôd fel hyn yn cleimio
goruchafiaeth, ac awdurdod nid yn vnig
ar yr Escobion eraill drwy'r byd, ond
hefyd a'r Frenhinoedd ac Ymmerawdw-
yr, yn erbyn eglur oleuni yr yscrythur
lân, mae yn amlwg fod athrawiaeth
arall y Papistiaid (fod eu Pâb yn ddi-
dwyll) yn amryfuseddus hefyd. Ond os
yw ef yn anhydwyll, (fel y maent yn
haeru ei fod,) mae ganddo fwy ragor-
faint, nac oedd gan yr Archoffeiriaid
tan y gyfraith. Canys Aaron yr Archof-
feiriad a osododd i fynulô tawdd i waddo-
li. *Exod.* 32. 4, 5, 6. Ac Vriah yr Archof-
feiriad a gododd allor wrth orchymyn
brenin Abaz, ar ôl agwedd, a phor-
treiad yr allor yn Damascus i offrymmu
arni; ac a adawodd iddo dynnu i lawr
allor yr Arglwydd, 2. *Bren.* 16. A
Chaiaphas gyd a'r Iscrytennyddion, a'r
henuriaid, a'r holl gyngor a gonde-
nasant

nasant athrawiaeth Christ, ac ai barna-
lant ef yn enog o farwolaeth *Math.*
26 59. 66. Ac os darllenwn histori Pa-
bau Ruten, ni gawn weled iddynt hwy
gyteiliorni yn y ffydd, ac yn eu buchedd.

Am eu amryfuseddau ym mhyngciau 'r
ffydd, mae Cardinal Belarmin,
Bel. de
Rom. pont.
lib. 4. eu ymdrechwr mawr, yn rhifo
digon o honynt, er ei fod yn
ceisio eu esculodi hwynt eu gyd.

Pâb Gregorius, medd ef, a syrthiodd
diwy anwybodaeth, pryd y caniatodd
ef i wr gymmeryd ail gwraig, ar gyntaf
etto yn ffw ; ond heb allu (fel y mae
efe yn ceisio ei esculodi ef) dalu ei ddyled

iddi ; ac a ddyscodd y gallei gwr
Conc. Tri-
dent. Sess.
24 Can. 2. mewn rhywgyflwr, gycâ che-
nnad ei wraig, briodi vn arall,
ac telly bod ganddo ddwy wraig

ar vnwaith ; yr hyn sydd gau athrawia-
eth, ac a farner telly gan y gymanfaa fu
yn Ntrent. Pâb Liberius a roddodd ei
law yn erbyn Athanasius, ac wrth heresi
Arrius, y'i hwn oedd yn gwadu fod Christ

o'r

o'r vn sylwedd ai *Dād*. Pâb Marcelinus
 a aberthodd i eulynnod. Pâb Celestinus
 a ddyscodd fod heresi yn torri priodas, ac
 y gallei y parti dieuog briodi drachefn.
 Pab Joan yr ailfed â'r hugain oedd yn gal,
 na chae eneidiau dynion annuwiol eu
 cospi hyd dydd y farn. A Phâb

Joan y trydydd ar hugain oedd *Smet. con-
 tra Hamilt.
 p. 104.*
 yn gwadu anfarwolder yr enaid.

Pâb Leo y degfed nid oedd yn
 gwnenthur ond chwedl o'r Etengil. Pâb

Joan y deuddegfed, neu'r trydydd ar
 ddeg (fel y mae Platina yn ei

gyfrif ac yn ei alw yn ddyn dr- *Platina
 Fran. 13.8
 Baron.
 an. 963.
 nu 17.*
 ygionusaf, neu anghenfil yn hy-

trach) a wnaeth odineb â gwraig
 weddw Rainerius, ac â Ste-

phana, gordderch ei dad, ac *Sigonius de
 regno Ital.*
 ag eraill, a thynodd lygaid ei dâd enaid *dynn.*

Benedict; am arian a wnaeth blant yn esco- *odd*
 bion, a tyddet arfer i dorri ffenestri liw

nôs, i roi tai ar dân, ac a ytodd iechyd
 at gariad y cythrael; am y rhai maw-

rdrygau, ai ddrwg gampau y diswyd-
 dwyd

dwyd ef gan Otho yr Ymmerawdur
mewn cymmanta, er iodo yn ôl hynny
drwy help ei gyfeillion, ai gymdeithe-
fau dyfodiw le drachefn. Ac ar fyr,

Geneb
Jh. 4.
chronol. p.
546. Genebrard, yr hwn oedd Bapist,
sydd yn sctyfennu i ddeg a deu-
gain o Babau Rhufain yn ddily-
nol yn ôl eu gilidd, ac o fewn y-
spaid cant a degmhllynedd a deugain ym-
adaw a rhinweddau eu hynafiaid, a
dangos eu hunain yn ymwadwyr y ffydd
Gristianogawl, yn hytrach nag Escobi-
on Catholic, neu vniowngred. Nid
yw y Pâb gan hynny yn ddiidwyll, eithr
llawer o Babau Rhufain, fel y gwelwn,
a aethant ar gyfeiliorn, Hawdd a fyddei
i mi ddangos fod amryw athrawiaethau
eraill, Eglwys Rhufain, megis eu athra-
wiaeth o burdan, o bardynau, o drad-
doddiadau, ar cyfryw rai yn wrthwyne-
bol i'r yscrythur lân, ond nid afi i fef-
yll yn hwy ar y rheini; ond myned ym
mlaen i holi wrth a'r Duw athrawiaethau
y sectau eraill sydd yn ein plith, ac i
ddan-

ddangos eu bod hwyrheu yn gyfeiliornus.

1. I ddechreu a'r Presbyteriaid, a'r Independentiaid, y rhai er darfod iddynt yn ddiweddar gyttuno o'r goreu i dynnu i lawr Escobion (y rhai a dddartu i *Dduw* oi ddaionus ragluniaeth eu hadferu i ni gyd' an grasusaf Frenin) etto ni fedrent byth er hynny gyttuno ar lywodraeth Eglwysig arall, yn lle y llywodraeth Apostolaidd honno o Escobion a dynnasant vnwaith i lawr. Mae pob vn o'r ddwy lef ymma yn dysgu, nad yw Escobion o radd uwch nag offeiriaid (fwydd y rhai yw pregethu yr E-fengil, a gwasanaethu y Sacramentau;) lle y mae y gwyr dyscediccaf trwy'r byd yn haeru fod gan Escobion deilyngdod uwch, awdurdod mwy, a dyledswyddau rhagorach perthynafol iddynt, nac fydd gan Offeiriaid; a hynny yn gyffon ar yscrythur lân. Canys i adael heibio yr anghyfartalech yr ydym yn ei gael yn yr hên destament yng weinidogion Duw, yr Archoffeiriaid, yr

yr Offeiriad, ar Lefiad; yr Offeiriad yn uwch nar Lefiad; a'r Archoffeiriad yn uwch nar Offeiriad; yr ydym yn derllain yn y testament newydd, i Grist ofod yn ei Eglwys weinidogion, nid cynnyscaeddol â chydodd awdurdod, ond gwahanredol mewn grâdd teilyngdod, a rheolaeth. Canys y deuddeg Apostol oeddynt ardderchocchach nar dēg a thrugain discybl, ac yn rhagori arnynt nid yn vnig mewn godidawgrwydd doniau, ond hefyd mewn helaethrwydd awdurdod. A' Escobion, fel y tyfistia St Austin, Ambros, Theodore, ac agos holl hēn dadau yr Eglwys, a ddaethant yn lle yr Apostolion yn llywodraeth arferol yr Eglwys; megis ac y daeth yr Offeiriad, neu y plwyfol weinidogion, yn lle y discyblion; ac am hynny y mae yr Escobion yn uwch eu grâdd nar plwyfol weinidogion; megis ac yr oedd yr Apostolion yn uwch nar discyblion. A Sanct Paul sydd yn tyfistolaethu fōd yn y man yn ôl escynnad Christ i'r net rhago-

rhagoriaeth rhwng gweinidogion Christ yn ei Eglwys. Canys *Dau*, medd ef, a osododd yn ei eglwys yn gyntaf *Apostolion*, yn a'i prophwydi, yn drydydd athrawon. 1. Cor. 12. 28.

1 Apostolion, y rhai a ddanfonwyd i blannu'r ffydd, ac gwedi gwneuthur hynny, i lywodraethu pan fyddent bresennol; neu pan fyddent absennol, i oruchwiliad yn yr holl Eglwys.

2 Prophwydi, y rhai gan fod ganddynt amryw ddoniau ysprydol, oeddynt yn gyflawnach yn dysgu, ac yn pregethu yr Esgil, i'r rhai ai derbyniasent o'r blaen; yn cadarnhau y ffyddloniaid, ac yn gosod dwylo arnynt.

3 Athrawon neu ddyscawdwyr yr Eglwys hynny, oeddynt y pryd hynny gwedi eu sefydlu; a'r rhain oeddynt yr Esgobion; rhwng y rhai a'r prophwydi, yr oedd y rhagoriaeth yma, fod y prophwydi yn llefaru a cwbl oddiwrth yr yspyd; yr Athrawon, neu *Ev. Ham.* yr Esgobion oddiwrthynt eu hu- *in col.*

nain

nain , neu yr athrawiaethau a dderbyni-
asant gan eraill. Ac wedi gosod i lawr
y tri rhyw pennaf o vrddasau yn yr Egl-
lwys , Apostolion , prophwydi , Ath-
rawon y mae efe yn crybwyll am y do-
niau anarterol , a'r rhai yr oeddynt oll
y pryd hynny yn gynnscaeddol , set ,
y pump hyn. 1. Gwrthiau , neu allu i
ddanfôn doluriau , ie a marwolaeth ar
y rhai anufudd ; megis ac y danfonodd
Sanct Pedr ar Ananias a Sapphira ; *Aēt.*
5. a Sanct Paul ar Bariesu neu Elymas
y swynwr , a gau brophwyd ; 13. 11.
ac megis yr oedd yr Elcobion yn y
bist Eglwys yn traddodi dynion ystyf-
nig , drygionus *i satan* , *er ainistr y*
enawd ; 1. Cor. 5. 5. hynny yw , yn
danfôn doluriau corphorol arnynt , fel
y cymmerent edifeirwch , ac y byddai
eu eneidiau yn gadwedig.

2 Doniau i jachau y rhai a dderbyni-
ent y ffydd.

3 Cynnorthwyau , neu ofal tros y
tlodion , rhai o ffydd yr Apostolion
on ;

a'r y cyntaf, o'r hon ar ôl hynny y gwnaethont y Diaconiaid yn gyfrannogion; y rhai a ordeiniasant tanynt hwy, au dilynwy'r yr Eſcobion, i'w cynnorthwyo hwynt yn y gorchwyl elusengar hwnnw.

4 Llywodraethau, hynny yw, nid llyg Llywodraethwyr i gyd-lywodraethu gyda gweinidogion Chrïſt, (nid oes vn o'r hên dadau, nar hïſtorwyr Eglwysig yn crybwyll am y cyfryw ſwyddogion yn y brîf Eglwys) ond meddiant, neu awdurdod yr Eſcobion i lywodraethu yr Eglwys, lle yr oeddynt gwedi eu plannu, au ſefydlu: (neu os myn neb ddeall yma lyg, neu ^{Rich: Samps. episc. Lichfield, in loc.} ſydol lywodraethwyr, yno bre-
nhinoedd, twyſogion, a barn-
wyr ydynt, y rhai a gawſant awdurdod gan Dduw, i attal rhyfig y bobl, au cadw mewn trefn fel y mae yr ardderchog dâd Riſiart Sampſon Eſcob Lichfield gynt yn eſponio 'r gair.)

5 Ac yn ddiweddaf Rhywogiaethau
 tafodau, rhai jethioedd angenrheidiol i
 bregethu yr efengyl i cenhedloedd. *A'i*
Apostolion pawb? a'i prophwydi pawb?
a'i athrawon pawb? 1. Cor. 12. 29. ni
 wnaeth Chrïst bawb yn swyddogion id-
 do, na'r rheini yn gyd-radd ai gilide: ond
 y rhai pennaf oedd yr Apostolion, ar
 ail rhai prophwydi, ar rhai nestaf A-
 thrawon, neu Eſcobion; y rhai orde-
 niwyd gan yr Apostolion i lywodrae-
 thu yr Eglwys, fel y casglent, ac y
 plannent hwy. A'r rhain, yr Eſcobi-
 on, nid oeddynt gyd-radd ychwaith.
 Canys Sanct Paul a ordeiniodd Titus yn
 Archſcob ynys Creta, i ordeinio He-
 nuriaid, neu Eſcobion (yr vn yw y
 rhain yn yr ystyrthur lân) ymmhob
 dinas yno, fel y darllenwn *Tit.* 1. 5.
 ac fel y cyfiolaetha Sanct Chryſoſtom,
 yr hwn fydd yn dywedyd, fod Titus
 yn ddiemmen yn wr cymmeradwy, i
 ordi yr hwn y gorchynnodd yr Apo-
 ſtol ynys gyfan, ac i'r hwn y rhodaodd
 efe

efe awdurdod ar gimmaint o *Chrifost.*
 Escobion eraill oeddynt tano ef *in Tit. 1.*
 yno. Felly Timotheus (yr hwn a *b. m. 12.*
 drowyd ir ffydd gan Sanct Paul, ac am
 hynny a elwir *ei fab naturiol ef yn y*
ffydd 1. Tim. 1. 2.) a wnaethpwyd
 ganddo ef, (megis ac y mae yn ymddan-
 gos yn eglur yn nhystiolaethau ac yf-
 critennau yr hên Eglwys) yn Escob
 Ephesus, prifddinas Asia, ac felly yn
 Archescob yr holl wlad honno; a hyn-
 ny i ordeinio (fel y rhoddasai awdurdod
 i Ditus) Escobion eraill yno, ac i lywo-
 draethu arnynt, megis ac y mae yn
 ymddangos *1. Tim. 5. 19.* ple y mae yr
 Apostol yn dywedyd wrth Timotheus,
*yn erbyn henuriad (neu * Escob, Dr. Ham.*
yr vn ydynt) na derbyn achwyn, paraph.
oddieithr ian ddau neu dri o dystion. O
 ba le y mae yn eglur fod gan Timothe-
 us awdurdod i dderbyn achwynion yn
 erbyn yr Escobion eraill yno (megis ac
 y mae yr awrhon gan Escobion yn erbyn
 îs weinidogion) ac felly ei fod ef yn vwch

nâ hwynt: Ac yn y wers nestaf ond vn y mae efe yn gorchymmyn ger bron Daw, a'r Arglwydd Fesu Grist, a'r etboleddig Angelion 1. Tim. 5. 21. ar iddo yn ei farnau Eglwysig fôd yn ddiuedd, na statrei nêb mwy nai gilidd, *na wnaï ddim o gyd-bartlaeth.* Ac yn y drydydd wers o'r bennod gyntaf o'r vn epistol y mae yn peri iddo ef, *rybuddio rhai* (y Gnosticiaid, hæreticau enbycus ac aflan) *na ddyscent ddim amgen*, 1. Tim. 1. 3. vn athrawiaeth wrthwynebol ir hon a ddyscassai efe yn yr holl Eglwys a sefydlassai efe. Ple y mae ei awdurdod ef ym mhellach yn ymddangos. Megis ac y mae awdurdod Titus hefyd, pan yw yr Apostol yn peri iddo ef *ochelyd* (neu yscymmuno) *y dyn a fyddo hæretic* (neu gau athraw, yn tynnu discyblion ar ei ôl) *wedi vn neu ail rhybudd.* Tit. 3. 10. y saith Angel, at y rhai y scriennodd Sanct Joan ei' lythyrau wrth orchymmyn Chist, oeddynt saith Escob, llywiauwdwyr y saith Eglwys hynny yn Asia.

Asia. Timotheus oedd Archescob yn
 Ephesus prif ddinas Asia, Polycarpus
 oedd Escob yn smyrna, Antipas yn Per-
 gamos, Carpus yn Thyatira, Melito
 yn Sardis, ac eraill yn y lleill. Iago he-
 fydd y cyfiawn, mab Cleophas, car Christ
 oedd Escob yn Jerusalem, Ignatius yn
 Antioch, Marc yn Alexandria, Papias,
 gwrandawr Sanct Joan yn Hierapolis,
 Quadratus discibl yr Apostolion yn A-
 then, y rhain oll heb law amryw eraill,
 oeddylt Escobion, pan oedd yr Apo-
 stolion etto yn fyw, yn eu gweled, yn
 gwbl fodlon iddynt, ie ac wedi eu gor-
 seddu au gosod ganddynt hwy yn eu
 hamryw Escobaethau. Ac am hynny
 nid oes ammen, nad yw Escobion o or-
 dinhâd Apostolaidd, ai bôd o râdd v-
 wch nar offeiriad. Yr hyn y mae yr hên
 Dâd Ignatius Cyr hwn oedd yn byw yn
 amser yr Apostolion, ac yn gyfiawn
 gydnabyddus â chyflwr yr Eglwys yn
 eu hamser hwynt, ai amser ei hun, ac
 oedd, fel y mynega Nicephorus y bach
 gennyn

gennyn a alwodd Christ atto, ac a osododd yng hanol yr Apostolion *Math.* 18. 2. yn ei gydabod. Canys gan grybwyll am y tair vrddas wahanredol o Escobion, Offeiriaid, a Diaconiaid, y mae yn rhoi y gorchymmyrn hwn, Bydded y bobl lyg yn vfuod ir

*Ignat. ad
Smyr. pag.
46.*

Diaconiaid, y Diaconiaid ir Offeiriaid, yr Offeiriaid ir Escob, yr Escob i Grift, megis et iw

Dâd. Ac y mae Sanct Jerom yn dangos angenrhaid yr vchafiaeth yma. Y mae jechawdwriaeth yr Eglwys, medd

*Hier. ad
Rom. l. 11.
cap. 1.
4. F. 129.*

ef, yn sefyll yn vrddas y pen offeiriad, set, yr Escob; ir hwn oni roddir goruwch awdurdod ar y lleill, fe fydd yn yr eglwys gim-maint o schisman, ac o Offeiriaid. A

Zanchius athraw mawr yn Germania fydd yn dywedyd, yr hwn a dderbynio, ac a ddilyno arfer, ac opiniwn yr Eglwys gyfiredinol ymmhob amferoedd, a lleodd byd yr oes hon; me is deongliad siccr o air Duw, a ddeail yn hawdd

hawdd, fod erioed yr amryw rad-
 dau o Offeiriaid, ac Escobion yn
 y llywodraeth Eglwyfig, yn ôl
 gair Duw. Ac am hynny ple y
 maent fyth yn sefyll, ni ddylid
 eu dilêu, a phle y darfu i wrthwy-
 neb yr amseroedd eu dilêu, rhaid eu
 gosod i tynu drachefn. Ac y mae efe
 yn dywedyd ym mhellach gycâ Chal-
 fyn, eu bod hwy yn deilwng o bôb
 melldith, y rhai nid ymddarostyngant
 i'r Sanctaidd llywodraeth honno, sydd yn
 ymddarostwng i'r Arglwydd Jesu. Ac
 am ben hyn y mae efe yn datgan ar
 gyhoedd o flaen Duw, ac yn ei gyd-
 wybod ei hun, ei fod ef yn eu cyfrif
 hwynt yn ymranwyr annuwiol, y rhai
 sydd yn dal mai rhan o ddiwgiad yr Eg-
 lwys yw, bod heb Escobion, ac awdur-
 dod ganddynt ar eu cyd-Offeiriaid, lle
 y gellir eu cael. Llywodraeth yw Esco-
 baeth a dderbyniodd yr Eglwys gyffre-
 dinol, fel y tyfistia Grotius, gwr traddy.
 fcedig, ar rhai sydd yn dadlu yn ei herbyn,
 chwi

*Zanch.
 ibes. de
 vera re-
 formatione
 Ecclesiae*

chwi ellwch fod yn siccr ; mai gau athrawon ydynt , y rhai a raid i chwi eu gochelyd , megis gelynion eich eneidiau.

2 Ail gau athrawiaeth y Sectau hyn yw , bod yn gyfreithlon i ddeiliaid wrth setyll eu Brenin , a chodi arfau yn ei erbyn , os efe a aiff ynghylch dymchwelyd cyfreithiau y deyrnas , tyonu i lawr y wîr ffydd , ac anrheithio yr Eglwys. Yr hon athrawiaeth sydd wrthwynebol i air Duw , yr hwn sydd mewn amryw fannau yn gorchyniyn vtudd-dod i frenhinoedd , ac yn gwahardd tan liw yn y byd wrth ryfela yn eu herbyn , Sanct Paul sydd yn gorchymyn hyn yn gaeth , ymddarostynged pob enaid i'r awdurdodau goruchef Canys nid oes awdurdod onid oddiwrth Dduw , a'r awdurdodau sydd , gan Dduw y maent wedi eu hordednio , am hynny pwy bynnag sydd yn gmosod yn erbyn yr awdurdod , sydd yn gwrthwynebu ordinhâd Duw ; a'r rhai a wrthwynebant , a dderbyniant farnedigach iddynt.

iddynt en hunain , Rhuf. 13. 1. 2. hyn-
 ny yw, bydded pob dyn , pa vn bynnag
 fyddo ai llen, ai llyg, ac o barâdd byn-
 naga fyddo, yn ddarostyngedig i'r llywo-
 draethwr goruchaf, fydd yn gyfreithlon
 wedi ei olod yn y deyrnas, y mae efe yn
 byw ynnddi, gan ei fod ef wedi derbyn ei
 awdurdod gan *Dduw*, yn erbyn yr hwn,
 os efe vn amser a wrthryfela, gwybyd-
 ded ei fod ef yn gwrthryfela yn erbyn
Dduw, rhaglaw yr hwn yw'r Brenin, ac
 y derbyn ef gospedigaeth addas am ei an-
 vfudd-dod, ai wrthryfelgarwch. Ym-
 ddarostynged pob enaid, vchel, ac isel ;
 gwreng a bonheddig ; is lywiawdwyr a
 phenaethiaid y deyrnas, yn gystal
 a'r gyfredin bobl. Rhai, i geisio *Singulis.*
 eifusodl y gwrthryfel yn erbyn *major ter- vni v. r*
 ein diweddar rasusaf Frenin, a *sus minor. si mi-*
 ddywedent, er ei fod ef yn fwy na neb
 rhyw vn oi ddeiliaid yn neillduol, ac ar
 i ben ei hun ; ei fod ef er hynny yn llai
 na phawb o honynt, neu hwynt oll y-
 nghyd ; ac am hynny y gallant hwy oll,
 L neu

neu y rhai pennaf o honoynt gwedi ymgynnull mewn Parliament ei wrthwynebu, a chodi yn ei erbyn, os efe a orthrymma ei bobl, a erlid y rhai dauwiol, ac a esid i fynu gau grefydd. Ond mae yr athrawiaeth hon yn wrthwynebol nid yn vnig ir yscrythur lân, yr hon sydd yn gorchymyn i bawb yn ddi-nam fod yn ddarostyngedig ir awdurdodau goruchel, ond hefyd i jawn reswm. Canys y mae trefn cyfiawnder yn gofyn ir holl isafiaid vsuddhâu iw vchafiaid, yn amgen, nid allei trefn dda yn y byd fod ymmysg dynion; ond y Brenin ym mhob teyrnas vw y goruchaf, ar holl swyddogion eraill sydd is nag ef; swyddogion y dynt tano ef, gwedi eu danton ganddo ef i wneuthur cyfiawnder a barn, fel y dywyd yr Apostol Pedr, 1. Pet. 2. 13 14 ymdarostyngwch i bôb aynol ordinbâd o herwydd yr Arglwydd, pa vn bynnag a'i ir brenin megis goruchel, a'i ir llywiawdwyr, megis trwyddo ef wedi eu danfon, er dial a'r y drwg weithredwyr, a mawl i'r gweithredwyr

wyr da. Ple y mae yr Apostol yn dangos
nid yn vnig y gorlâf, a'r rhagor a olod-
odd *Ddu* rhwng y Brenin a'i ddeiliaid,
ond hefyd rhwng y llywiau dwyr goru-
chaf, a'r îs awdurdodau. Canys y mae
y geiriau (*a ddanfennwyd trwyddo ef*) yn
dangos yn eglur nad oes gan yr îs ly-
wiau dwyr ddim awdurdod, ond a gaw-
sant gan y rheolwr pennaf, y Brenin;
ac fel y maent hwy yn reolwyr y bobl,
felly gan nad ydynt ond offerynnau y
Brenin, y dylent fod yn ddeiliaid vfudd
iddo ef, iw cynhyrfu, au llywodraethu
ganddo ef, yr hwn sydd goruwch pawb
yn y deyrnas, ac yn nesi at *Ddu*. Fel
y dylei y cyffredin bobl fod yn vfudd
ir swyddogion, a'r îs lywiau dwyr;
felly y dylent hwy theu fod yn v-
fudd ir Brenin, oddiwrth yr hwn y mae
yr holl awdurdod sydd ganddynt, heb
feiddio tan liw yn y byd godi yn ei er-
byn. Corah, Dathan, ac Abiram, a'r
lleill y rhai a wrthryselasant yn erbyn
Moses ac Aaron, oeddynt *wyr enwog*,

pennaethiaid y gynnulleidfa, a phendefigion Israel; Num. 16. 2. ac etto nid allei hyn ei gyd eu hescusodi hwynt am eu gwrthryfel yn erbyn eu llywiau dwyr, nai gwaredu oddiwrth farnedigaeth ofnadwy. Canys y ddaiar a ymagorodd, ac au llyngcodd hwynt i fynu, a'r hyn oll oedd yn perthyn iddynt, er rhybudd tragwyddol i'r sawl oll ac a feiddient godi, a gwrthryfela yn erbyn eu Rheolwyr cyfreithlon, ddisgwil am ryw fâth hynod, ac erchyll farnedigaeth. Pawb gan hynny, hyd yn oed y pennaethiaid pennaf, a raid tod yn vftudd i'r Brenin.

A hynny er ei fod yn orthrymmwr, neu ddelw-addolwr, neu erlidiwr y ffydd, a phobl *Dduw*. Felly y gwnaeth Dafydd, tra'r oedd ef yn ddeiliad, er bod brenin Saul yn ei erlid, a *Dduw* wedi traddodi Saul i'w ddwylo, etto ni feiddiei efe ei ladd ef, fel y ceisiodd ei weision i bersuadio ef i wneuthur; ond efe ai harbedodd ef, ac a ymattaliodd rhag gwneuthur dim niwed iddo, gan ddywe-

ddywedyd, Na atto yr Arglwydd i
mi wneuthur y peth hyn i'm meistr. Enei-
niog yr Arglwydd, a estyn fy llaw yn ei
erbyn ef, oblegid enei-niog yr Arglwydd
yw efe. 1. Sam. 24. 6. Efe yw ty Argl-
wydd am Brenin, i'r hwn yr wyt yn dy-
led vfudd-dod, a ffyddlondeb; ac am
hynny na atto Duw i mi wneuthur dim
niwed i do ef. Canys fel y mae efe yn
dywedyd yn y 26. bennod o'r vn llyfr,
a'r 9. weis, pwy a estyn ei law yn erbyn
eneiniog yr Arglwydd, ac y fydd ddi-
euog? A Christ mab Duw gan fyw
tan Ymmerodraeth Tiberius, twysoga-
eth Herod, a llywodraeth Pilat a ym-
ddarostyngodd iddynt ym mhôb peth
nid oedd cyfraith *Dduw* yn gwahardd; ac
a oddefodd yn ammyneddus tan Bilat far-
wolaeth gywilyddus, a chreulon, heb
ddim grwnach, na manson yn ei erbyn;
ac a orchymynnodd trwy eu Apostolion
iw holl ddilynwyr wneuthur fel y gwna-
eth efe, bod yn ddarostyngedig iw bren-
hinoedd, au llywiawdwyr, er eu bod
yn

yn ddelw addolwyr annuwiol, ac yn erlidwyr crefydd gristianogawl. Ac felly y darllenwn iddynt wneuthur. Canys y Christianogion, y rhai oeddynt yn Jerusalem, pan ferthyrwyd Sanct Jago, oeddynt fwy mewn rhyfedi, a chryfach mewn gallu, nac erlydwyr yr Apostol hwnnw; ac etto o ran y parch oedd ganddynt i gyfraith Dduw, ac i esampl Christ eu meistr, hwy a ddewisasant yn hytrach, gymmeryd eu lladd gan y rhai oeddynt lai na hwy mewn rhyfedi, a'r rhai a allasant yn bawdd eu gwrthsefyll, nac y lladdent eu herlidwyr, felly tystiaetha Sanct Clement.

Ac felly yr Apostolion eraill, y rhai oeddynt yn byw tan ymmerodraeth Caligula, Claudius, Nero, a Domitianus, (delw addolwyr, gormesdeyrn, ac erlynwyr gwaedlyd y ffydd gristianogawl) a'r Christianogion a'r eu hól hwy fil o flynyddoedd ynghyd, a ddilynasant yr esamplau a roddodd Christ iddynt o ammydd
nedd

*clem. re-
cog. l. 1.
f. 9.*

nedd ac vfudd-dod i lywiawdŵyr, heb
 wrthwynebu^{dim}. Je er bod eu gallui
 yn fawr, a'i rhifedi yn fwy nai
 gelynion; etto nid oeddynt yn ^{Cypr. ad}
 meiddio, oblegid gorchymyn ^{Le metr.}

Dnw, godi yn eu herbyn; a phan ddellid
 rhai^o honynt, nid oedd nar rheini yn
 gwrthwynebu, nar lleill yn ceisio eu
 gwaredu. A Thertylian gan le-
 faru am y Christianogion ffyd- ^{Tertul.}
 dlon a oddefasant lawer o drueni ^{in Apol.}
 ac erlid yn ei amser ef, sydd yn dywe-
 dyd, y gallasent mewn vn noswaith fer
 weithredu eu hymwared, a dial eu holl
 gamwedd, pe buasai rydd iddynt dalu
 drwg am ddrwg; ond na atto *Dnw*,
 medd ef, ir Seft dduwiol, sef, y Chri-
 stianogion wneuthur y fâth beth; na atto
Dnw iddynt hwy geisio dial a'r eu gely-
 nion, ond yn hytrach dioddef, yr hyn
 sydd gymmeradwy ger bron *Dnw*. Dym-
 ma fel yr oedd y Christianogion gynt
 yn gwneuthur, dioddef yn ammyneddus
 orthrymder eu rywysogion; eu cysle-
 gr-yfpail,

gr-yspail, au hannuwioldeb, nid codi,
 agwrthrytela yn eu herbyn. Yr vnig
 arfau cyfreithlon i Gristianogion i wrth
 fetyll cynddaredd, a chreulonder eu
 llywiau dwyr annuwiol yw gweddiau a
 dagrau; yn ôl ymadrodd Sanct Am-
 bros, ni ddysgais i mor gwrthwynebu;
 ond niyfi a fedraf ofidio, ac wylo, ac
 ocheneidio; a'r arfau yr wyf yn eu har-
 teru yn erbyn arfau y milwyr a'r Go-
 thiaid yw fy ngweddiau am dagrau; ac
 yn amgen na hyn ni ddylwn ni, ac nid
 allafi wrthwynebu. Mae yn amlwg
 gan hynny nad yw gyfreithlon i ddeili-
 aid, tan liw yn y byd, wrthwynebu eu
 brenin cyfreithlon, a chodi arfau yn ei
 erbyn, ac mai eu hunig arfau cyfreith-
 lon, pan orthrymmer hwy ganddo,
 yw gweddiau a dagrau. 3. Eu gau athra-
 wiaeth nesaaf yw, na ddylid arferu, nac
 yn gyhoedd, nac yn ddirgel ffurfau
 gosodedig o weddiau, ond y dylei
 pawb weddio drwy'r yspryd, hynny yw,
 newid eu gweddiau, fel y byddo yr
 achosion

3 4. u
 llydy-
 id gau
 at hraw
 iach.

achosion yn gofyn. yr hon athrawiaeth sydd wrthwynebol i'r ysgrythar lân ; yr hon sydd yn dangos , er gallu o honom yn ein stafelloedd dirgel arferu gweddian a wnelem ni ein hunain , i gyfllellu i *Dduw* ein dirgel bechodau , ac i ofyn maddenant am danynt , a grâs i'w gochelyd rhag llaw ; a newid y rhain , tel y byddo yr achosion yn gofyn : etto fod gosodedig ffurfau o weddian yn gyboedd yn yr Eglwys yn cyttuno â gair Duw , ac ymarfer yr Eglwys cap y Testament hên , a'r newydd. Yn yr hên testament yr oedd gosodedig ffurfau o fendithio , o weddio , ac o roddi diolch gwedi eu sppwyntio gan Dduw ei hun.

Yn y 6 bennod o *Numeri* : 24, 25, 26 : wersi , y mae ffurf a osododd Duw ei hun i Aaron a'r Offeiriad , i fendithio'r bobl. *Bendithied yr Arglwydd di , a chadwed di , a llewyrched yr Arglwydd ei wyneb arnat , a thrugarbaed wrthut ; derchafed yr Arglwydd ei wyneb arnat , a rhoddod i't dargneddyf.* Ac *Dent.* 26. y

3. wers a'r gwerſi ſy'n canlyn y mae cyf-
 fes olodedig gwedi ei appwyntio, i'r hwa
 a offrymmei y cawell blaenſfrwyth. Ac
 yn y 13. wers o'r vn bennod, a'r gwerſi
 a'r ôl, y mae gweddi bwyntiedig, gwedi
 ei goſod i'r hwn a roddai ddegymmau y
 drydedd flwyddyn, dygais y peth cyſe-
 gredig allan o'm iſy, ac at rhoddaſ ef i'r
 Lefiad, ac i'r dieithr, i'r ymddisad, ac i'r
 weddw; yn ôl dy boll orchmynion a orchmy-
 nnaſt i mi; ni throſſeddaſ ddim o'ib orch-
 mynion; ac nis anghofiaſ; ni fwytteaſ o
 honaw yn ſy ngalar, ac ni ddygum ymaith
 o honaw i aſlendid, ac ni roddam o ho-
 naw tros y marw: gwrandewaſ a'r laſ yr
 Arglwydd ſy Naw; gwnentbum yn ôl yr
 hyn ôll a orchmynnaiſt i mi, edrycho drig-
 le dy Sancteiddrwydd ſef. o'r neſoedd, a
 bendithia dy bobl Iſrael, a'r tir a roddaiſt
 i ni, megis y tyngaiſt wrth ein tadan, ſef,
 tir yn llifeirio â llaeth a mêl. Moſes,
 pan gychwneſ yr Arch, a arferei yn wa-
 ſtad y weddi yma, Cyſot Arglwydd, a
 gwaſcarer dy elynion, a ffoed dy gaſeſon o'ib
 flaen.

flac. A Phanorhwysei yr Arab, efe a ddyweddes ac a weddiei yn y geiriau hyn dychwel Arglwydd at fyrddiwn miloedd Israel. Num. 10. 35. 36. Ar Offeiriaid, gweinidogion yr Arglwydd a orchmyn-nir a'r ddydd ympryd wylo, a dywe-dyd fel hyn, *Arbed dy boblo Arglwydd,* ac na ddyro dy etifeddiacth i warth, i lywodraethu o'r cenhedloedd arnynt; pa ham y dywedent ym mblith y bobloedd pa le y mae eu Duw hwynt? Joel: 2. 17. Ac 2. Chro. 29. 30. y darllenwn i Hezekiab y brenin, a'r twysogion ddywedyd wrth y Lefiaid am foliannu yr Arglwydd â geiriau Dafydd ac Asaph y gweledydd. Geiriau Dafydd yw Psalman Dafydd; a geiriau Asaph yw y Psalman hynny sydd yn dwyn ei enw ef, megis y 73, 74, 75, 76. ac amryw rai eraill. Yr oeddynt i foliannu Duw yn y ffurfau gosodedig hynny, sef, Psalman Dafydd ac Asaph. Felly y pedwar ygeinted a'r deuddegfed Psalm oedd Psalm neu gân i'w arferu a'r y dydd sabbath, fel y mae yn eglur wrth ei dirl ef. A'r ganted a'r

ail Psalm oedd weddi y cyfuddiedig iw arferu ganddo ef, pan fyddai mewn blinder, ac yn tywalle ei gwyn ger bron yr Arglwydd. Ar pymtheg Psalmau hynny a'r ôl y ganfed a'r bedwaredd Psalm a'r bymtheg, (y rhai a elwir Psalman y graddau) a genid mewn trefn gan yr Offeiriaid, pan fyddent yn efcyn y pymtheg grâdd hynny, oedd rhwng cyntedd y bobl a'r Offeiriaid. Je, ac yr oedd ganddynt Psalman, a gweddianu pwyntiedig iw harferu yn wastad o flaen eu aberthau; y rhai y mae yr Iddewon yn cwyno eu dwyn oddiarnynt gan Adrian yr Ymmerawdwr, fel y darllenwn yn y Chronicl Samaritanaidd. A'n schubwr Christ a ddylgodd iw ddiscyblion ffurf osodedig o weddi, megis ac y dyscassei Joan iw ddiscyblion ef, *Pan weddioch d;wedwch*, neu arferwch y weddi hon, *Ein tād, yr hwn wyt yn y nefoedd &c. Luc.*

*Text. de
orat. c. 9.*

11. 2. Yr hon weddi a arferodd yr Apcstolion yn wastad yn eu cynnulleidiaocedd, fel y tyfistia Iu-
styn

styn merthyr , a Thertylian: Ac ychydig o flaen ei farwolaeth. ete a weddiodd fel hyn , *fy nhâd os yw bosibl, acd y cwppan hwn heibio oddiwrthysf: esto nid fel yr ydwyf i vn cwyllysio, ond fel yr ydwyf i.* *Math. 26. 39.* A thractern yr ail waith ete a weddiodd, gan ddywedyd, *fy nhâd, onis gall y cwppan hwn fyned heibio oddiwrthysf, na byddo i mi yfed o hono, gwneter dy cwyllys d.* *Mat. 26. 42.* Ac fe a w. ddiodd y drydedd waith, gan ddywedyd yr *vn geiriau. 44.* Fe fedrafei Christ yn ddiarmeeu newid ei eiriau yn ei weddi; ond ni waeth ef hynny, eithr ete a ddywedodd yr vn geiriau, iw disprofi hwynt y rhai a haerant, na ddylid arferu vn sturf ofodedig o weddi, ac a dybiant y cânt eu gwrando am eu hamryw, au haml eiriau. Ar Eglwys gristianogol yn gyffredinol ym mhôb oes, ac ym mhôb man a arferodd sturfau gosodedig o weddïau yn ei Chynulleidfaoedd cyffredin, megis ac y mae yn ymddangos yn ei gwasanaeth, neu ei gweddïau cyhoedd; ac y tyfïolau hên

hên Scrifennyddion . Sanct Jago Escob
Jerusalem a wnaeth ffurf o wasanaeth,
neu weddiau cyffredin i w arferu yn Egl-
wys Jerusalem megis ac y tyftia Hega-
sippus . Justin Merthyr Sydd yn dangos

Just.

Merth.

1. apol.

fod y Christianogion yn ei am-
ser ef yn ymgyfarfod bôb sŵl,
ac yn eu cynnulleidfa oedd yn
darllain rhai manau dewisedig o'r yscry-
thur lân, yn canu psalmau, yn gwrandeo
pregethau, ac yn arferu gweddïau cyf-
fredin, y rhai yr oedd yr offeiriad yn eu
hoffrymmu i Dduw, yn ôl gweddi a
wnae efe ei hun o flen ei bregeth. Ori-

Orig. l. 6.

contra

Cels.

gen vn o'r hên dadau yn y chwe-
ched llyfr a scrifennodd ef yn
erbyn Celsus Sydd yn crybwyll
am weddiau pwyntiedig a arferid y pryd
bynny yn yr Eglwys. A Sanct Basil,
Ambros, a Chrysostom, Escobion du-
wiol a wnaethant weddiau cyffredin, i w
harferu yn eu Heglwyf; megis ac y ma-
ent i w gweled yn eu gweithredoedd, a
llyfrgell y Tadau, er gyda pheth adoe-
wyddiad.

wyddiad. Ac yn ôl hyany Gregorius
 fawr a Sanct Isidorus a ofodasant allan
 ffurfau o wafanaeth, iw harferu yn yr Eg-
 lwys. Ac o ran, allan o bonynt hwy,
 o ran o'r ffurfau o'r blaen, ac o ran o rai
 hynach, set, y rhai a ddywedir eu bod
 yn eiddo yr Apostolion, y mae gan yr
 holl Eglwyfi hynod, ac adnabyddus
 drwy Grêd, weddianu gosodedig cyffre-
 din, y rhai y maent yn eu harferu yn eu
 cynnulleidfâon. Ac fel y mae y cy-
 fryw ffurfau gan y rhan fwyaf o'r Egl-
 wyfi adcyweiriol: telly y mae Calfyn
 (Disfynydd dyscedig gynt yn Genefa) yn
 dymuno bod y cyfryw rai ganddynt ôll.
 Am ffurf o weddianu, a defodau Eglwy-
 sig, yr wyt, medd ef, yn dra bodlon
 fod vn ffurf siccr, a safadwy, oddiwrth
 yr honni byddo rydd i weinidogion Duw
 ymadaw, neu newydio; yn gystal er
 mwyn y bobl syml, anghyfarwydd, i'r
 rhai y mae yn lleffol fod ffurf a- ^{calce. eff.}
 sodedig; ac yr ymddangoso yn ^{87. ad}
 well cydsyniad yr Eglwyfi yn eu ^{prout An}
 mysg

mysg eu hunain ; ac i ragflaenu ylsafo-
der dianwadal rhai pobl sydd yn caru ad-
newyddiad. A hyn a orchmynnir gan
amryw Gymantaugwyr dylgedig ; me-
gis yn yspysol gan y Gymanfa a fu yn
Toletum yn Hyspaen , yr hon yn ei thr-
ydedd Rheol sydd yn gorchymyn i holl

*Conc. To-
let. can. 3.*

lywiawdwyr yr Eglwys, a'r bobl
gadw yr vn defod, a'r trefn o wa-
sanaeth, ac a wyddent ei appwy-
ntio yn y brif orsedd. Gan y Gymanfa a

fu yng Harthag , yr hon a ordeiniodd i

*Conc.
Carth.
can. 106.*

bawb gadw , ac arferu y gwed-
dian , y dechreuadau, a'r arddodi-
adau dwylo a gadarnhawyd gan

y cyngor. Gan y Gymanfa arall a fu yn
Hyspaen , a elwir Bracharum , ym mha
vn yr ordeinwyd i bawb gadw yr vn

Conc.

Brac. 1.

can. 19.

rhyw drefn o weddio , ac o ganu,
ac na byddei amrywiaeth arferion
ym mysg y rhai sydd rwyd i'r vn

ffydd , ac sydd yn byw tan yr vn rheo-
laeth. A'r Gymanfa ym Milefis sydd yn
gorchymyn yr vn peth , ac yn rhoi y

rheswm

rhelwm hwn am yr ordinad, *Cont. mil.*
 rhag drwy anwybodaeth, neu e- *can. 11.*
 sceulustra draethu ger bron Dduw
 neu offrymmu iddo ef ddim gwrthwy-
 nebol ir ffydd Gatholig. At yr hwn y
 gallaf chwanegu y rhelymmau hyn, fod
 yn gymmwys ir gweddiau a wneir yn
 gyhoedd yn yr Eglwys, fod yn adna-
 byddus ym mlaen llaw i bawb o'r bobl,
 fel y gallont yn well, ac yn hyfach gyd-
 weddio â gweinidogion Duw, ac heb
 ddim petrusder cydwybod, (gan wy-
 bod ym mlaen llaw ddefnydd, a chyf-
 reithlonder y deisyfiadau) ddywedyd,
 Amen, wrthynt, a derchafu befyd eu
 calonnau at Dduw yn well; yr hyn nid
 allant yn gyftal tra y byddont yn dal
 sulw beth y mae yr Ofteiriad yn gweddio
 am dano; ac fel y byddo rhwng yr holl
 gynulleidfa vndeb calonnau, ysprydo-
 edd, a thafodau; ac arwydd cyhoedd o
 gymmundeb yn eu gweddiau, yr hyn
 yw yr erfyn goreu, i'n gwneuthur ni yn
 gŵ i Dduw, ac y naill ir llall; ac i gael
 N cin

ein deisyfiadau; gan fod gweddi neill-
 duol, heb ei chynnorthwyo ag vndeb y-
 spryd cyhoedd, yn wannach, ac yn llai
 ei grym na'r llall, yn yr hon y mae cyf-
 fredin gyttundeb, ac y byddo pawb
 yn vnfyd o vn galon, ac vn genau yn
 galw a'r Dduw. A hyn a wasanaetha i
 ddangos yn gyffredinol fod rhyw ffurf
 dduwiol o weddian cyhoedd yn angenrb-
 eidiol yn yr Eglwys. Am ein llyfr gwed-
 di Cyffredin ni yn Eglwys Frudain, my-
 fi a allaf ddywedyd yn hyf, nad oes moi
 fâth am dduwiol ddefosiwn drwy 'r holl
 tyd Christianogawl. Efe a wnaethpwyd
 gan Escobion a Doctoriaid dysgedig a
 dūwiol, y rhai ai hamddiffynasant ef yn
 wrol, ac a roesant rai o honynt i lawr
 en bywyd trosto ef, a'r ffydd Brotesta-
 idd. Ac oblegid ei fod yn perthyn i
 bawb, fe gymmerwyd cyngor y Brenin,
 Edward y chweched, a'i Barliament yn
 ei gylch, cyn ei osod allan, a gorchymyn
 ei arferu yn yr Eglwys. Ie, ac fe ymgyn-
 ghorwyd a'r gwyr dysgedicaf yn yr Eg-
 lwyfi

lwyf i adcyweiriol y tu hwynt i'r dwfr, ac
 a ddiwygwyd rhai pethau ynddo. Yr
 hwn pan ddarllenodd Gilbertus difynydd
 dysgedig o Germania, f'ai canmolodd
 megis coppi neu gyallun o'r hên brif-
 ffurtau yng wasanaeth Duw. Nid allei y
 Papistiaid yn eu holl ddysgeidiaeth gael
 dim bai a'r y llyfr hwn, ond bod rhai
 pethau, fel y tybient, yn eisieu ynddo;
 ac am hynny y daethant dros ynghy-
 lch vn mlynedd ar ddeg i'n Eglwyf, i
 gydweddio, ac i gydwasanaethu Duw
 gyda ni, nes i Bâb Rhufain am ryw achos
 arall wahardd iddynt. Ac etto Pâb Paul
 y pedwerydd a gynnigiodd yn ei lythyr
 at Frenhines Elisabeth allowa, a chadarn-
 hau y llyfr hwn, os hi a gydnabyddei ei
 bennaduriaeth ef, a bod yr adcyweiriad
 awnaed yn yr Eglwys oddiwrtho ef. A'r
 cyfryw addewid tan yr vn ammod a wna-
 eth Pâb Pius y pedwerydd. A rhag i neb
 feddwl yn waeth am dano oblegid hynny,
 megis pe bae gormod cyffelybiaeth rhyn-
 gddo ef a llyfr offeren y Papistiaid, Bucer,

Protestant dysgedig y tŷ draw i'r môr
 gwedi ei ddanfôn atto gŵn Archebop
 Cranmer, i gael ei farn et am dano, a'i
 darllenodd yn dra dyfal, ac a ddywedodd,
 er bod ynddo rai pethau y gallei dynion
 syrddanus feio arnynt, etto nad oedd
 ynddo mewn gwirionedd ddim, ond a
 gymmerwyd allan o'r yscrythur lân, neu
 sydd gyffon â hi; os iawn ddirnedit ef.
 Ac yn ddiweddar yn ôl happus ddych-
 weliad ein grasusaf Frenin, fe gymmer-
 wyd golwg arno drachefn, ac er mwyn
 ceisio bodloni y rhai a ddadlent yn ei er-
 byn, fe wnaethpwyd peth adnewyddiad
 ynddo; yn gimmaint ac nad oes le yr
 awrhon i neb sydd yn ei iawn synwyr
 feio arno; gan fod y Papistiaid, a'r Pro-
 testiaid dysgedicaf yn y deyrnas hon, a
 rheyrnasodd eraill yn ei gymmeradwyo,
 ai fod yn gyffon a'r yscrythur lân, a hên
 ffurfau y brif Eglwys. Y mae rhon fa-
 wr o'r llyfr hwn yn eiriau'r scrythur lân,
 y Psalmau, y Llythrennau, yr Efrogylau,
 a'r Epistolau, y ddeg Gorchymyn, a'r holl
 Hymnau

Hymnau agos eu gyd, nid ydynt ddim
 amgen ond yr yscrythur lân. Y credo, yr
 hwn a elwir credo yr Apostolion, a
 wnaethpwyd ganddynt hwy, tra'r oed-
 dent etto yn Jerusalem, a chyn iddynt
 ymwascaru drwy'r byd, i bregethu yr
 Etengil, ac yn grynoded y fflydd Ga-^{yno}
 rtholig. Arddau Gredo arall, Credo
 Athanasius (yr hwn a wnaeth ef, i ddan-
 gos nad oedd ef o'r vn fflydd ag Arrius
 yr hæretic, yr hwn oedd yn gwadu nad
 oedd Christ o'r vn sylwedd ai dâd) a
 Chredo Nicen (yr hwn a wnaethpwyd
 y rhan fwyaf o hono yng Hymanfa Ni-
 cæa, ac a arferwyd yn yr Eglwyf yn y
 cymmun wasanaeth er y fflyddyn try-
 chant ac am yn vn deugain yn ôl
 Christ) nid ydynt ond esponiadau o'r
 llall. Am y cydfawl, y wers gyntaf o
 hono (*Gogoniant ir tad, ac ir mab, ac*
ir Yspryd glân) a wnaethpwyd gan y
 Gymanfa o Escobion a fu yn Nicæa;
 ar wers ddiweddat, (*megis yr oedd yn y*
dechreu, y mae yr awrhon, ac y bydd
yn

yn wastad yn oes oesocdd, Amen) a chw-
 wanegwyd gan Sanct Jerom; er bod
 rhai gwyr dylgedig yn tybied ei bod yn
 hynach. Yr Hymn, *Ti Dduw addolwn*,
 yr hwn a arferir yn wastad ar ôl y llith
 gyntaf, a wnaed yn rhyfeddol gan Sanct
 Ambros, a Sanct Austin wrth ei fedyd-
 dio, ac a arferwyd er hynny yn yr Eg-
 lwys gydâ mawr barch; a hynny fel yr
 haeddai yn dda, gan ei fod yn Gredo
 yn cynwys holl ddirgeledigaethau y
 ffydd, ac yn ffurf barchedig o ddiolch,
 moliant, ac addoliant. Ar hymn *Ch-
 wyebwi holl weithredoedd yr arglwydd*,
 ym mha vn y mae yr holl greaduriaeth
 yn moli Duw, a dderbyniwyd yn gy-
 ffredin yn yr Eglwys, fel y mae iw we-
 led yn y bedwaredd Gymanfa a fu yn
 Toletum. Am yr holl weddiau, y co-
 lectau, a'r Letani, fel y maent o her-
 wydd eu defnydd yn cynwys deisyfia-
 dau duwiol, yn cyttuno ag ewyllys *Duw*,
 ac am hynny y cyfrywrai (ni allwn fod
 yn siccr) a wrendi Duw, yn ôl yma-
 drodd

drodd Sanct Ioan 1. Jo: 5. 14. (*hyn
 yw'r hisder sydd gennym tuag atto ef,
 ei fôd ef yn ein gwrande ni, os gofya-
 nwn ddim yn ôl ei ewyllys ef*) felly o
 herwydd eu ffurf, y maent yn gyflon a'r
 gweddian a arterid yn Eglwys Dduw yn
 yr amseroedd gynt. Nid vn weddi hîr,
 barhaus ydynt, ond amryw weddiau
 byrrion, megis ac y mae Gweddi yr
 Arglwydd, ac y darllenawn fod y gwe-
 ddiau yr oedd yr Iddewon gynt yn eu
 harferu yn eu defosiwnau, a gweddian y
 Christianogion yn y brif Eglwys. Sanct
 Chrylostom sydd yn canmol yn lawr
 weddiau byrrion, aml, a pheth
 yspaid rhyngddynt, ac yn dy-
 wedyd fod Christ a'r Apostol *Chrys. bom.
 1. de bla-
 mud. fol.*
 Paul yn gorchymyn i ni arferu y 965.
 cyfryw rai. Yn y Groeg ar brif Egl-
 wys yr oeddynt yn gwneuthur eu gwe-
 ddiau, fel y tyllia Epiphanius
 gyda phob mynychiaeth, a *Ζωτομ-
 λος. c. 26.*
 gwresog gwttogrwydd; eu gwe-
 ddiau oeddynt fynych, a byrrion. Yn yr
 Eglwys

Eglwys Lladin, neu gorllewinawl yr
Eras. lib. de modo orandi. holl hên weddiau oeddynt fyrri-
 on, dim hwy na gweddi yr Argl-
 wydd, fel y tyftia Erasmus.

Ac yn yr Eglwys yn Africa, fel y my-
Joh. Cass. Instit. l. 2. c. 10. nega Cassian, yr oedd eu gwe-
 ddiau yn dra byrrion, ac yn dra
 aml. Ac felly yr vn ffaud y

brodyr, neu y Christianogion yn yr
Aipht a arferent weddiau byrrion yn fy-
 nych, fel y mynega Sanct Austin; a'r

rheini a ergydient tua'r nef yn
Aug. ep. 121. ad Probam orando De- um. cap. 10. ddisymmwrth, rhagi ddyfalwch
 y meddwl, yr hwn sydd an-
 gearheidiol mewn gweddi, ddi-
 flannu, a llaesu drwy hîr bar-

hâd. O herwydd pa achos ein gweddian
 cyffredin ninneu yn yr Eglwys ydynt
 fyrriion, ac aml; a'r bobl fudd yn dwyn
 eu rhan ynddynt, ac yn rhoi atebion
 mynych, ac yn dywedyd Amen ar ôl pob
 gweddi, iw cadw eu hunain yn wiliad-
 wrus, ac iw gwneuthur yn fwy dyfal, a
 gwrefog ynddynt. Yr hyn y maent yn
 ei

ei wneuthur, megis yn yr holl weddïau
 yn gyffredinol: telly yn eawedig yn y
 Letani, (y rhan oren, a'r wresoccaf o ho-
 nynt) ple yn ôl pob gweddi yn erbyn
 agos pob pechod, y maent yn dywedyd.
Gwared ni Arglwydd daionus; ac yn
ôl pob deisyf am ryw râs yn dywedyd,
Nyni a attolygw'n i ti ein gwrandao, Ar-
glwydd trugarog; a thua 'r diwedd mae
'r offeiriad a nhwythetu yn ergydio eu
gweddïau byrrion yn fynychach, ac yn
daerach, gan letain, Mâb Duw, atto-
lygw'n i ti ein gwrandao. Oen Duw, yr hwn
twys yn dileu pechodau 'r byd, trugarhâ
writhym; Arglwydd trugarhâ writhym;
Christ trugarhâ writhym; Arglwydd tru-
garhâ writhym, megis ac y llefodd y di-
scyblion ar Grist, pan oeddynt yn ba-
rod i foddi, o feistr, feistr, darfu am da-
nom, Luc. 8. 34. cadw ni attolygw'n.
 Ar gweddïau nerthol, bywiol, taerion
 hyn a allant lawer, ac a dycciant, medd
 Sanct Jago; 5. 16. ac ynddynt hwy
 yn ddiammeu y gweddiwn, os gwe-
 O ddiwn

ddiwn vn amser, yn yr Yspryd, ac a holl nerth ein eneidiau. Canys yr hwn sydd yn gweddio o'r galon am berthau cyfreithlon a chyflon ag ewyllys Duw, (ar cyfryw yw yr holl ddeif, siadan yn y llyfr hwn) y mae efe yn ddiau yn gweddio drwy 'r yspryd, ai weddi sydd gymmeradwyger bron Duw. I ddibennu 'r pw-

*St. Amb.
contra
Iovinianum, cap.
7.* ngc hwn yng eiriau Sanct Am-
bros ir cyfryw berwyl, Pwy a feiddia farhau y llyfr Offciriada-
idd hwn. yr hwn a seliwyd gan

gimmaint o gyffeswyr, ac a gyfflegrwyd â gwaed cimmaint o Ferthyri? Pa fodd y galwn hwynt yn Ferthyri, os nyni a wadwn eu ffydd hwy? Pa ham y condemnwn y llyfr hwn, am ba vn ni rufodd llawer o wyr dylscedig a duwiol yn amser Brenhines Mari eu rhoi i farwolaeth? Diammeu ydych chi na feiddiafent hwy farw am dano oni buasai eu bod yn gwybod, ei fod yn gwbl gyflon â gair Duw ac yn ffurf ragorol i wasanaethu Duw wrthi. Ffurf yn cyttuno a'r hên ffurfau

o wafanaeth cyhoedd Dduw yn yr Eglwys hynodaf, Lladin a Groeg; a ffort a wnaethpwyd gan y gwyr dylgedicaf yn y deyrnas, ac a gydgyttunwyd am drwy gyffredin gyttundeb, ac a orchymynir ei arferu yn yr Eglwys hon o Frudain gan yr awdurdod goruchaf, y Brenin a'r Parliament; i'r rhai yr ydym yn rhwym i vtuddhau. Y mae yr Apostol Paul yn gorchymmyn 1. Cor. 14. 40. *gwneithur pob peth yn yr Eglwys*, y gwasan eth cyhoedd yn enwedig *yn wradasdd*, neu fel y mae y gair Groeg *αἰετὸς* yn arwyddocau, yn ôl rheol olodecig; a'r rheol hon yr Eglwys yma o Frudain yw y llyfr hwn, yr hwn y mae pawb o herwydd hynny yn rhwym i w arferu yng wafanaeth cyhoedd y goruchaf Dduw.

4 Dadlu y mae yr Independentiaid y dichon *pôb brawd dawniog*, *pôb ūn* ac sydd yn t, bied ei fod yn gymmwys i letaru yn y gynulleidfa, y dichon y cyfryw vn heb ddim mwy holiad, neu

alwad cyfreithlon , gymmeryd arno y
 swydd o gyhoedd bregethiad , a gweini-
 dogaeth yn yr Eglwys. Lle y mae yr
 Apostol yn cymmeryd hyn megis yn
 gyfaddefol gan bawb , nad rhydd i nob
 bregethu , ond i'r sawl sydd wedi ei galw
 i hynni , gan y rhai sydd ganddynt aw-
 durdod i'w danton. *pa fodd gan hynny y*
galwant a'r yr hwn ni chreafant ynddo ?
a pha fodd y credant yn yr hwn ni chlyw-
sant am dano ? a pha fodd y clywant hi
bregethwr ? a pha fodd y pregethant , oni
danfonir hwynt ? Rhuf. 10 14. 15. nid
 allant bregethu yn awdurdodol , oddi-
 eithr eu bod gwedi eu danton ; prege-
 thu a allant , megis rhai sydd yn cyni-
 meryd arnynt y swydd honno o'i swaith
 eu hunain , ond nid megis cennadau Duw ,
 oddieithr eu bod gwedi eu danton gan-
 ddo ef , neu gan yr Escobion , dilynwyd
 yr Apostolion , y rhai sydd ganddynt aw-
 durdod i ordeinio , ac i ddanfon allan
 geunadau ar wasanaeth Christ. Ac am
 hynny y mae y prophwyd Jeremi yn eu
 ceryddu

ceryddu hwynt megis gau brophwydi,
a rhwyllwyr, y rhai sydd yn pregethu
heb awdurdod, heb eu danfon; *Ni bebryn-*
gaiss i y brophwydi hyn, etto hwy a reda-
sant; Ni leferais wrthynt, er hynny hwy
a brophwydasant. Jer. 23. 21. Bleiddiaid,
a gau brophwydi sydd yn eu galw eu hu-
nain, ac yn myned oi gwaith eu hunain;
gwir brophwydi Duw yn wastad a ddan-
fonir. *Nid yw neb yn cymmeryd yr an-*
rhydedd hwn iddo ei hun, ond yr hwn a
alwyd gan Dduw, megis Aaron. Heb.
5. 4. Nid oedd yr offeiriaid tan y gy-
traith yn cymmeryd y swydd hon ar-
nynt, nes eu galw iddi. *Aaron a neill-*
duwyd i sancteiddio y cyssegr sancteiddio-
laf, efe ai feibion byth, i arogl dathn ger
bron yr arglwydd, i wafanaethu ef ac i
sendigo yn ei enw ef yn drwgwydd. 1 Chr.
23. 13. Je an achubwr Christ, yn yr hwn
y mae pob cyflwnder yn aros, ar hwn
oedd ganddo ddoniau dros Iesur, nis
gogoneddodd ei hun i fod yn Archoffeiriad.
Heb. 5. 5. Ond t' ai galwyd ef gan ei
dâd

dâ-1, ac ai danfonwyd ganddo ef. Ac fel y danfonodd ei Dâd ef, *Joh. 20. 21.* Felly y danfonodd yntef y deuddeg Apostol, *Math. 10. 5.* ac ar eu hôl nbwytheu y deg discibl a thrugain, i bregethu yr efengil, *Luc. 10. 1.* ac ni fynnai efe iddynt bregethu, nes eu danfon. Ni pharodd efe i bawb yn gyffredin bregethu, ond efe a ddewisodd y deuddeg Apostol, ac ar eu hôl hwynt y deg discibl a thrugain, ac a barodd iddynt hwy yn vnig bregethu. Ar Apostol Paul a ordeiniodd bregethwyr yn yr hôll eglwyl a blannasai efe: ac a adawodd *Titus yn Creta i ofod henuriaid a phregethwyr ymmob b dinas, megus yr ordeintafes iddo. Tit. 1. 5.* Yr awrhon i ba beth y gadawodd Sanct Pauli Titus yn Creta i ofod pregethwyr ym mhôo dinas, pe gallei pobl bregethu, a chymmeryd arnynt swydd gweinidogion Duw, heb gael eu galw i'r swydd honno? Nid all neb, er bod ganddynt ddoniau rhagorawl, bregethu mewn eglwys ofodedig, heb awdurdodol

durdodol ddanfoniad. Yr oedd gan Bar-
nabas a Saul ddoniau rhagorawl, ac etto
er hynny ei gyd, efe barodd yr Ysptyd
glân eu hordeinio hwynt a gosod dwylo
arnynt, ai danton. *Neslledwch i mi Bar-
nabas a Saul i'r gwaith y gelwan hwynt
iddo. Act. 13. 2.* Ni feiddia y gwr y
gyfraith goreu wafanæthu swydd Justus,
nar gwr pybyraf gymmeryd arno swydd
tywylog llu, nar gwr callaf, ar ffraethaf
fyned yn gennad tros frenin i wlad arall,
heb awdurdod y brenin; gan nad synwyr,
a dysgeidiaeth, a grymmusder sydd yn
gwneuthur y cyfryw swyddogion, a
chennadau, ond commissiwn ac awdurdod
y brenin. Felly nid digon i wneuthur
pregethwr yw, bod ganddo dafod trebe-
lydr a pheth cyfarwyddyd yn yr ysery-
thur lân, wrth ei mynych ddarlain, ond
rhaid iddo heb law hynny geisio vrddau
eglwys, ac awdurdod i bregethu. Canys
y mae dau beth yn angenrheidiol i wne-
uthur pregethwr, neu weinidog Duw.

1. Doniau a rhinweddau i'w gymhwyso
et

ef ir fâth Sanctaidd, ac wrddasol alwedigaeth.

2. Gallu ac awdurdod oddiwrth yr heuriseeth, hynny yw, yr Escobion fel y mae Chrysostom, Theodoret, ac oecumenus yn esbonio y text hwnnw, 1 *Tim* 4. 14 i ymarfer a'r cyfryw ddoniau. Rhaid cael galwed oddiallan yn gyflal ac oddimewn; ar thai a ryfygant gymmeryd arnynt swydd cyhoedd bregethiad, a gweinidogaeth y sacramentau, heb naill ai galwedigaeth anarferol (a dyfir trwy ryfeddodau,) neu arferol oddiwrth lywiawdwyr yr eglwys, ydynt ladron, ac yspeilwyr; nid gwir fugeiliaid ydynt, a ddaethant i mewn drwy'r drws, ond y cyfryw ac a ymlusgasant, neu, a ddringasant i mewnryw ffordd arall, *Jo. 10. 1*. Ac arfer yr eglwys er amser yr Apostolion, hyd yr oes hon, oedd rhwystro y cyfryw ryfygwyr wasanaethu y swydd sanctaidd hon.

Alban.
in apolo.
g. 1. 2. felly y tyfistia Athanasius, i *Macarius vn o weinidogion Duw* gymmeryd gafael ar vn *Ischiras,*
pan

pan oedd ef yn gwneuthur peth a ber-
 thynai i weinidogion Duw, ai dynnu ef
 ymaith, oblegid nad oedd ef gwedi der-
 byn vrddau eglwys, ai amddiffyn ei hun
 am wneuthur hynny. A Jerom sydd yn
 beio ar Hilarius am ryfygu gwa- *Hier dial'*
 sanaethu y sacramentau, heb ei *cont. Lu-*
 alw i hyany. Fe fyn Duw i bawb *cif.*

ei wasanaethu ef yn y galwedigaeth y go-
 fodwyd hwynt ynddo, ac nad elont dros
 derfynau hwnnw. *Tractent fabrilis fa-*
bri, Trinied seiri, ar cyfryw grefftwyr,
 y pethau sy'n perthyn iw crefft; a
 gadawont ir rhai a ddugpwyd i fynu
 mewn dysgeidiaeth, ac a ordeiniwyd i
 fod yn weinidogion i Grist, bregethu ei
 air, a chyflawni y dyledswyddau eraill
 perthynafol iw galwedigaeth. Ni fyn
 Duw gymmysg y galwedigaethau a
 neillduodd efe; a lle nid iw rydd i neb
 gymmeryd arno, oi waith ei hun, swydd
 ddinesig, gadael i bob dyn llyg annys-
 gedig ruthro i swydd sanctaidd yr offeiri-
 adaeth, ai llygru. Barnedigaeth Duw ar

Corah, Dathan, ac Abiram, y rhai a ymhyrddasant i swydd yr Offeiriaid, ac a loscasant arogl-darth ger bron yr Arglwydd, sydd hynodau tussurau a gadwyd drwy orchymyn Duw, i fod yn arwydd, ac yn gottadwriaeth i feibion Israel, na chymmerent arnynt swydd, ni pherthynei iddynt, heb gyfreithlon alwedigaeth iddi. *Num* 16. 38. 40. Ac Uzzah a darawyd â farwolaeth ddisymmwrth, am beri dwyn yr Arch ar fen, 1. *Sam* 6. 8. yr hon a ddylafid ei dwyn a'r yswyddau y Lefiaid, ac an gyffwrdd â hi ai law, yr hyn nid oedd gyfreithlon i'r Lefiaid, ond i'r Offeiriaid wneuthur *Num* 4. 15. Ac Uzziah yr vn ffinod â darawyd â gwahinglyf ffaidd hyd ddydd ei farwolaeth, am iddo ryfegu arogl-darthu ar allor yr arogl darth, yr hyn ni pherthynei iddo et, ond i'r Offeiriaid, meibion Aaron, y rhai a gyslegrwyd i arogl darthu. 2 *Chron* 26. 16. 18. 19. Yr hyn oll sydd yn dangos na ddylei neb gymmeryd arno swydd pregethwr, nes ei alw yn gyfreithlon i'r swydd wrddasol honno.

3 Y pummed gan athrawiaeth y ma-
 ent hwy, a'r holl Seſſian eraill tydd yn
 ein plith yn ei dyſgu yw hon, y dylent,
 fel y mae eu harler, ymbeillduo oddi-
 wrth eu brodyr Christianogawl eraill
 yng waſanaeth cyſtredin Duw, ac nad
 allant â chydwybod dda ymgysylltu â
 hwynt ynddo: oblegid eu bod hwy, neu
 o'r lleiaf y rhan fwyaf o honynt (fel y
 maent yn eu cyfrit) yn bobl tydol, an-
 nuwiol. Eithr beth yw hyn, ond gyd
 â'r Pharifaeaid beibhion eu cyfiawrhau
 eu hunain; a chondemnio eraill, a dy-
 wedyd gyd â hwnnw yn *Eſay 65 5. ſaf*
a'r dy ben dy hun, ac na neſſaf attaf.
Canys Sancteiddiach ydwyf na iſi. Heb
 feddwl am gyngor yr Apollol, *Nawne-*
ler dim drwy gynnen, neu wâg ogoniant.
eithr mewn goſtyngeiddrwydd, gan dybied
ei gilidd yn well na chwi eich hunain.
Phl. 2. 3. Oblegid fel y dywyd Sanct
 Auſtyn, yn ei eſponiad o'r geiriau hyn-
 ny, Fe ddichon fod mewn eraill rinwed-
 dau dirgel, cuddiedig, drwy ba rai y
 P 2 maent

maent yn rhagori arnat ti, er bod y peth
 drwy ba vn y tybir dy fod ti yn rhagori
 a'r eraill, nid yn ddirgel, ond yn am-
 lwg. Y mae yn yr Eglwys fwy yn ofni
 Duw ac yn gweithredu cyfiawnder, nac
 a ddichon y llygad oddiallan eu canfod.
 Elias a dybiodd, nad oedd ond efe ei
 hun, o holl wir wasanaethddynion Duw
 wedi ei adael; Lle yr oedd *saith o filoedd*
 fel y dywedodd Duw ei hun wrtho. *wedi*
eu gadael yn Israel, gliniau y rhai ni
phlygasant i Baal, a genau y rhai ni chu-
ssanasant ef. 1. Bren. 19. 14. 18. eithr
 gadewch fod llawer o ddynion annuwiol
 yn ein mysg (fel y mae gormod yfoweth
 ym mhôb Eglwys) nid yw hyn achos
 cyfiawn o neillduad. Nid rhaid i ni ddi-
 fuddio ein eneidiau o gomffordd a llef-
 sâd ordinhadau Duw, oblegid fod rhai
 dynion drygionus yn eu camarferu, ac
 yn eu trawsfeddiannu. Mae gennym e-
 sampl ~~o~~ a'r Sain ^{yn} hyn, y rhai
 oeddynt yn cynniweir yn fynych i'r deml,
 i aberthu, ac i wasanaethu Duw, y pryd yr
 oedd

oedd yr Offeiriaid, a'r bobl yn dra drygionus, ac annuwiol. Yr ydym yn darllain fod Elcanah, ai wraig, ac eraill yn gyffredin yn myned i'r deml i offrymmau bôb blwyddyn, fel yr oeddant yn rhwym, pan oedd yr Offeiriaid, set, Hophni, a Phineas yn ddynion drygionus, yn feiblon Belial nid adwaenent, neu nid oeddant yn gwir wasanaethu, yr Arglwydd, ond a orweddent gyd a'r gwraegad oedd yn ymgafelo yn finteioeda wrth ddrws pabell y cyfarfod .1. Sam.2.12.22. Er bod yr Offeiriaid mor ddrygionus a hyn, etto yr oedd Elcanah, a phobl dduwiol eraill yn ymgyffyllu â hwynt yng wasanaeth Duw. Felly yn amser Christ yr oedd llawer o lygredigaethau ym mylg yr Iddewon; ac annuwioldeb yr Seryfennyddion a'r Phariseaid, oedd lawr; ac etto er hynny ei gyd, yr oedd Christ yn myned i'r Teml, ai Synagogau, i wasanaethu Duw gyda hwynt, heb ymneillduo oddiwrthynt. Ac Eglwys Corinth oedd lygredig iawn mewn athrawiaethau,

rawiaethau , a buchedd ; yr oedd ynddi hi gybyddion , a meddwon , a godinebwyr , a gorthramwyr , yr oedd ynddi rai oeddynt yn halogi swpper yr Arglwydd , yr hwn fai y mae yr Apostol yn ceisio ei ddiwygio yn yr vnfed bennod ar ddeg o Epistol cyntaf atynt ; a rhai eraill yn gwadu yr adgyfodiad ; ac etto mae Sânt Paul yn cydnabod ei bôd hi yn wîr Eglwys heb nac ymneillduo ei hun , na pheri i eraill ymneillduo oddiwrthi hi. Yr oedd y rhan fwyaf yn Eglwys Sardis yn bobl annuwiol , nid oedd ond ychydig o honynt heb halogi eu dillad , gwedi eu cadw eu hunain yn ddifrycheulid ; *Date. 3. 4.* a'r rhain , er lleied rhifedi oeddynt , y mae Duw yn eu canmol , heb beri iddynt ymneillduo oddiwrth y lleill. Ond dywedyd y mae ein neillduwyr , fod yr Apostol yn gorchymyn , *1. Cor. 5. 11.* *Na chyd ymgymmyscom a'r rhai annuwiol , ac os bydd neb , a henwir yn frawd , yn odinebwr , neu yn gybydd , neu yn eulynaddolwr , neu yn ddi-fenwr ,*

fennwr, neu yn feddw, neu yn grib ddolli-
wr na chyd-fwytaom gyd a'r cyfryw ddyn.
 Ir hyn yr wyf yn ateb, mai y cyfeillach
 a waherddir yno gan yr Apostol yw
 careñaid, a chynnefinol gymdeithas
 a dynion annuwiol, nid cyfeillach, neu
 gymmundeib yng wasanaeth Duw. Ca-
 nys fel na ddylem ni gadw cyfeillach
 mewn anwiredd a'r rhai goren: felly dy-
 ni a allwn gadw cyfeillach mewn daioni,
 a dyledswyddau crefyddol a'r rhai gwae-
 thaf. Yr oedd yng wleddoedd-cariad y
 Corinthiaid, y rhai a ganlynent Sacra-
 ment swpper yr Arglwydd, anrhefnau
 pechadurus; ond nid yw yr Apostol yn
 peri i'r Corinthiaid ymgadw, oddiwrth y
 Sacrament, nes diwygio'r rheini; ond
 gorchymyn y weithred, sef, cymmunio,
 y mae, a dwyn y peth i'w ddiwyg cyntaf.
 Nid all annuwioldeb cymmunwyr ann-
 heilwng ein halogi ni, mwy nac y di-
 chon ein Sancteiddrwydd ni eu hescuso-
 di hwynt. O herwydd pa achos y der-
 byniodd Christ Suddas i'w tradwr i'r Sacra-
 ment.

ment. Fe roddodd y Sacrament i'r bôlt
ddiscyblion, hyd yn oed i Suddas. Ca-
nys efe a risteddodd gyd a'r denndeg.
Math. 26. 20. ac a barodd i bawb o ho-
nyn, heb llysu suddas, yfed o'r gwîn;
bwynt oll, medd Sanct Marc, a yfasant
o hono. *Marc.* 14. 23. ac wedi iddo ro-
ddi diolch, efe a ddywedodd *Luc.* 22.
21. *Wele law yr hwn sydd yn fy mradychu*
gyd â mi ar y bwrdd; i'r hwn y rhoddodd
ef y tammaid *Jo.* 13. 26. f' oddefodd iw
Aug.ep. 163. aros ym mysg y rhai ddiwed,
hyd at guffan diweddaſ tangneddyf; yr
byn, pe buassei niwed yn y byd i'r lleill,
drwy ei gymdeithas ni oddefasei efe
byth. Y mae yr hwn sydd yn bwyta, ac
yn yfed yn annheilwng, yn bwyta, ac
yn yfed barnedigaeth iddo ei hun, *1 Cor.*
11. 29. nid i arall. Nid yw y cymmuo-
wr teilwng ddim gwaeth i'r y rhai sydd
yn dytodi fwrdd yr Arglwydd yn an-
neilwng. I'r annheilwng y mae, y bara
Sanctaidd yn y Sacrament, yn wenwyn;
ir

ir teilwng y mae efe yn ymborth i'r enaid.
Peb vn a ddug ei faich ei hun, medd yr
Apostol, Gal. 6. 5. Ni ddug y mab anwi-
redd y iâd, Exec. 18. 20. ac ni chospir di
 am bechod vn arall, nid wyt fodlon
 iddo. Nid rhaid i ti rulo gymmeryd y
 cymmun, oblegid fod eraill, nid yw ef
 yn perthyn iddynt, yn rhyfygu ei dder-
 byn; na dyfod i'r Eglwys, i wasanaethu
 Duw, oblegid fod rhai dynion drwg eu
 buchedd yn dyfod yno. Am hynny da y
 dywyd Sanct Austyn wrth Cresconius,
 y drygau, neu yr anwyreddau hyn sydd
 yn antoddhau y rhai da, yr ydym yn eu
 gwaethardd, ac yn eu hatalu ginnaint ac
 a allom, a'r hyn nid allwn ei rwystro, yr
 ydym yn ei oddef; ond nid ydym er
 mwyn y gwyg yn gadael y maes; er mwyn
 y col yn ymwrthod a llawr Christ; er
 mwyn y Pysgod yn torri yr rbwyd: *ep. 48.*
 er mwyn y geifr yn gadael corlan Christ:
 Tra y byddom yn anfodlon i bechodau
 rhai eraill, yn eu ceryddu, ac yn ym-
 ofidio am danynt, nid ydym yn agyfran-
 nogion

nogion o honynt. Ac am hynny da yw
 cyngor yr vn tād dyscedig, cerydded dyn
 yr hyn a allo, a'r peth nid allo, go-
 ddoded vn ammyneddus, heb wneuthur
 ymranniad. Oblegid mai gwir yw rheol
 Sanct Pedr, *O Arglwydd at bwy yr awn*
ni? gennit ti y mae geirian bywyd trag-
wyddol, Jo 6. 68. Ple y mae y rhain iw
 cael (megis ac y maent ym mhôb Eglwys
 blwyf drwy'r deyrnas hon) nid yw ddi-
 enbyd i neb ymadael oddi yno, y mae
 ym mhôb Eglwys blwyf yng Hymru
 (i Dduw y bô'r diolch) foddion grâs, ac
 iechydwrïaeth iw cael. Canys y mae
 yno weddïau da, a osodwyd allan drwy
 awdurdod, ac a ddylid eu harferu gan
 bawb yng wafanaeth cyffredin Duw; y
 mae yno y credo, y dêg gorchymyn,
 Psalman, allithïau, o'r Testament bê'n,
 ar Newydd, a'r ddau sacrament a orde-
 niodd Christ yn ei Eglwys; y mae yno
 homiliau, a phregethau duwiol, ar y
 rhai pe gwrandawer pobl yn vfudd, au
 hymarfer yn eu bywyd, au hymarfe-
 ddiad,

ddiad, nid rhaid iddynt ammeu, na byddant cadwedig ; gan mai athrawiaeth Efengil Christ ydynt, yr hon yw gallu Duw er jechydwrïaeth i bob un a'r sydd yn credu. Rhuf. 1. 16. A chan mae felly y mae, pa fodd y dichon neb ymwrthod ai Eglwys blwyf, heb fod yn euog o schism, neu neillduad diachos ? Hyn yr oedd Calfyn, gwr dyscedig yn ei ddeall ; ac am hynny y dywyd efe, gan fod yn y plwyfol Eglwys y Gair, a'r Sacramentau iw cael, y maent yn ddiammen yn wîr Eglwys, o'diwrth y rhai nid all vn dyn du-
Calv in
fil. 1 4.
c. 341.
 wiol ymneillduo. A'r rhai sydd yn ymadael a'r Eglwys, y maent yn ymadael â Duw; yn rhodio yn llwybrau Cain, yr hon a aeth allan o wydd yr Aiglwydd, Gen. 4. 16. hynny yw, oddiwrth ei Eglwys, ple y mae efe yn bresennol drwy ei râs; y maent yn ymwrthod â phebyll y Eugeiliaid, lle y mae Christ yn porthi ganol dydd, i droi i ddiadellau gan, neu lygredig gyn-

nulleidfaedd, sydd yn cymmeryd arnynt fod yn gyfeillion i Grist, *Can. 1. 7.* ond ydynt mewn gwirionedd elynion; y maent yn anvruddebau gorchymyn yr Apostol, *Heb. 10. 24. 25* Cyd-ystyriwn bawb ei gŵladd, i ymannon i gariad, a gweithredodd da, heb escauluso ein cydgynhulliadein bunain, megis y mae arfer rhai. y maent yn gwneuthur cythraff ac annrhefn yn Eglwys Dduw, yn erbyn rheol yr Apostol, *1. Cor. 14. 40.* Gwneler pob peth, yn eich mysg, yn weddaidd, ac mewn trefn; gan eu bod yn ymwrthodau bugeiliaid priodol, i rhai y gorchymynwyd cadwraeth eu eneidiau, ac yn gwrando ar lais dieithriaid, y rhai er mwyn eu budd eu hunain sydd yn eu tywys allan o'r ffordd, ffordd gwirionedd, a thangneddyf; y maent yn torri cymmundeb yr Eglwys, ac yn euog o schism, yr hwn sydd bechod difawr, dim llai na delw-addoliaeth, medd Melancthon difynydd dyscedig. A Dionisius Escob Alexandria a ddywedodd
with

wrth Nofatus, mai mwy pechod oedd
 torri vndeb yr Eglwys, na gwneuthur
 delw-addolizeth. Ni chospwyd hwn,
 medd ef, ond a'r cleddyf; ond y llall,
 sef, ymranniad, a gospwyd ag agoriad
 y ddaiar, yr hon a lyngcodd yr awdwyr
 o hono, sef, Corah, Dathan, ac Abi-
 ram, y rhai a wrthryfelasant megis yn
 erbyn Moses y pen llywiaudwr, felly
 yn erbyn Aaron yr Archoffeiriad, ac
 a wnaethant megis terfysg yn y
 deyrnas, felly rhwyg, neu schi- *Euseb. de*
 sm yn yr Eglwys; ac nid oes *vita Con-*
 ammen, medd ef, nad mwyaf *st. 2.*
 oedd y pechod hwnnw a gollwyd yn
 dostaf. A Chrysostom sydd yn
 protestio nad yw ddim llai pechod *Chrys. in*
 rwygo yr Eglwys drwy schism, *ep. 2. ad*
 na syrthio i haresiau damnedig. *Eph. c. 5.*

Ac y mae efe yn dywedyd yn yr vn fan
 fod gwr duwiol, sef, Sanct Cyprian yn
 dywedyd, fod ymranniad yn bechod an-
 gheuol, nid ellir ei jachau ag aberth, ac
 na ddichon gwaed merthyrdod olchi ym-
 aith

aith ei lwgwr . Ar vn Tâd parchadwy
 sydd yn dywedyd drachefn, yr hwn sydd
 wedi ei wahanu oddiwrth yr Eglwys,
 priodasferch Christ, sydd wedi
 ei gyssylltu â godinebwraig ac
 sydd yn ei dorri ei hun oddiwrth
 yr holl addewidion a wnaeth Duw iw
 Eglwys . A Sanct Austyn sydd yn dy-
 wedyd fod y peched hwn o schism , neu
 neillduad, yn rhagori ar bôb pechod arall;
 ac er bod dyn yn tybied ei fod yn byw
 yn dda, ac yn ganmoladwy : etto oble-
 gid yr vn pechod hwn , ei fod et wedi
 ei wahanu oddiwrth gorph Christ, yr
 Eglwys , na chaiff et byth tywyd tra-
 gwyddol , ond bod digofaint Duw yn
 aros arno . Dymma y tâth bechod erch-
 yll yr ydych yn euog o hono , y rhai
 ydych yn ymadael ach Eglwys blwyf, i
 fyned i ganlyn gau athrawon, sydd yn
 ymlusgo i deiau , ac yn dwyn yn gaeib wr-
 ageddos , llwythog o bechodau , wedi eu
 harwain gan amryw chwantau: 2 Tim. 3. 6.
 A thrwy ymadrodd iêg, a gweniaith yn
 twylla

twyllo calonnan y rhai diddrwg. Rhaf:
 16. 17. y rhai y mae yr Apostol yn y
 wers o'r blaen yn deisyf arnoch eu goche-
 lyd. *Tr wyf yn attolwg i chwi frodyr*
graffu a'r y rhai sy yn peri anghydfod, a
rhwystrau yn erbyn yr athrawiaeth a ddyf-
gasoch chi, a chiliwch oddiwrtbyn.
 Y mae y cyfryw athrawon sydd yn tynnu
 discyblion a'r eu hól yn gwneuthur am-
 ryw ddrygau.

1 Canys yn gyntaf y maent yn ddia-
 chos yn gwneuthur anghydfod, a schism
 yn Eglwys Dduw; ac felly yn pechu eu
 hunain, ac yn gwneuthur iw dilynwyr
 bechu.

2 Y maent yn digalonni y cyfreithlon
 plwyfol weinidogion, drwy wascaru eu
 preiddiau, drwy fychanu eu doniau, a
 beio a'r eu buchedd, a'u athrawiaeth, a
 pheri iw pobl eu angharu, fel y gallont
 hwy yn well ynnill eu cariad, a chael
 parch ganddynt; megis ac y mae yr A-
 postol yn ystyried am y gau athrawon o-
 edd ym mysg y Galatiaid, am y rhai y
 mae

mæ efe yn dywedyd, Gal 4. 17. y
maent yn rhoi mawr-serch arnoch, ond nid
yn dda, (nid er diben da) eithr chwen-
nych y maent eich cau chwi allan, fel y
rhoddoch fawr-serch arnynt hwy; neu fel
y caffont hwy eich holl gariad; neu ch-
wennych y maent eich cau chwi, allan o
gorlan Christ, fel y dilynoch hwynt me-
gis bugeiliaid newyddion.

3 Y maent yn dysgu y bobl, sydd yn
eu canlyn, i fod yn awyddus i'r awdurdodau
goruchel, ac telly i dorri y pwerau med gor-
chymyn; yn dysgu i'r dyn i fangu ei
dderchafu ei hun uwch law yr bynaf-
gwr, a'r gwirion uwch law i'r bonhed-
dig.

4 Y maent yn eu dwyn hwynt i fy-
nu mewn balchder ysprydol gan eucy-
fiawrhau eu hunain, ac etog farnu era-
ll.

5 Y maent yn eu caledu hwynt yn eu
ffyrdd; yn peri iddynt, fel y neidr fy-
ddar, gan eu clifstiau, fel na wrandawnt
a'r lais y rhynmyr (eu bugeiliaid priodol)

rhynmyr.

er

er cyfarwydded fyddo eu swyn, *Psal.* 58. 4, 5. er daed fyddo eu cyngor; ac felly o'r diwedd cael eu difetha yngwrth ddywediad core. *Jud.* 11.

6. Y maent yn ein gwanhau ni y protestiaid, ac yn cryfhau ein gelynion cyffredin, y papistiaid; dichell y rhai yw gwneuthur anghydfod yn ein mysg, fel y gallont hwy yn haws ein gorchfygu, a dwyn i mewn, drachefn eu ffydd hwy: ac am hynny y maent yn ymbyrddu i bôb sectau, ac yn dwyn eu rhith, au dull hwy arnynt, ac felly trwy eu cyfrwysdra, au dysgeidiaeth yn troi y bobl tyl, annysgedig y ffordd a fynont, ac yn eu cadarnhau hwynt yn eu amryfuddau.

7. Je y maent wrth ddilyn y cwrs ymayn gwneuthur ffordd i anghrefydd, a di-dduwdod. Canys y bobl gyffredin wrth glywed sôn am ginnaint o ffyddau newyddion, a phôb sect yn llefain, *Llymna Grist*, ac yn taeru ei bod hi ar yr jawn ffordd, y maent o'r diwedd yn barod i

R

greda

giedu nad oes dim ficcr mewn crefydd, a
 yn esculuso yr holl ddyledswyddau cre-
 fyddola ofynnir at eu dwylo. Jeac y mae y
 Sectariaid eu hunain yn myned beunydd
 waethwaeth yn ôl ymadrodd yr Apostol,
 2 Tim. 3 13. *drwg-ddynion, a thwylwyr*
a ânt rhagddynt waeth waeth, gan dwy-
llo, a chaellentwyllo. Megis ac y mae yn
 amlwg yn y Presbyteriaid, y sect fawr
 gyntaf a ymadawodd yn ein diweddar
 gythryfl ag Eglwys Loegr; rhai o ho-
 nnynt a aethant yn ebrwydd yn Indepen-
 dentiaid, rhai yn Anibaptistiaid, rhai
 yn Adamitiaid, rhai yn Gwaceriaid, ac
 eraill ni wn i i ba sawl ffôl grefydd.
 Dymma ffrwyth eu Schism, amryw
 ffôl flyddau a dorrasant allan heb feddwl
 am danynt. Canys gwedi iddynt dynnu
 ymaith y cae (sef, llywodraeth Eglwy-
 sig yr Escobion,) o gylch y winllan hon,
 yr Eglwys, bwystfilod y maes (gau a-
 thrawon) a ddaethant iddi, ac ai sathra-
 sant, ai porasant, ac ai difrodasant.
Esa. 5: 5. Yr hyn a wellant o'r diwedd,

ac am hynny y ceisiasant, (ond yn rhy-
 hwyr) Luddias y Sectau eraill , gan
 gondemnio * eu harfer o gasglu
 Eglwysf o Eglwysf, megis ymar- a Pref. to
 the divine
 right of
 Church
 govern-
 ment.
 ter heb vn esampl o honi yn yr
 yscrythur lân , yn wrthwyneb
 i orchymyn yr Apostolion , yn
 ddifrawd yr Eglwysf , yn sam
 cymmysg , yn ferch schism, ac yn llys-
 sam adeiladaeth. Myfi a ddibennaf y pw-
 nge hwn ag ymadrodd , a llofnfyd
 Sanct Jerom , fy mwriad yw , eber efe
 ddarllain yr hên dadau , profi pôb peth,
 dal yr hyn fydd dda, a gochelyd ymada-
 el â ffydd yr Eglwys Catholic; oblegid
 nad oes ond vn golommen , vn briodaf-
 ferch , vn corph Christ , oddiwrth yr
 hwn nid all neb heb berigl damnedigaeth
 ymadael. Awn ym mlaen yr awron i
 holi wrth yr vn rheol o air Duw, amryw
 wâg opiniwnau y Sect honno , a elwir
 yn gyffredin y Cwaceriaid.

1 Y cyntaf yw hwn, nad yw ein He-
 glwys ni o Frudain yn wir Eglwys, ond

gan , godinebus , âc anghristianogawl
Eglwys , merch y Babilon fawr , mam
putteiniaid a ffeiddra 'r ddaïar. Ond
cofied y plant anrasol hyn (y rhai a fe-
dyddwyd , ac a genhedlwydym mru yr
Eglwys hon, yr hon y maent yn ei dir-
mygu) beth a ddywyd Solomon, *Dihar.*

30 . 30. 37. *Ilygad yr hwn a watwaro ei dad,*
ac a ddiystro vfuddhau ei fam , a dynn
cigfrain y dyffryn , a'r cymion cryod ai
bwytty. Barnu vn dyn sydd hyf , ac
enbycus ; pa faint mwy yw euog farnu
Eglwys gyfan ? *Ni wyddant o ba yspryd*
y maent , Luc. 9. 55. fel y dywedodd
Christ wrth ei ddiscyblion a'r artod arall:
Diammen nad yspryd Duw , ond mai
yr yspryd drwg sydd yn dysgu iddynt
gablun priodasterch Christ , yr hon y
maent hwy yn ei enllibio , ond nid y f-
garodd ete erioed. Myfi a chwenny-
chwn i'r rhain ystyried beth y mae meist'r
Rathband (gwr nid oedd yn cyflunio
i ddysgyblaeth Eglwys Loegr) yn ei
ddywedyd wrth Barw, tâd y Brownisti-
aid ,

aid, yr hwn oedd yn llefaru yn ddirmy-
 gus am Eglwys Loegr, sef, bod yr holl
 Eglwysfi aonabyddus drwy 'r byd yn
 cydnabod fod Eglwys Loegr yn chwaer
 iddynt; ac nad oedd vn Eglwys atcweir-
 iedig yn gwneuthur cwestiwn o hynny;
 mai bru yr Eglwys ymma a escorodd a'r
 yr ymddadleuwyr eu hunain, ac mai ei
 bronnau hi a roddodd laeth iddynt; ie
 iddi hi ymddwyn, a meithrin cimmaint
 o wwr dysgedig, a Christianogion da, ac
 vn Eglwys yn y byd. Yr hyn hefyd a
 gydnabyddir gan y gwyr dysgediccaf yn
 Eglwysfi eraill. Ond heb law tystiolaeth
 y rhain, mae yn amlwg fod yr Eglwys
 hon o Frudain yn wîr Eglwys, os ysty-
 riwn fod ynddi y ddwy ran sylweddol
 angenrheidiol i wneuthur Eglwys, sef, y
 defnydd, a'r flurf; a bod nodau pennaf
 yr Eglwys yn perthyn iddi hi. Defnydd
 pob Eglwys yw cynnuileidfa o bobl yn
 proffesu ffydd jachusol yng Hrist, ac
 wedi ei neillduo i Dduw drwy fedyddiol
 eidduned, ai cyslegu iddo ef; ac felly
 yn

yn dwyn enw Sainſt, megis ac yr oedd y prif Eglwyſi gynt. A'r flurf yw eu hymgyfarfod mewn modd cytireithlon i addoli Duw yng Hriſt, i alwa'r ei enw, i wrando ei air, ac i fod yn gyfrannogion oi Sacramentau. Y nodau pennaf o'r Eglwys (fel y mae y gwyr dyſgeddyccaſ yn cytruno) yw pŵr bregethiad y Gair, a dyledus waſanaeth y Sacramentau. A'r rhain eu gyd fydd iw cael yn Eglwys Frudain, a phôb Eglwys blwyf ynddi, ei rhannau defnyddiol. Canys y mae ynndi gynnulleidfaoedd o bobl dduwiol yn profeſſu ffydd yng Hriſt, ac gwedi ei neillduo, ai cyslegu i Dduw drwy Fe-ddydd, ac yn ymgysfarfod yn y lleodd pwyntiedig, y plwyſol Eglwyſi, i waſanaethu Duw. Ac am hynny y mae hi yn wîr Eglwys Dduw, yn yr hon y mae jechydwriaeth iw gael. Ym mhellach priodoledau gwîr Eglwys Dduw, a nodau didwyll o honi yw, derbyn'r vn ſyltaen arell o jechydwriaeth, onid Chriſt Jeſu; *Math. 16. 18. 1. Cor. 3. 11.* a chy-dnabod

chyd nabod ag a'r vn rheol arall o ffydd
 a hywyd, onid y gair hwnnw a adawodd
 y prophwydi a'r Apostolion i ni; megis
 ac a tyftia Moses *Dent.* 31. 9, 10, 11,
 12. a Christ *Jo.* 5. 39. a'r Apostolion
Act 26. 22. *Eph.* 2. 20. a bwrw ein holl
 ddedwyddyd nid a'r ein gweithredoedd,
 an haeddigathau ni, *Luc.* 17. 10. ond
 a'r rās a thrugaredd Dduw yn vnig, *Tit.*
 3, 4, 5, 6, 7. ac annog i weithredoedd
 da, a Sancteiddrwydd buchedd; *Matth.*
 5. 17. 18. 19. 20 yr hyn oll gan fod Eglwys
 Frudain yn ei wneuthur, y mae yn
 amlwg i bod hi yn wir Eglwys Dduw,
 ym mha vn y mae jechydwriaeth iw gael.
 A dyledswydd pob aelod o honi, yw
 byw, a marw yn ei chymmundeb, a go-
 chelyd ymwrthod â hi, rhag iddo wrth
 hynny ymwrthod â Christ ei phriodfab,
 ai phen. Ac am y rhai sydd yn ymadael
 a'r Eglwys hon, meddyliont am ym-
 adrodd *St Joan,* 1. *Jo.* 2. 19. *Oddiwr-*
thym ni yr aetbant hwy allan, eithr nid
oeddynt o honom ni; Canys pe buasant o
honom

*honom ni, hwy a arhosasant gyda ni ;
eithr byn a fu, fel yr eglurid, nad yd-
ynt hwy oll o honom ni.*

2 Fel y maent yn gwadu fod Eglwys Frudain yn wir Eglwys : telly fod ei Gweinidogion yn wir weinidogion Christ ; ond fel y maent yn eu galw, Offeiriaid Bael, Gweision nodol Anghrist, gwerthwyr malnach y buttain, ac Addolwyr yr anisael. Dymma yr henwau y maent yn eu rhoi a'r weinidogion Christ, y rhai y mae yr yscrythur lân yn eu galw cennadau Christ, goruchwilwyr ar ddirgeledigaethau Duw, a chyd-weithwyr gydag ef yn jechydwriaeth dynion, bugeiliaid ysprydol, ac athrawon, fêr, goleuni y byd, Angelion, a'r holl Gristianogion da, ysprydol dadau, neu dadau eu heneidiau, yr awron y mae yn amlwg fod Gweinidogion Eglwys Frudain yn wir weinidogion, oblegid eu bôd yn gyfreithlon wedi eu galw, au hordeinio. Am alwedigaeth gweinidogion Duw iw swydd, mae ef o ddau fâch.

1 Vn digyfrwng , ac anarferol ,
 drwy ba vn y gelwir dyn i swydd Sanct-
 aidd naill ai yn ddigyfrwng gan Dduw
 ei hun , heb waith dyn yn cyfryngu, me-
 gis ac y galwyd Moses , Eîay , Joan
 te yddiwr, y deuddeg Apostol, a Phaul;
 ai yn bendant wrth ei enw ; ond etto
 yn y cyfryw fodd , a bôd Duw yn dat-
 gan, ac yn egluro ei Ewyllys drwy gen-
 nad ; megis ac y galwodd efe Aaron
 trwy Moses , *Exod.* 4. 14. Eliseus trwy
 Elias, 1. *Bren.* 19. 16. a Michias trwy
 tŵrŵ coelbrennau. *Act.* 1. 26.

2 Vn arall arferol , a thrwy gyfrwng,
 drwy ba vn y gelwir vn gan Dduw , a
 Christ i'r swydd Sanctaidd o ddysgu yn
 ei Eglwys ; ond etto yn y cyfryw fodd ,
 ac nad ydyw Duvv , neu Grist ei
 hun yn galw y cyfryw berson , ond yn
 rhoddi yr awdurdod hwnnw i'r Eglwys ;
 am ba vn y mae Sanct Paul yn llefaru ,
Tit. 1. 5. *Er mwyn hyn i'rh adewais yn*
Creta, fel yr iawn drefnis y pethau sy yn
ol , ac y gosodis benuriaid ym mhôb dinas,
 S megis

megis yr ordeiniais i ti. A'r alwedigaeth hon drwy ddynion sydd alwedigaeth dd-
 uwiol, neu oddiwrth Dduw, oblegid y
 dywedir am y rhai a alwyd yn gyfreith-
 lon gan ddynion, eu galw gan Dduw,
 2. *Chron.* 29. 11. au gosod gan yr Ysp-
 ryd glân yn olygwyr a'r y praid *Aet.*
 20. 28. ac hefyd am y Bugeiliaid, a'r
 Athrawon ac alwyd trwy gyfrwng, yn
 gyftal ac am yr Apostolion, a'r efan-
 gylwyr a alwyd yn ddigyfrwng, eu bod
 wedi eu rhoddi gan Grist iw Eglwys. *Efe*
a roddes rai yn fugeiliaid, ac yn Ath-
rawon. *Eph.* 4. 11. 12. oblegid iddo rod-
 di awdurdod iw Apostolion, a'u dilyn-
 wyr yr Escobion; i ordeinio eraill ir
 swydd hon. A'u hordeinio y maent
 gydâ gweddi, ac ymryd, a thrwy ard-
 dodiad dwylo; yn ôl esampl Christ a'r
 brîf Eglwys. Christ o flaen iddo d-
 dewis, a danfon y deuddeg Apostol
Aeth allan ir mynydd i weddio, ac
 a barhaodd a'r byd y nôs yn gweddio
 Duw; a phan aeth hi yn ddydd, *efe a*
alwodd

alwodd atto ei ddifcyhliant, ac o honnynt, efe a ei boles ddenddeg; y rhai hefyd a enwodd, efe yn Apostolion. Luc. 8. 12. 13. A'r Apostolion pan oeddynt i ordeinio y saith Ddiacon cyntaf, gwedi eu gosod, hwy ger eu bron a weddiasant, ac a ddodasant eu dwylo arnynt. Act. 6. 6. felly pan ordeiniwyd Saul, a Barnabas, yr Escobion yn Antioch, a ymprydiasant, ac a weddiasant, ac a osodasant ddwylo arnynt. Act. 13. 3. A Sanct Paul pan ordeiniodd Timotheus, efe, a rhai eraill o'r Apostolion a osodasant ddwylo arno, 1. Tim. 4. 14. A'r defod yma o arddodiad dwylo wrth ordeinio a atferid, i ddangos.

1. Eod y person a vrddir wedi ei gyssegru i Dduw ai wasaneth; ac y dylei efe gan ymwrthod â gorchwylion bydol, ymroddi yn hollawl iw swydd Sanctaidd er gogoniaat Duw, ac jechydwrïaeth y bobl; megis y darllenwn, pan gyssegrid y Lefiaid, y gosodai meibion Israel eu dwylo arnynt, Num. 8. 10. I arwyddocau wrth hynny eu cyssegrid iw swydd,

ydd, ac ymfodlonedd y bobl a'r swydd
oi plegit eu hunain, yn lle y rhai y safai y
Llefiaid wrth wafanacth llawer o'u gwe-
inidogaethau.

2 I arddangos fod yr Escobion yn cy-
frannu i'r hwn y maent yn gosod dwylo
arno ran o'u swyddau hawdurdod, ac
yn ei wheuthur ef yn gynnorthwywr,
ac yn ddilynwyr iddyn y'n eu swydd San-
ctiaid, neu'r cyfryw ran o brofi, ac y
maent yn ei gyfrannu iddo ef. Megis
pan ordeiniodd Moses Josuah, fab Noun,
yn ddilynwyr iddo yn y rheolaeth a'r bobl
Israel, y gosododd efe wrth orchymyn
Duw, ei law arno. Num. 27 18.

3 I fod yn arwydd o fendith Ddaew arno,
a'r doniau a roddid trwy arddodiad dwy-
lo yr Apostolion, a'u dilynwyr; megis
ac y mae Sanct Paul yn dangos, drwy
goffau Timotheus, i ail enbyn ddaew
Duw, yr hwn oedd ynddo, drwy arddodi-
ad ei ddwylo 2. Tim. 1. 6. Hyany yw i
feddwl pa fath swydd anrhydeddus a gy-
frannafai efe iddo ef wrth ei ordeinio yn
Arch-

Arch-Escob , ar amryw ragorawl ddoniau a dderbyniasai efe y pryd hynny ; y rhai yr oedd efe yn rhwym iw cynnhyrfu , au bywbau drwy ddyfal ymarter o honynt.

4 I ddangos oddiwrth bwy y mae y person a vrddir i ddilgwil nerth i gyflawni ei weinidogaeth, ac amddeffn yn ei ffyddlon gyflawniad o honi , set , oddiwrth Dduw , yn enw yr hwn y gosodir dwylo arno ; gan mai llaw yr Arglwydd sydd yn amddeffn yn erbyn pob perigl , a rhuthr. A chan fod Gweinidogion Eglwys Frudain gwedi eu hordeinio fel hyn ; gan eu bôd gwedi eu neillduo i weinidogaeth yr Efengil ; gan fod yn eu holi yn gyntaf , ac yno yn gosod dwylo arnynt , gan y rhai sydd ganddynt awdurdod i hynny ; gan fod yr Eglwys yn ymptydio cyn eu hordeinio , ac wrth eu ordeinio yn gweddio a'r Dduw ddanfôn ei ddoniau arnynt , a nhwytheu yn gynnyfcaeddol o honynt mewn peth mesur gweddol , yn medru jawn gyfranetu

gair y gwirionedd; nid oes ammenu nad ydynt weinidogion cyfreithlon, a'r cyfryw rai ac y mae Christ yn eu dilyfu. Ac od oes gan bôb dyn llyg. (fel yr hamera y Brownistiaid) awdurdod digonol o herwydd ei grifftianogawl broffes i ordeinio dysgawdwyr yn eu Heglwys hwy, pa fodd y gallant naccâu yr awdurdod yma i'r Escobion, ai Hoffeiriaid, personau cynnyscaeddol (heb law cyffredin ddoniau) â doethineb, dyfgeidiaeth, ac awdurdod? Y mae gan yr Escobion, awdurdod i ordeinio Gweinidogion y gair, a'r Sacramentau, *Tit. 1. 5.* Fel y mae yn amlwg yn yr yferythur lân; yr hyn nid oes gan y lliaws. Nid oes ganddynt hwy vn warrant o'r yferythur lân am y modd y maent yn gwneuthur eu Gweinidogion hwy, nac vn patrwn o hono yna. P'le yn yr holl Fibl y maent yn darllain i safiaid ofod dwylo a'r eu vchafiaid? Y mae Gweinidogion Eglwys Frudain gan hynny yn wîr weinidogion Christ gwedi eu galw, au hordeinio yn gyfreithlon; yr hyn

hyn nid all ein Sectarïaid ddywedyd
am eu dysgawdwyr hwynt.

3 Y maent yn dychanu Gweinidogion
Duw, megis gwyr gwobr, a chyflog-
ddynion, oblegid eu bod yn derbyn de-
gymmau gan eu plwyfolion, ac yn hae-
runa ddylid talu degymmau yr awrhon
yn amser yr Eſengil. Lle y mae yr y-
ſcrythur lân yn tyſtiolaethu fod nid yn
vnig yr Offeiriad yn amser y Gyfraith
yn derbyn degymmau, wrth orchymyn
Duw, ond Chrïſt hefyd yn yr Eſengil
cyn belled oddiwrth ddirymmu y gyfraith
honno ynghylch degymmau, a chyrr-
haliaeth digonol ei weinidogion, ai fod
ef yn ei chadarnhâu hi, gan ddywedyd
wrth y Pharïſeaid, *yr ydych chi yn de-
gymmu y mintys, a'r anns a'r cwmmin,*
ac a adawsoch heibio y pethau trymmach o'r
gyfraith, barn, a thrugaredd, a ffydd:
rhaid oedd wneutbur y pethau hyn (barn
trugaredd, a ffydd) ac na adewid y lle-
ill heibio; Math. 23. 23. nad eicculu-
ſid y ddyledſwydd arall o dalu degym-
mau,

mau, hyd yn oed y rhai lleiaf. Ac ni thâl dim ddywedyd tod y gyfraith ddeddtol y pryd hynny, pan letarodd Christ y geiriau hynny, mewn grym, ac iddi barhau felly hyd marwolaeth Christ, ac yna ei dileu, ac yn ddielynol y gorchymyn o dalu degwm; oblegid nad rhan o'r Gyfraith ddeddtol oedd talu degwm, ond o'r gyfraith Foefawl; ac am hynny y mae Duw (yr hwn a w'r deonglwr gorreu oi gyfraith ei hun) yn gwneuthur attaliad degwm yn gyslegr-yspail *Mal. 3. 8.* (*Cyspeiliaf och fieber ef, yn y degwm a'r offrwym*) ac felly yn drosleddiad yr wythfed gorchymyn, yr hwn sydd yn sefyll fyth mewn grym; gan na ddaeth Christ, fel y mae ete yn dywedyd, i dorri'r gyfraith hon, y gyfraith Foefawl, ond i w chyslawu, ai chadarnhau. *Math. 5. 17.* Jacob (o flen y gyfraith ddefodol a roddodd Duw drwy Moles,) a eiddunodd ddegwm o'r cwbl a rodde i Duw iddo. *Gen. 28. 22.* Ac Abraham a dalodd ddegwm i Melchisedec, *Heb. 7. 2.*
o ble

o ble y mae yn ymddangos fod degwm yn ddyledus wrth gyfraith natur, (cyfraith a scrifennodd Duw ei hun yng halon pob dyn, cyn i Moses scrifennu y gyfraith arall, a roddodd Duw a'r y mynydd newn llechau cerrig, a sylfaen y ddeddf Foefawl) ac nid yn vnig wrth y ddeddf ddefodol. A hyn y mae yr Apostol yn ei ddangos, *Heb. 7. 9.* pan yw yn dywedyd, i Lefi (yr hwn oedd ei hun wrth gyfraith Dduw a roddwyd trwy Moses, yn cymmeryd degymmau) *dalu degwm yn Abraham*, i Offeiriad arall, vwch nag ef, Ief, Melchisedec; a hynny megis y peth oedd ddyledus iddo, fel yr oedd ef yn offeiriad y Duw goruchaf. A chan fod Christ yn Offeiriad yn ôl vrdd Melchisedec; *Heb. 7. 11. 17.* a'i weinidogion yn Offeiriad o'r vn vrdd ac yntef; mae yn amlwg fod degwm mor ddyledus i weinidogion Christ, ac yr oedd i Melchisedec. Yr vn yw offeiriadaeth Melchisedec, ac Offeiriadaeth gweinidogion Christ, o ran eu swydd o

T

fendithio

fendithio; yr hon fydd gyffredin iddynt ; ac am hynny yr vn maentumiaeth fydd yn perthyn iddynt. Ac ym mhellach gan fod Offeiriadaeth Christ yn dragywydd, *Heb. 7. 24.* ai Efengil, a'i Weinidogion i barhâu hyd diwedd y byd, mae yn amlwg fod eu maentumiaeth hwy, sef, y degwm, i barhâu felly hefyd ; na ddileuwyd ef gyd a'r Gyfraith Ddefodol, ond fel y talwyd ef o flaen y Gyfraith i Melchisedec, felly y dylid fyth ei dalu i'r Offeiriad yn ôl wrdd Melchisedec, Christ ai weinidogion. A hyn y mae yr Apostol yn ei ddangos yn ddigon eglur, *1. Cor. 9.* bennod ; Canys (gwedi iddo ddangos yn y 7. wers, nad yw ond cymmwys, a rhesymmol i Weinidogion Christ, (y rhai ydynt rhyfelwyr ysprydol, a gweithwyr yng winllan Christ, a bugeiliaid ysprydol yn porthi ei braidd ef) gael eu maentumio gan eu pobl; me-gis ac y mae rhyfelwyr gan y rhai y maent yn rhyfela drostynt, ac y mae llafurwyr yn byw wrth ffrwyth eu llafur ; a
bugeiliaid

bugeiliaid wrth y peth sydd yn dyfod
 oddiwrth eu praid;) mae efe yn dan-
 gos yn y 9. wers, mai dymma athrawi-
 aeth y gyfraith, yr hon sydd yn dywe-
 dyd, *Na chae safn yr ych sydd yn dyrnu;*
 a bod y gorchymmyn hwnnw, yr hwn
 a dybygir fod yn synied a'r yr ych, yn
 perthyn yn bennaf i ddynion, ac yn ar-
 wyddocâu fod dynion yn rhwym i obrw-
 yo y rhai sydd yn cymmeryd poen tro-
 stynt; yn enwedig, y rhai sydd yn lla-
 furio yn y Gwir a'r athrawiaeth, ac er
 ysprydol leflâd eu pobl; *os nynt a ha-*
nasom i chwi bethau ysprydol, ai mawr yw,
os nynt a fedwn eich pethau cnawdol, medd
ef, yn yr 11. wers ac yn y 13. a'r 14. wers
 mae efe yn profi hyn ym mhellach drwy
 elampl yr Offeiriaid tan y Gyfraith, *Oni*
wyddoch chwi fôd y rhai sydd yn gwne-
thur pethau cyffegredig yn bwyta o'r cyffegr
a'r rhai sy'n gwasanaethu yr allor yngyd,
gyfrannogion o'r allor? felly belyd yr or-
deiniodd yr Arglwydd, i'r rhai sy'n prege-
thu yr Efengyl; fyw wrth yr Efengyl.
 T 2 Hlynny

*Carle-
lon.
Sherlock* Hynny yw, fel yr esponia ~~Garleton, Sher-~~
~~locke,~~ gwyr dylgedig y text, gael yr
 an gynheiliaeth, ac yr oedd yr Offeiriaid
 yn ei gael tan y Gyfraith, degwm ac
 offswm. Yr hyn lydd yn ymddangos
 etto yn eglurach trwy y gorchymyn hw-
 nnw. *Gal. 6. 6 cyfranned yr hwn a ddysc-*
nod yn y gair, a'r hwn sydd yn ei ddyfsgu, ym
mh' beth da. Rhod ran oi holl ddaoedd,
 o'r holl bethau da, y mae efe drwy haelioni
 Duw yn eu mwynhau, iw ddyfsgawdwr,
 (y plwyfol Weinidog) i'r hwn y gorch-
 mynwyd cadwraeth ei enaid. Ac fel y
 byddo ef siccr, ei fod yn rhoi i Dduw
 a'i Weinidog y cyfran y mae efe yn ei
 ofyn, rhod y ddegfed o bôb peth, y
 rhan a appwyntiodd Duw i'r Offeiriaid
 tan y Gyfraith, a llai n'ar hon nid yw
 gymmwys ei roi i Weinidogion yr E-
 fengyl, y rhai sydd yn rhagori (o ran eu
 swydd) a'r yr Offeiriaid hynny. Ac nid
 gwiw i'r gwrthddadleuwyr hyn ddywed-
 yd, (fel y maent,) nad ydynt yn dy-
 fod at y plwyfol Weinidogion, iw dylgu
 ganddynt,

ganddynt, ond bod ganddynt ddysgaw-
 dwyr eraill; eithr ystyried a ddylent
 beth y mae yr Apostol yn ei ddywedyd
 am danynt hwy, ai cyffelyb, 2. *Tim.*
 4. 3 *daw yr amser pryd na ddioddefant*
athrawi-eth jachus; eithr yn ôl eu chw-
antau eu hunain, y peniyrant iddynt eu
hunain athrawon, gan fod eu clifftau yn
merwino; a'u bod yn rhwym wrth gy-
fraith y deyrnas (ir hon y maent yn rh-
wym mewn cydwybod i vlu-ddhân) i
 ddyfod iw Heglwys blwyf, i wasanaeth
 cyhoedd y goruchaf Dduw; ac nad y-
 mgysartyddont, ir ddyledswydd honno,
 mewn vn man arall; a thalu eu degym-
 mau ir cyfreithlon, a'r plwyfol weini-
 dogion. O herwydd pa gyfraith (cyfra-
 ith y deyrnas heb law cyfraith Dduw)
 y mae gan weinidogion Christ gystal
 cyfiawnder yn y degymmau, ac sydd
 gan bawb eraill yn eu meddiannau pri-
 odol. Yr vn gyfraith, yr hon sydd yn
 rhoi jaw'n i drigolion y wlad hon yn y
 cwbl y maent yn eu meddiannu, sydd yn
 rhoi

rhoi jaw'n i weinidogion Chrst yn y degymmau : ac am hynny, nid allant eu hattal oddiwrthynt heb fod yn euog o ledrad, ie a'r math gwaethaf o ledrad, cy-siegr-yspail ; yr hwn sydd yn dwyn melltith Dduw a'r feddiant yr hwn sydd yn euog o hono ; *mellidgedig ydych trwy fellaitb* , *Canys yspeiliaf och fi* , medd Duw *Mal. 3. 9. ym mha beth ? yn y degwm a'r offrm*, fel y mae yn y wers o'r blaen. Fel y mae y gwrthddadleuwyr hyn gan hynny yn chwennych *bym yn ddawiol* , *yn sobr*, ac *yn gyfiawn* ; *Tit. 2. 12. a thalu i bawb eu dyledion* , fel y gorchymyn yr Apostol , *Rbm. 13. 7.* a gochelyd dwyn melltith Dduw a'r eu meddionau , buddont ofalus i dalu eu degymmau i Weinidogion Duw , ir rhai y maent wrth gyfraith Dduw, a'r deyrnas yn ddyledus.

4 Y maent yn dal , ac yn dysgu nad rhaid wrth ddysgawdwyr oddiallan , a bod y goleuni oddimewn yn ddigon iw cyfarwyddo yn ffordd jechydwriaeth ,
ond

ond dal sulw arno. Lle y mae yr y-
 scrythur lân (agos ym mhôb man) yn
 dangos angenrhaid dysgawdwyr oddial-
 lan, neu bregethwyr; ac yn dywedyd
 i Grist roi *rhai yn Apostolion*, a *rhai*
yn Brophwydi, a *rhai yn Efangylwyr*, a
rhai yn Fugeliaid ac yn *Athrawon*,
 i'r diben yma, sef, i berfffeithio'r *Saincŷ*,
 i waith y weinidogaeth, i adeilad corph
 Christ, yr Eglwys. *Eph. 4. 11. 12.*
 Ac am hynny y mae yn peri i'r bobl
 vffuddhau, ac ymddarostwng iddynt,
Heb. 13. 17. Ac *Rhuf. 10. 14.* y mae
 yn dywedyd, *Pafodd y galwant a'r yr*
hwn ni chredasant ynddo? a phafodd y
credant yn yr hwn ni chlwyfant amdano?
a phafodd y clywant heb bregethwr? Ac
 yn *Act. 26. 18.* yr ydym yn darllaini
 Grist ddanfôn Sanct Paul at y cenhed-
 loedd, i agoryd eu llygaid, ac i'w troi o
 dywyllwch i oleuni, ac o feddlant Satan
 at Ddaew, drwy ei bregethiad o'r Efen-
 gyl. Yr awrhon pa raid a fuasai hynny,
 pe buasai ganddynt o'r blaen oleuni, di-
 gonol

gonol ynddynt i jechydwriaeth ? A pha
raid a fualei i'r prophwyd Dafydd wed-
dio, *Psal* 119. 18. 4. *agor fy llwgaid*
fel y gwelwyf bethau rhyfedd dy gyfr-
aith di: dyro i mi ddeall, fel y cad-
wyf dy orckymynion. Siccr yw, fod
ym mhob dyn oleuni deall, a rheswm,
yr hwn a elwir *Rhus*. 2. 14. goleuni na-
tur, ond nid yw hwn ddigonol i jech-
ydwriaeth, fel y mae yn ymadangos
drwy esampl y cenhedloedd hynny, nid
oedd ganddynt vn goleuni arall, ond
hwn ac nid allent byth trwyddo ef gyr-
rheddyd jachus wybodaeth o Grist, yr
hwn sydd angenrheidol i jechydwriaeth;
gan mai hyn yw 'r bywyd tragwyddol
medd ef, dy adnabod di, yr unig wir
Dduw a'r hwn a anfonast i Fesu Grist; Jo.
17. 3. ai fod yn dywedyd, mai ete yw 'r
ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd; 14.
6. a bod yr Apostol yn dywedyd, *fod*
yrhai sydd heb Grist ai air heb obaith o
fywyd tragwyddol. *Eph.* 2. 12. Nid yw
gan hynny goleuni natur yn ddigonol i
jechydwriaeth

gechydwriseith. Nac etto goleuni cyda-
 wybod ; yr hwn sydd yn fynych yn ein
 tywys ni allan o'r ffordd , megis y mae
 y malldan y crybwyll y Philosophyddi-
 on , am dano. Oni bydd ir goleuni hwn
 o'n mewn gael ei gyfarwyddo gan oleuni
 Ysryd *Dew* yn llewyrchu yn ei air , fe
 an camdywys ni. Paul a dybiodd ynddo
 ei hun , fod yn rhaid iddo *wneuthur lla-*
wer o bethau yn erbyn enw Iesu o Naza-
reth , Act. 26. 9. fod yn rhaid iddo
 erlid y ffydd Gristianogol , a charcha-
 ru y Christianogion ; a'r tyb hwn a go-
 dodd o'r goleuni oi fewn , ac ai camd-
 wysfodd , a wnaeth iddo bechu yn ddir-
 fawr. A'r goleuni hwn oddimewn sydd
 weithiau yn dyfod oddiwrth ysprydolia-
 eth y cythrael ; ac am hynny y darl-
 lenwn Jo. 13. 2. *i ddiafol roi yng balon*
Judas Iscariot fradychu Christ , cyfryw
 oedd y goleuni oi fewn ; ac wrth rodio
 yn ôl y goleuni hwn , y daeth ef i ddr-
 wg ddihenydd ; Ac wrth ddilyn y go-
 leuni hwn yn lle goleuni gair *Dew* , y mae

y bobl ynfydion hynny, y cwaceriaid, y n
myned mor gwilyddus a'r gyfeiliorn ;
yn canlyn eu dychmygion , eu breudd-
wydion , au gweledigaethau eu hunain,
yn lle datguddiadau Ysryd Duw , ac
am hynny y syrth ryw ddydd ddialedd
Duw arnynt. *Ezeck: 13. 3.*

5 Y maent yn dadlu yn erbyn , ac yn
gwrthod arferu moddion grâs, a duwiol-
deb ; ac yn dywedyd eu bod vwchlaw
Ordinhadau Christ, y Gair, Gweddi, a'r
Sacramentau , ac nad rhaid iddynt wr-
thynt. Lle y mae Christ ai Apostoli-
on yn gorchymyn eu harferu yn ddiwyd.
Am wrandawriad y Gair y mae Christ yn
dywedyd yn eglur , *Matb 13. 43. y neb*
sydd g. nddo glistiau i wrando , gwranda-
med. A'r Apostol addwyd, Rhuf. 10.
17. ffydd sydd trwy glywed , a chlywed
trwy air Duw. Y ffordd arferol i weithio
ffydd ynom yw gwrando yn ddyfal , ac
yn barchedig a'r air Duw. Lluferm yw
(hwn) in traed, a llwyrch in llwybr, medd
y prophwyd Dafydd ; Psal. 119. 105.

a gallu Duw er jechyduriaeth i bôb un a'r
 sydd yn credu, medd Sanct Paul; *Rom.*
 1. 16. yr hwn a ddichon gadw ein enei-
 dian, medd Sanct Jago; 1. 21. ac felly
 yn dra angenrheidiol; iw dderbyn mewn
 addfwynder; iw ddarllain yn ddyfal; ac
 iw dryffori yn ein calonau. *Deut.* 11. 18.
 Am weddi, y mae ei angenrhaid hi yn
 ymddangos, olegid i Grifft ddysgu iw
 ddiscyblion flurf o weddi, a gorchymyn
 iddynt ei harferu; a bod yr Apostol yn
 peri i ni weddio yn ddibaid. 1. *Thef.* 5.
 17. Ac am y Sacramentau, mae eu han-
 genrhaid nhwytheu mor eglur. Ac yn
 gyntaf angenrhaid bedydd, drwy or-
 chymyn Christ iw Apostolion, *Matth.*
 28. 19. *Ewch, a dysgwch yr holl genhedlo-*
edd gan en bedyddio yn enw'r tâd, a'r
mâb, a'r Yspryd glân; a gorchymyn
Sanct Pedr, Act. 2. 38. *Edisfarbewch, a*
bedyddier pôb un o bonoch yn enw Jesu
Grifft er maddeuant pechodau. Ac an-
 ghenrhaid y Sacrament arall o swpper yr
 Arglwydd sydd yn ymddangos yn ordin-

hâd Christ, ai weinidogaeth o hōno. Christ ai rhoddodd iw ddiscybillion, a nhwytheu ai derbyniant ef ganddo; ac a roddodd iddynt ac ynddynt hwy i ni oll, y gorchymyn hwn *Matt. 26. 26. Cymmerwch, bwyttewch, Luc. 22. 19. gwnewch hyn er coffa am danaf.* A Sanct Paul 1. Cor. 11. 26. sydd yn gorchymyn i ni ei dderbyn yn fynych; a pharhau i wneuthur hyn oni ddelo ir farn. Moddion grâs ac jechydwriaeth yw'r Sacramentau; moddion i dderbyn grâs, ac iw gynnyddu A'r neb sydd yn esculuso y rhain sydd yn esculuso Ordinhadau Christ, a'r moddion o'i jechydwriaeth; ac y mae efe o'r ûn tyb flôl, ac yr oedd y Messaliaid hæreticaidd gynt, y rhai a dybient fod pŵb dyn yn dwyn gyd ag ef ir byd Yspryd drwg, yr hwn oedd yn cadw meddiant ynddo, nes ei yrru ef allan drwy daer weddi, ac i yspryd Duw ddyfod i mewn yn ei le ef, ac yno nad oedd raid iddynt wrth bregethau, y Sacramentau, a'r Scrythyrau, iw gwneuthur

thur hwynt yn berffaith, gan y medrent
 weled y Drindod Sanctaidd yn eglur, a
 rhagddy wedyd perbau i ddyfod trwy d-
 datguddiadau digyfrwng, a thrwy y lliw
 hwn o berffeithrwydd, au hyder a'r ddat-
 guddiadau anarferol, y daethant i fod we-
 di eu meddiannu gan y cythrael, fel y
 mynegu Theodoret yn ei histori
 Eglwysig. Gocheled pawb gan ^{Theod.}
 hynny yr athrawiaeth hon, (fod ^{His. Ecl.}
 rhai yn y byd hwn vwchlaw Ordinha-
 dau Christ,) ac edrychont arni, megis
 athrawiaeth wîr gythreulig, a difrawd
 pôb duwioldeb.

6 Maent yn dysgu nad yw y rhai ad-
 genedledig yn pechu; Lle y mae yr y-
 scrythur lân yn tyftiolaathu, *nad oes d-*
dyn na phecha; 1. Bren. 8. 46. ac nad oes
ddyn cyfiawn a'r y ddaiar, a wna ddaioni,
ac ni phecha; Eccles. 7. 20. i bawb bechu,
a bod yn ôl am ogontant Daw Rbwsf. 3.
23. yn bôd ni mewn llawer o bethau
bawb yn llithro. Jag. 3. 2. A Sanct Joan
sydd yn dywedyd, 1. Jo. 1. 8. Os dywed-

iwn nad oes ynom bechod, yr ydym yn ein
 twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nid yw
 ynom. A hyn y mae yr Apostol yn ei
 ddywedyd yn ei enw ei hun, a'r holl wîr
 Sanct, fel yr vstyria Sanct Austyn, yn
 ei esponiad o'r geiriau hynny; A Chry-
 sologus a ddywvd, pwy yw'r pechadur,
 ond yr hwn sydd yn gwadu nad yw ef
 bechadur? yr Apostol Pedr wrth orchy-
 myn i ni 2. Pet: 3. 18. *Dysu mewn grâs,*
a gwybodaeth ein Harglwydd Jesu Crist,
 sydd yn dangos yn eglur, fod grâs y-
 nom etto yn annherffraith, a mwy me-
 sur o hono iw gyrrhaeddyd, ac nad oes
 dim perffeithrwydd yn y byd hwn. A'n
 achubwr Christ sydd yn dysgu iw ddi-
 seybllion, ac ynddnt hwy i ni ôll, (y
 rhai adgenedledig yn gyfal, a'r rhai
 anadgenedledig weddio beunydd, *Ma-*
ddew i ni ein dyledion; oblegid ein bod
 ni (y rhai goreu o honom) beunydd yn
 pechu drwy wendid anocheladwy; ac
 yn erbyn y pechodau hyn o wendid yn
 enwedig, y gwnaed y deisyf hwn yng
 weddi

weddi yr Arglwydd, fel y dywyd Sanct Austyn, yr hwn y mae efe yn ei alw o berwydd hynny, meddyginiaeth beunyddol yr enaid. Mae yn amlwg gan hynny fod pawb, hyd yn oed y rhai adgenedledig yn pechu.

7 Y maent yn dirmygu dysceidiaeth dynol, a'r moddion arterol, drwy barai y mae Duw yn gwneuthur ei ewyllys yn gydnabyddus i ddynion; ac yn hyderu a'r ddatguddiadau digyfrwng, ac anarferol; au dysgawdwyr pennaf (yn hawsach i dwyllo'r bobl) yn fynych yn syrthio mewn llewygau. Lle y mae yn amlwg fod yr holl ffyrdd o ddatguddiad digyfrwng yr oedd Duw gynt yn eu harferu, (megis trwy weinidogaeth Angelion, *Gen.* 32.1.2. trwy freuddwydion, 28.13. trwy weledigaethau, 2. *Cor.* 12.2. trwy ysprydoliaeth yr yspryd glân, = *Pet.* 1.21. trwy vrim a Thummim. *Nu.* 27.21. neu trwy lëf o'r nêf i *Bren.* 19.11.12.) yr awron et ystalm gwedi peidio yn Eglwys Dduw;
gan

gan ei bod yn gynyfsgaeddol â moddion digonol o athrawiaeth mewn cyflawnder, ac jachus wybodaeth, heb y cyfryw foddion o ddatguddiad anarferol. Megis ac y mae yr Apostol yn dangos, Heb. 1. 1. *Daw wedi iddo lefaru lawer gwaith, a llawera modd gynyfsgaeddau, trwy y prophwyd, yn y dyddiau diweddaf byn a lefarodd writhym ni yn ei fâb. A ddatcuddiodd i ni ei ewyllys, nid fel gynt, o felur ychydig ac ychydig, ond yn gyflawn; a fynegodd i ni ei holl gynygor; yn gimmaint ac nad gwiw i neb ddisgwil goleuni newydd, neu hyderu a'r ddatguddiadau newyddion a'r ei ôl ef. Felly y mae Celydd yn ei esboniad o'r geiriau yn dywedyd, i Dduw lefaru writhym ni yn ddiweddaf drwy ei Fâb, i ddangos na chwannegei Duw yr awron brophwydoliaethau at brophwydoliaethau, a darguddiad at ddatguddiad; ond bôd holl rannau dysgeidiaeth Duw gwedi eu cyflawni, yn y cyfryw fodd yn ei Fâb, ac mai dymma y tyfidiolaeth, a'r athrawiaeth*

athrawiaeth ddiweddaf, a'r ddigyfnewid, a dderbyniwn ni gan Dduw; yr hon o-blegid hynny a elwir, yr *Efengil tragw-yddol*, *Datc. 14. 6.* yr vnig athrawiaeth sydd i barhau hyd diwedd y byd. Ar hon yn vnig y mae i ni ddal iulw, a'r neb sydd yn disgwil darguddiadau newyddion, y mae efe yn syrthio i amryw amryfuseddau. *Megis,*

1 Y mae efe yn gwneuthur yr yscrythur lân yn annigonol i jechydwriaeth, yn etbyn ymadrodd yr Apostol, yr hwn sydd yn dywedyd wrth Timotheus, *2. Tim: 3. 15.* fod *Tr yscrythur lân yn abl i wneuthur ef yn ddaeth i jechydwriaeth, trwy yr ffydd sydd yng Hrist Fesu.*

2 Y mae efe yn dirymmu gorchymynion Duw o chwilio 'r scrythyrau, o dda-rlain, o wrando, myfyrio, ac ymhy-frydu yng hyfraith Dduw. Canys pa raid hyn, os Duw a ddatguddia i ddyn ei ewyllys yn ddigyfrwng, ac heb gymmeryd dim poen i gael gwybodaeth o hono?

3 Y mae efe yn dirymmu, ac yn gwneuthur yn ^{an}angenrheidiol swydd sanctaidd Gweinidogion Duw, y rhai ordenniodd efe megis i eiriol a'r Dduw dros y bobl: felly i ddysgu y bobl oddiwrth Dduw. Y rhai y mae yr Apostol o herwydd hynny yn eu galw *athrawon*, Eph. 4. 11. A'r yr rhai y myn Christ i ni wrando, megis arno efe *rhûn*, gan ddywedyd, Luc. 10. 16. Y *neb sydd yn eich gwrandawro chwi*, sydd yn *fy ngwrandawro i*, a'r *neb sydd yn eich dirmygu chwi*, sydd yn *fy nirmygu i*. A'r sawl ni wrandawont arnynt, y mae efe yn bwgwth eu cosp i yn dôst. *Matb: 10. 14. 15.* Pwy bynnag ni'ch derbynio chwi, ac ni wrandawo a'r eich geirian, pan ymadawoch o'r ty hwnnw, neu o'r ddinas honno, yscydwch y llwch oddiwrth eich traed, yn wîr meddaf i chwi, esmwythbach sydd i dîr y Sodomiad, a'r Gomertiad yn nydd y farn, nag i'r ddinas honno.

4 Nid yw ffydd yr hwn sydd yn cymmeryd arno ei fod wedi ysprydiolaethu gan

gan yspryd Duw (os gellir ei galw yn ffydd) *wedi ei gormwch-adeiladu a'r sail y prophwydi, a'r Apostolion*, scrythyrau yr hên destament, a'r Newydd, *Eph. 2. 20.* (fel y mae ffydd Eglwys Grist) ond a'r ddychmygol ddatcuddiadau ; fel y ty hwnnw a adeiladwyd, nid a'r y graig, ond a'r y tywod, a phan ddaeth y glaw, a'r llif-ddyfroedd a syrthiodd. *Matb: 7. 27:*

5 Y mae y rhai sydd yn hyderu a'r ddatcuddiadau digyfrwng yn dra darost-yngedig i hudoliaethau Satan, yr hwn, gan ymrithio yn Angel goleuni, sydd yn ddirgel yn dwyn i mewn ei annogaethau, a'i athrawiaethau cythreulig, tan liw duwiol ddatcuddiadau. A llawer o bobl dduwiol a hudwyd drwy yr ystryw hwn o'r cythrael, a syrthiasant i amryfuseddau mawrion, ac a ddaethant i ddrwg ddibenydd. Pryfca a Phriscila, dwy anwylyd Montanus, a dwyllwyd gyhid drwy hudau 'r cythrael (y rhai a gymmerasant yn lle ddatcuddiadau duwiol) ac

iddo ddatcuddio iddynt o'r diwedd, y
byddei raid iddynt ymgrogi, fel y gal-
lent fyned o diueni y byd hwn, i lawen-
ydd y llall. A Theodosius ūn o

Euseb. eccl. hist. l. 5. c. 6. ddiscyblion Montanus a gafodd
weledigaeth, y cymmeryd ef i
fynu i'r nef; a chan goelio yr Ysryd
drwg, fe dderchafwyd yn vchel i'r aw-
yr, ac yna yn ddisymmwrth a ollyngwyd
i lawr, ac a drengodd yn druanus. Pa
fodd y datfu i rai dynion cyfrwys yn Eg-
lwys Rufain beri i'r gyfiredin bobl goe-
lio fod purdan, a bod a'r yr e-

Matth. 23. Prid. introd. for reading of hist. p. 112. neidiau a boenir yno eisien gwed-
dian yr Offeiriaid, i'r rhydehau
oddiyno, ond trwy ffugio iddynt
weled eneidiau y meirw a haera-
fant hynny? Je ac vn o Babau

Rhufain, sef, Cælestin y pummed, pan
Idem. p. 130. wybuwyd ei fôd ef a'r fedr diwy-
gio y camarferau, a'r llygrediga-
ethau oedd yn yr Eglwys honno, a dwy-
llwyd gan Boniface yr wythfed, yr hwn
a ddaeth yn Bâb yn ei le ef, i ymadael ai
vchelfraint,

vchelfraint, drwy ffugio ei hun yn An-
 gel, a llefaru trwy gist groen neu drwac
 mewn môr, Cælestin, Cælestin gâd
 heibio dy gadair, Canys y mae hi vw-
 chlaw dy allu. Ni ddylei neb gan hyn-
 ny hyderu a'r anarferol foddion o ddat-
 cuddiad duwiol, gan fod y rhai arferol
 nid yn vnig yn ddigonol, ond yn siccr-
 ach, ac yn ddi-dwyllach, yr hyn y mae
 yr Apostol Pedr yn ei ddangos, gan
 gyfrif gair Duw yn well na ddatcuddiad
 digyfrwng drwy lēf o'r nēf, 2. Pet. 1. 18.
 19. *A'r lēf yma, yr hon a ddaeth o'r*
nēf, a glywsom ni—— ond mae gennym
air siccrach y prophwydi. Ystyr y rhai ei-
 riau yw hyn, i lēf digyfrwng o'r nēt d-
 ddatcuddio fod Christ yn Fâb Duw; ond
 mae gair scryfennedig Duw yn ffordd
 siccrach, a didwyllach o ddatcuddio
 Christ. A beth yw y rheswm, ond bod
 y cythrael yn fynych yn ffugio llefau o'r
 nēt, a gweledigaethau, a ddatcuddiadau
 digyfrwng; ond am yr yscrythur lân, y
 mae hi, os jawna ddirnedir hi, yn dwyso-
 ges.

ges. Siccr, ddiðwyll; ac yn rheol anghyfeiliornus o'r gwirionedd; gan ei bod yn ysprydoliaeth Yspryd y gwirionedd. 2. *St Pet. 1. 19.* *Yr hon da y gwnawn adal arnt, megis a'r ganwyll yn llewyrchu me-
m m lle tywyll, hyd oni wawrio'r dydd,
ac oni chodo'r seren ddydd yn ein calon-
nan.* Ac os hyrddir arnom ddim heb law yr Efengil tan enw yr yspryd glân; nid yw ef beth iw gredu. Canys fel mai Christ yw cyflawniad y gyfraith a'r prophwydi; felly yr yspryd glân yw cyflawniad yr Efengil, fel y dywyd chrysofom. Am y llewygau i'r rhai y mae rhai o hon-nynt yn lyrthio, i beri ir bobl hytgredu yn well eu gau athrawiaethau, y maent yn dywedyd eu cael trwy ddatcuddiadau anarferol, rhaid i chwi wybod, beth yw llewyg, a pha sawl mât sydd o hono. Llewyg yw rhwymiad y synwyrâu oddiallan, megis â thrwm gwisg, ym mha vn y mae Duw yn datcuddio ei ewyllys oddimewn ir deall, drwy ffordd o weledigaeth deallol. Yn y synhwyreg yma

y cymmerir y gair *Act. 11. 5.* ple y mae
 Sanct Pedr yn dywedyd, *pan oedd efe*
yn ninas Joppa yn gweddio, iddo mewn
llewyg weled gweledigaeth. Ac Act. 22.
17. p'le y mae Sanct Paul yn dywedyd,
Pan oedd ef yn gweddio yn y deml, iddo
syrthio mewn llewyg; hynny yw, rwy mo
ei synwyrâu oddiallan, a danfon megis
trwm gwisg arno, fel y byddei gym-
mhwyfach i dderbyn y weledigaeth, yr
oedd Duw yn ei chaniattân iddo, a dat-
guddiad ei ewyllys trwyddi hi. Ac fel
hyn yr oedd Sanct Paul, mewn llewyg,
Pan gippwyd ef i fynu byd y drydedd nêf
2. Cor. 12. 2. yn gimmaint ac na wyd-
 dei efe, pa vn a wnaed ai ei gippio, neu
 ei symmud ef yn gorphorawl i'r drydedd
 nêf, trigias Duw; ai iddo yn vnig, ac
 efe yn aros yma a'r y ddaiar, weled mewn
 gweledigaeth ryw bethau dirgel a ddat-
 guddiafei Duw iddo. Pan fyddo Duw
 gan hynny yn chwennych darcuddio ei
 ewyllys i ddyn drwy ffordd anarferol,
 y mae efe yn peri iddo syrthio mewn
 llewyg,

llewyg, neu yn cau ei synwyrâu oddial-
lan, i dderbyn yn well ei ddatcuddiadau.
Yr vn ffunud y mae y cythrael yntef,
(eppa Duw) drwy 'r vn ffyrdd yn yspry-
ydoliaethu ei amryfuseddau, a'i gau ath-
rawiaethau, sef, trwy freuddwydion, a
gweledigaethau, a llewygau; yn gim-
maint a bod ganddo ef gau brophwydi,
yn gyftal a chan Dduw ei wîr brophwy-
di. Ac am hynny pan oddefodd Duw
dwylllo Ahab, i fyned, a syrthio yn
Ramoeth Gilead, Yspryd drwg a ddy-
wedodd, *Mi a âf allan, ac a fyddaf yn*
Yspryd celwyddog yng enau ei holl broph-
wydi ef. 1. Bren. 22. 22. A'r Yspryd
glân tydd yn eglur yn dywedyd, medd
yr Apostol, 1. Tim. 4. 1. *Tr ymedi Rhai*
yn yr amseroedd diweddaaf cddiwrth y ffydd,
gan rhoddi coel i Ysprydion cyfeiliornus,
ac i athrawiaethau cythreuliaid. Ac am
Saul yr ydym yn darllain 1. Sam. 18.
10. *I yspryd drwg ddyfod arno, ac iddo*
brophwydo yng hanol y ty, hynny yw,
iddo syrthio mewn llewyg gythreulig.
Mae

Mae gan yr yspryd da, a drwg gan hynny, fel y gwelwch, eu gweithrediadau anarferol, a'u llewygau a'r feddyliau dynion. Ond dymnia y rhagoriaeth sydd rhyngddync,

1 Arweddiad gwir brophwydi Duw yn eu llewygau oedd yn wastad yn bwylllog, yn sobr, ac yn foddus; lle y mae ymddygiad y gau brophwydi yn afreolus, ac yn anfedrus; y maent yn malu ewyn, yn eu taflu eu hunain a'r yddaiar; yn oerleisio, yn torri eu cnawd, yn tynnu eu gwallt, yn ymdrabaeddu fel meddwon yn eu chwdiad, ac yn gorphwyllo fel pobl allan o'u côf, fel y mae Chrysofostom yn ystyriad am ddewines Apolo; ac y mae iw weled yn y dyn a feddiannid gan Yspryd drwg, *Luc. 9. 39.* *T mae Yspryd yn ei gymmeryd ef, ac yntef yn ddisgymwib yn gwaeddi, ac y mae yn ei ddryllio ef, hyd oni falo ewyn, abraidid yr ymedy oddiwrtho, wedi iddo ei ssigo ef.*

2 Drachefn y cwbl ac a lefarodd gwir brophwydi Duw yn eu llewygau oedd yn
Y wastad

waftad yn wir , ac yn rueddu at leffad ;
 ac adeiladaeth yr Eglwys ; ond am d-
 datcuddiadau gau brophwydi , nid oed-
 dynt , ac nid ydynt hwy ond anwir , ac
 ofer , ac anfuddiol ; ac am hynny iw
 gwrthod , megis hudau 'r cythrael , wrth
 y rhagoriaethau hyn gan hynny rhwng
 llewygau y gwîr , a'r gau brophwydi ,
 y gellwch ddeall nad yr Yspryd glân ,
 ond mai yr Yspryd drwg yw awdur y
 llewygau hynny y mae rhai dynion twy-
 llodrus yn y dyddiau hyn yn syrthio id-
 dynt.

8 Y maent yn cadw eu plant heb eu
 bedyddio , ac yn dadlu na ddylid bedy-
 dio plant Christianogion. Yr hon athra-
 wiaeth a ddiddedlir drwy amryw resym-
 mau cedyrn a dynnir allan o'r Ysrythur
 lân. Canys y mae Chrïst yn gorchymyn
 bedyddio plant Christianogion yn gyftal
 ac eraill o gyflawn oedran. Yr hyn a y-
 mddengis yn gyntaf fel hyn.

1. Yr hwn sydd yn gorchymyn bed-
 yddio pawb oll yn gyffredinol , hyd yn
 oed

oed pŏb cenedl , a phŏb dyn ym mhŏb
 cenedl, heb wahaniaeth rhywogaeth, cy-
 flwr, neu oedran sydd yn gorchymyn
 bedyddio plant, y rhai ydynt ran fawr,
 neu yn hytrach hanner pŏb cenedl. Ond
 y mae Christ yn *Matb.* 28. 19. Yn gor-
 chymyn *Bedyddio pŏb cenedl yn enw 'r*
Tad, a'r mab, a'r Yspryd glân. Ac
 am hynny y mae efe yn gorchymyn bed-
 yddio plant yn gyfstal ac eraill o gyflawn
 oedran. Ac felly y darllenwn i'r Apo-
 stolion fedyddio teuluoedd cyfain, ym
 mha rai yr oedd yn ddiammen lawer o
 blant aflafar, y rhai a fedyddiwyd gyd
 ar lleill, yn amgen nid ellid dywedyd
 yn wîr fedyddio teuluoedd cyfain. A
 lle y mae yr Anabaptistiaid yn dywedyd
 i Grist yn *Matb.* 28. orchymyn iw ddi-
 scyblion yn gyntaf *Ddysgu pŏb cenedl, ac*
yn ôl hynny eu bedyddio; yr wyf yn ateb
 fŏd y ^agair groeg mewn priodo- ^a *Μαθη-*
 ledd ymadrodd yn arwyddoc- ^{τέστιν.}
 câu nid dysgu, megis y mae y ^bgair gr-
 oeg arall yn yr adnod nesaf, ond gwn-

Y 2

euthur

^{hysgys} ^{1872.} euthur discyblion ; ac fel hyn
plant, er nad ellir yn eu jeuenctid
eu dysgu, a ellir eu gwneuthur yn ddi-
scyblion i Grift rwy fedydd, ai hentro
iw ysgol, gan fod rhieni Chrifi. nogawl
yn rhoddi eu henwau i Grift drostynt
eu hunain, a'u teuluoedd.

2 Yr holl rhai ac a gynhwyfir Yng
hyfammod y grâs, ac ni waherddir
mewn vn lle o'r yscrythur lân i dderbyn
fêl y Gyfammod, a ellir, ac a ddylid eu
derbyn iddi hi ; ond plant a gynhwyfir
yng hyfammod ffydd, o ba vn yr oedd
enwaediad, ac y mae yr awrhon fedydd
yn fêl ; ac ni waherddir hwy mewn vn
fan o'r yscrythur i dderbyn y fêl hon ; ac
am hynny f'ellir, ac a ddylid, eu der-
byn i fedydd. Y cynhwyfir hwy yn y
cyfammod, y mae yn eglur yn *AE.*
2. 39. lle y mae Sanct Pedr yn dywed-
yd. *I chwi, ac i ch plant y mae yr adde-
wid; ac am hynny y mae fêl yr addewid*
yn perthyn iddynt.

3 Pawb oll ac fydd yn perthyn i Grift
a'i

a'i deyrnas a ddylid eu derbyn ir Eglwys drwy Fedydd. Ond y mae plant yn perthyn i Grist ai deyrnas, tel y mae Christ ei hun yn haeru, *Marc. 10. 14. Gadwch i blant bychain adysod attafi*, Canys eiddo y cyfryw rai iw teyrnas nêf; ac am hynny feddylid derbyn plant ir Eglwys drwy fedydd. Os dywedir na fedyddiodd Christ y plant a ddugwyd atto ef, ond yn vnig iddo roi ei ddwylo arnynt, ai bendithio hwynt; yr wyf yn ateb, er na fedyddiodd Christ hwynt, na neb arall (*fe a adawodd hynny iw Apostolion Jo: 4. 2.*) etto efe ai cofleidiodd hwynt yn ei freichiau, ac ai bendithiodd, ac a ganmolodd eu gostyngeddrwydd; yr hyn sydd fwy, na phe buasei yn eu bedyddio hwynt; ac sydd warrant ddi-gonol i ni iw bedyddio hwy. Canys pam na dderbyniwn ni hwynt i tynwes yr Eglwys, y rhai a gymmerodd Christ yn ei freichiau ac ai cofleidiodd? Pam na fedyddiwn, ac na weddiwn ni drost-ynt hwy, y rhai a fendithiodd Christ?

Ac

Ac os yw teyrnas Dduw yn perthyn iddynt, pam y cauwn ni y drws iwrhwyfstro hwynt i mewn i'r Eglwys, yr hwn ddrws yw bedydd? Pam y cadwn hwy rhag dyfod at Grist, y rhai y mae efe yn eu gwahodd atto? ac os yw ef yn Geidwad y rhai jeuaingc yn gystal a'r rhai hên (yr hyn a ddangosodd efe wrth eu cofleidio) pa ham y naccawn iddynt y modd o'u jechydwriaeth, let, bedydd?

4 Ni ddylei neb gau plant Christianogion ffyddlon allan o deyrnas nef, drwy naccau iddynt y moddion a ordeiniwyd gan Grist, er eu ailganedigaeth, a'u jechydwriaeth; ond trwy naccau bedydd i blant Christianogion, yr ydym, (cyn belled ac y mae ynom ni) yn eu cau hwynt allan o deyrnas nef, ac yn eu difuddio o fodd ailganedigaeth; megis y mae yn ymddangos yng eiriau Christ wrth Nicodemus, Jo: 3. 5. *Oddseibr geni dyn o ddwfr ac o'r Yspryd, ni ddi-chon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw.*
Plant

Plant a genbedlir ac a enir mewn pechod; a'r vnig fodd i olchi ymaith y pechod gwreiddiol, o ba vn y maent oll yn euog yw bedydd, golchiad yr ailganedigaeth, fel y geilw yr Apostol et; *Tit.* 3. 5. Ac am hynny ni ddylem ni eu difuddio hwynt o fedydd, yr vnig fodd oi ailganedigaeth, a'u tragwyddol jechyd-wriaeth.

5 Plant yr Israeliaid tan yr hên Testament enwaedid, ac wrth hynny a roddid yn y Cyfammod; ac am hynny plant rheini Christianogawl yr awrhon tan y Testament Newydd a ddylid wrth yr vn rheswm eu Bedyddio, ac felly eu hentro i'r iŵn Cyfammod o râs. Anghenraid, a gwirionedd yr hwn ymresymmiad sydd yn ymddangos yn hyn, fôd Bedydd yn gyfattebol i enwaediad, ac y gelwir ef wrth yr enw hwnnw *Col.* 2. 11. Canys y peth y mae yr Apostol yn yr vnted wers a'r ddég yn ei alw Enwaediad, hynny y mae efe yn y ddeuddegfed wers yn ei alw Bedydd; a phôb vn o'r ddau sydd
yn

yn gwafanæthu i'r vn diben, sef, i felio i
 ni yr vn grasau, sef, marwolaerhiad y
 cnawd, maddeuant pechodau, a dei byni-
 ad i'r Eglwys weledig. A phlant Christi-
 anogion sydd mor gymmwys i dderbyn
 Bedydd, ac oedd plant yr Israeliad i d-
 derbyn Enwaediad; ac am hynny f' el-
 lir, ac a ddylid eu bedyddio hwy, yn gy-
 stal ac yr enwaedid a'r y lleill. Ac os
 plant Christianogion ni ddylid eu bedy-
 ddio, ni fyddai commissiwn yr Aposto-
 lion mor chelaeth tan yr Esengil, ac oedd
 y gorchymyn am Enwaediad tan y gy-
 fraith; Canys hwnnw oedd yn cyrraedd
 yr holl genedl, plant yn gystal ac eraill;
 ond nid yw, fel y tybia yr Anabapti-
 stiaid, y gorchymyn hwn yng hylch be-
 dydd yn perthyn, ond i'r sawl sydd o gy-
 flawn oedran, ac nid i blant, yr hyn pe-
 byddei wîr, te fyddai plant rhieni Chri-
 stianogawl mewn cyflwr gwaeth, nag yr
 oeda plant yr Israeliad ynddo; Canys
 hwy a dderbynnid i'r Cyfammod, cyn
 gynted, agos ac y genid hwy; ond ni
 dderbynnir

dderbynnir y rhain, meddant, nes y de-
lont i oedran, a synwyr. Ond meddwl i
Grist naccâu i blant y ffyddloniaid tan yr
Eifengyl, y rhagortreintiau a ganiattaodd
efe i blant yr Israeliaid tan y Gyfraith, a fy-
ddei gabled i felldigedig, medd caltyn. Fel
y derbynnid gan hynny plant yr Israeliaid
ir Eglwys drwy Enwaediad ac a'u gwahen-
redolid drwy yr arwydd hwnnw oddiwrth
blant y cenhedloedd anghredadwy : felly
v dylid yr awrhon dderbyn plant rhieni
ffyddlon ir Eglwys, a'u gwahanredoli oddi-
diwrth blant yr anffyddloniaid drwy fed-
ydd ; ac fel yr aeth y rhieni gyda'i rhieni
trwy'r môr coch : felly y dylid trochi y
rhain yn nwtr y bedydd, neu eu tanellu
ag ef ; gan fod hwnnw yn ffigur o hwn.

6 Ar hyn fydd rhelwm cadarn arall, i
brofi'r pwngc mewn llaw, dymma farn
yr hên dadau yn gyffredinol, y dylid be-
dyddio plant bychain. *Irenæus* loc. cit.
gan lesaru am Grist fydd yn dy- c. 39.
wedyd, iddo ddystod i gadw pawb trw-
yddo ei hun; pawb ac a ailganer (neu a
Z tedyd-

fedyddier) trwyddo ef i Dduw, maba-
 nau, a phlant bychain, a llangciau, gwyr
 jeuangc, a hynaf gwyr. am bynny y da-
 eth ete drwy bôb oedran ac y gwnaeth-
 pwyd ef yn faban i fabanod, gan Sanct-
 eiddio mabanau; yn fychan mewn rhai
 bâch, gan Sancteiddio y rhai sydd o'r
 oedran hwnnw. Origen yntef sydd yn
 dywedyd, yr Eglwys a dderbyniodd dr-
Orig. l. 5. addodiad gan yr Apostolion fe-
ad Rom. dyddio plant bychain. Canys yr
cap. 6. oedd y rhai y gorchmynwyd y
 ddirgeleddau duwiol iddynt, yn gwy-
 bod fod anianol sudreddi pechod ym
 mhawb, yr hwn a ddylid ei olchi ym-
 aith drwy ddwfr, a'r yspryd; o her-
 wydd pa vn y gelwir y corph ei hun, yn
 gorph pechod. Ond egluraf yw rystio-
 laeth y gwynfydedig ferthyr Sanct cy-
 prian yn ei Epistol at ffidus. Am a ber-
Cypr. ep. thyn ir ddadl ynghylch plant
ad fidem bychain, nyni oll (medd ef
l. 3. ep. 8. mewn cymmanfa o chwech a th-
 rugain o Elcobion) a tarnaſom, na ddy-
 lid

tid gommeidd trugaredd , a grâs Duw i
 neb ar a aned. A bod dawn Duw yn
 perthyn yn gyfartal i bawb, pa vn byn-
 nag ai bychain, ai mowrion, ai hên,
 ai jenaingc. Canys fel nad ydyw Duw
 yn gwneuthur rhagor rhwng person neb,
 mwy nai gilidd; felly nac rhwng oed-
 ran y chwairth; gan ei fod yn ymgynnig
 yr vn ffunud i bawb, er caffaeliad nefol
 râs, ac wedi hynny y mae yn dywedyd
 yn yr vn Epistol, os maddeuant pecho-
 dau a roddir i'r trofledwyr gorthrym-
 mat, a'r rhai sydd yn pechu yn fawr yn
 erbyn Duw, (pan ddelont yn ôl hynny
 i greu) ac na waherddir neb oddiwrth
 Fedydd a grâs; pa faint lai y dylid gw-
 ahardd plentyn astat, yr hwn wedi ei
 newydd eni ni pechodd ddim, onid, gan
 ei eni yn garno! yn ôl Adda, iddo yn
 ei anedigaeth cyntaf gael haint llyn yr
 hên farwolaeth; yr hwn sydd yn dyfod
 o hyn yn haws i dderbyn maddeuant
 pechodau, yn gimmaint ac y maddeuir
 iddo nid ei bechodau ei hun, ond pecho-

dau eiddo arall. Yr hyn fydd iw ystyried, aigadw megis am bawb, fel ydychi yn hytrach am blant aflafar newyddion, y rhai fydd yn haeddu ein cymmorth ni a thugaredd Duw yn fwy, yn gwmnïo ac gan eu bod yn y tan yn ôl eu genedigrith yn cwmnïo, ac yn wyllo, nad allant wneud dim amgen ond deniŷt hyn at ein dywlo.

7 Ac mai dymma yr arfer yn amser yr Apostolion, teyddio plant bychi'n, y mae yr Apostol yn dangos 1. Cor. 7. 14. *Y gwr digrêd a Sancteiddir* (neu a dion i'r ffydd) *trwy'r wraig, a'r wraig adigrêd a Sancteiddir* (neu a dion yn grallion) *trwy'r gwr* (neu o'r lleist, neu e gobath mawr o hyn;) *pe amgen, aflan yn ddiau a fyddai eich plant;* (hynny yw, ni olchid hwy yn uwir y bedydd, ni chaent eu bedyddio;) *eithr yn awr Sancteidd ydynt,* (neu y maent wedi eu Sancteiddio, neu eu glanhau a'r olchfa ddiwr yn y Bedydd. Fel hyn y mae y dysgedig^a Doctor Ham-

*William
am y
10.*

Ham-

Hammond yn esponio 'r text hwnnw, ac oddi yma y mae efe yn casglu, ac yn dyfod i ddeall fod yr arfer yn amser yr Apostolion fedyddio plant gwr, neu wraig credadyn, oblegid fod yr Eglwys yn gobeithio y dygei y cyfryw vn ei blentyn i fynu yn y flydd gristianogawl, ac yn cymmeryd meichiason ar hynny. A'r hyn a arferid y pryd hynny yn eu hamser hwy a draddodasant i eraill a'r eu hôl, megis y dangosaf yn y rheswm nesaf am fedyd plant, sef, hwn;

8 Yr holl draddodiadau Apostolaidd a ddylid eu perchi, au cadw yn Eglwys Dduw; Canys ni thraddododd yr Apostolion ddim, ond yr hyn a dderbyniant gan Grist ei hun, naill a'i trwy air llafar, a'i trwy ddielwyll ysprydolizeth; a'r rhain y mae Sanct Paul yn gorchymyn i Timotheus eu cadw yn ddyfal; 1. *Tim. 6. 20. O Timotheus cadw yr hyn a roddwyd iw gadw attat*; ac y mae efe yr vn ffunud yn gorchymyn i'r Thessalonïaid, 2. *Thes. 2. 15. gadw y traddodi-*

traddodiadau a dâsgasant, pa vn bynnag
 a'i trwy ymadrodd, a'i trwy Epistol. Ond
 y mae bedydd plant yn draddodiad A-
 postolaidd, fel y tyftia Origen, ac eraill
 o'r hên Dadu Eglwyfig. Origen gan
 lefaru am einiau y prophwyd Dafydd,
Mewn anwiredq i'm lluniwyd, ac mewn
pechod y beichiogod 'fy mam arnaf, sydd
 yn dywedyd mai am yr achos y;
 ma, sef, oblegid ein cael, an ge-
 ni ni oll mewn pechod, y derby-
 nio-ld yr Eglwys draddodiad gan yr A-
 postolion, i Fedyddio plant bychain. A
 St Austyn ir vn perwyl sydd yn
 dywedyd, nid yw arfer ein Mam,
 yr Eglwys, yn bedyddio plant,
 ffordd yn y byd iw dirmygu, neu iw gwr-
 thod, neu iw chyfrif yn atraid; ond iw
 chredu yn gwbl, megis traddodiad A-
 postolaidd. Ac mai traddodiad Aposto-
 laidd ydyw, y mae yr vn Sanct Austyn
 yn profi wrth y rheswm yma; y peth
 y mae yr Eglwys Gatholig yn ei ddal,
 ac nid ordeinwyd mewn vn Gymanfa,
 ond

ond a gadwyd o amser i amser; *lib. 4. de*
 er amser yr Apostolion, sydd iw *lapt. in-*
 gredu yn ddian, ei fod yn dra-*fant.*
 ddodiad Apostolaidd; A'r cyfryw beth
 yw bedydd plant, yr hwn a gadwyd,
 ac a arferwyd drwy'r holl fydd Christia-
 nogawl, megis ac y tyfiolaetha Chryso-
 stom yn y geiriau hyn; mae yr *Chrysost.*
 Eglwys Catholic sydd a'r wascar *to. 1. p.*
 drwy'r byd, yn dysgu y dylid ¹³⁸ *A.*
 bedyddio plant bychain, oblegid y pe-
 chod gwreiddiol, ym mha vn y genir
 hwy. Dymma gan hynny athrawiaeth
 yr Eglwys Catholic, yr hon ni chafodd
 ei dechreuad mewn'r vn Gymmanfa gy-
 ffredin a ellir ei henwi. Canys er bod cr-
 ybwyll am Fedydd plant mewn amryw
 Gymmanfau, megis hwnnw o Fienna,
 a'r ail a gadwyd yn Bracerum; yng hy-
 manfa Milefis, yn y bedwaredd, a'r ch-
 weched Gymmanfa gyffredinol; ac er ei
 gadarnhau gan Sanct Cyprian, ac eraill
 mewn cymansa o chwech a thrugain o e-
 scobion yn y ddeucant a'r chweched flw-
 yddyn

yddyn a deugain o oedran Christ; etto
 y mae ef yn hynach nag 'r ūn o'r rhain.
 Canys yr athrawiaeth yma a ddysgwyd,
 ac a setlwyd yn yr Eglwys Catholic dr-
 wy yr awdurdod vchat, ym nih-
 ell o flaen Sanct Cyprian, fel y
 tyfia Sanct Austyn. Ac am hyn-
 ny gan fod fel hyn yn ei dysgu yn gyf-
 fredinol yn Eglwys Dduw, ac na ddi-
 chon neb henwi yr amser y dechreuodd
 hi, nid ellir meddwl am en, na chafodd
 hi ei dechreuad oddiwrth yr Apostolion,
 ai bod felly yn Draddodiad Apostolaidd,
 ac am hynny i'w chadw, a'i harferu yn Eg-
 lwys Dduw; Ac na fibwyded neb
 i ni athrawiaeth orall; hon a ddali-
 odd yr Eglwys erioed, hon a d-
 derbyniodd hi oddiwrth ffydd eu
 hynafiaid, hon y mae hi yn ei gadw yn
 barhaus hyd y diwedd, fel y dywyd Sanct
 Austyn. A'r vn Tâd dysgedig
 a ddywyd, i'w llu yn erbyn y peth
 y mae yr Eglwys gyffredinol
 yn ei ddal, fydd yn fydrwyd, a
 bachder

balchder o'r mwyaf. A Sanct Je- *Hier. ad-*
rom yntef a ddywyd ir vn per- *vers. Lu-*
wyl, er na byddei vn awdurdod *cif.*

o'r yscrythur lân, i brofi hyn, etto y
mae cydsynniol cyttundeb yr holl fyd
yn gystal a gorchymyn. Ac am hynny
na wrandawn a'r y rhai sydd yn dadlu yn
erbyn bedydd plant; ond byddwn ofalus
i ddwyn ein plant iw bedyddio; a hyn-
ny cyn gynted ac y gallom, y sul, neu 'r
dydd gwyl cyntaf gwedi eu geni; ac os
bydd achos yn gynnwys, fel y mae ein Mam
yr Eglwys yn gorchymyn; a gochelwn
mewn modd yn y byd ddirmygu ordin-
hâd Christ, ai Eglwys, rhag i ni wrth
hynny fod yn euog o'r cyfryw bechod,
ac yr oedd y Pharilæaid, y rhai fel y dar-
llenwn, *Luc. 7. 30.* A ddiystyrasant
gyngor Duw yn eu herbyn eu hunain, heb
eu bedyddio ganddo.

9 Y maent yn dal nad yw rydd i ddy-
nion yr awron yn amser yr Etengil gym-
meryd llw yn y byd, er cimmaint fyd-
do yr achos, ac er bod y pen swyddog

A a

yn

yn ei ofyn ; lle y mae yr yscrythur yn dangos yn eglur , y gellir rhoi, a chymmeryd llw mewn achosion pwystawr, a phan ofynnir ef gan y llywiawdwr, pa vn bynnag ai i dystiolaethu ein ffyddlondeb iddo ef, ai er gwell darcuddiad y gwirionedd, a therfynniad a'r bôb ymryson. Y mae Duw yn y bedwaredd bennod o Jeremi, a'r ail wers yn gorchymyn cymmeryd llw, ac yn dangos pa todd, ac ym mha achosion, y mae ei gymmeryd ef, *Tia dyngi, byw yw 'r Arglwydd mewn gwirionedd, mewn barn, ac mewn cyfiawnder. Mewn gwirionedd*, nid anwiredd, gan dyngu dim ond y gwir, ac nid camarferu enw Duw i dystiolaethu anwiredd; *Mewn barn*, nid yn ehub, ac yn anystyriol; ond pa fyddo angenrhaid dy ddyledswydd, a gorchymyn y llywydd, i'r hwn yr wyt yn ddarostyngedig, yn ei ofyn; *Mewn cyfiawnder*, nid mewn camwedd, er niwed i neb arall; neu mewn pethau cyfiawn, a chyfreithlon, ar cyfryw rai ac fydd deilwag

deilwng iw cadarnhau trwy lw. Tyngu y modd gosodedig yma sydd nid yn v-nig gyfreithlon, ond Duw hetyd sydd yn ei orchymyn, megis dyledswydd grefyddol, a rhan oi addoliant ef; *Deut. 6. 13. Yr Arglwydd dy Dduw a ofni, ac ef a wasanaethi, ac iw enw ef y tyngi.* Rhan, meddaf, o addoliant sylweddol Duw yw tyngu. Canys ymalwad crefyddol ydyw oi enw, ai ddialaidd gyfiawnder ef, ar y rhai a feiddiant dyngu anwiredd, gyda chydabyddiaeth oi oll wybodol ddoethineb; drwy ba vn y mae efe yn gwybod pob peth dirgel, hyd yn oed meddyliau a bwriadau calon dyn; ai ollalluog gyfiawnder, drwy ba vn y dichon, ac y mae efe yn barod i gospi y pechodau hynny nid ydynt yn dyfod o fewn cwmipas cyfiawnder dyn. Fel nad ellir dianrhydeddu Duw fwy, na phan elwir ef i dystiolaethu celwydd: felly nid ellir ei berchi ai anrhydeddu ef fwy, na phan ddygir ef i dystio 'r gwirionedd. Ac am hynny fei y mae efe yn y trydydd gorchymyn

A a 2

chymyn

chymyn yngwahardd cymmeryd ei enw ef yn ofer, hynny yw, i gadarnhau pethau ofer, anfuddiol, ac o ddim, neu ychydig gyfrif; neu bethau o bwys heb raid, neu yn anwir: telly y mae yn caniatâu, ac yn gorchymyn cymmeryd ei enw mewn pethau pwystawr, ac angenrheidiol, mewn gwirionedd, a chydâ pharch. *Deut. 28. 58. gân ofni yr hwnw gogoneddus, ac ofnadwy hwn, yr Arglwydd dy Dduw.* Yr hwn orchymyn fydd orchymyn nid defodol, ond moelawl, a thragwyddol, fel y mae y lleill eu gyd; y rhai ni ddaeth Christ i wtorri, ond i wcyflogi. *Math. 5. 17.* Y mae yn gyfreithlon gan hynny i ddynion roddi, a chymmeryd llw yr awron yn amser yr e-fengil mewn pethau pwystawr, ac wrth orchymyn y llywiawdwr, oblegid fod Duw yn gorchymyn hyn yn ei air, ac yn yspyfol yn y trydydd gorchymyn; yr hwn ni ddileuwyd, ond fydd yn sefyll fyth mewn grym, ac yn rhwymo 'r cydwybod i vsudd-dod. A hyn fydd yn ymdangos

dangos etto ym mhellach drwy esampyl
 Duw ei hŷn. yr Angelion, a'r Sainc
 yn y ddau Destament. Am Dduw yr
 ydym yn darllain iddo ef dyngu, y ben-
 dithiei ef Abraham am ei vfuadd-dod
 iddo. *I mi fy hun y syngais medd yr*
Arglwydd, o herwydd gwnenthur o ho-
nor v peth hyn, ac nac ateliasist dy fâb,
dy vnig fâb, mai gan fendithio i'th fen-
dithiaf, a chan amlhan'r amlhâf dy bâd,
fel ser y nefoedd, ac fel y tywod, yr hwn
sydd a'r lan y môr. A'ith bâd a feddianna
borth dy elynion. Gen. 22. 16. 17. Ac fe
 dangodd hefyd wrtho ef, y rhoddei efe
 wlâ Canaan iddo ef, ai bâd. *Exod. 13.*
5. A Sanct Paul gan lefaru am gyslegri-
 ad Christ iw swydd, sydd yn dywedyd,
Heb. 7. 21. y rhai hynny yn wîr ydynt
 wedi eu gwnenthur yn offeiriaid heb lw,
 ond hwn (sef Christ) swy lw, gan yr
 hwn a ddwywedodd wrtho yngodd yr Argl-
 wydd, ac ni bydd edifar ganddo, ti sydd
 yn offeiriaid yn dragwydd yn ôl wrdd
 Melchisedec. Llwg Christ yntef a roir i
 lawr.

lawr 5. *Math.* 18. *Yn wir meddaf i chwi.*
 Ac mai llw yw yr ymadrodd honno, ac
 nid flurf o haerlad vn vnig, a ymddengis
 wrth yr hyn a ddywyd yr Apostol
Heb. 6. 13, 14. *Duw wrth wneuthur*
addewid i Abraham, oblegid nad allei
dyngu i neb oedd fwy, a dyngodd iddo
a dduw ei hun, gan ddywedyd, yn ddian
swadon (neu yn wir) tel y mae yn
ysgrifennu (neu yn wir) gan fendithio i'th fem-
dithiaf. A phun nad oedd ef ar
 y cyntaf yn ateb i ofynnion yr arch-of-
 feiriaid, ac y tyngedwyd ef ganddo dr-
 wy'r Duw byw i ddywedyd, a'i efe
 oedd v Christ, mab Duw, efe a wnâeth
 ei gyffes ger ei fron ef, a'r gynnulleidfa.
Math. 26 63. 64. *Ar Angel, yr hwn a*
welodd Sanct Joan yn sefyll ar y môr, ac
ar y tîr, a gododd ei law i'r nef, ac a dy-
ngodd i'r hwn sydd yn byw yn oes oesoedd,
na bydd ei amser mwyach. *Date.* 10 5. 6.
 A'r Sain yn y Testament hên, a'r Ne-
 wydd ni rufiant dyngu ar achosion cy-
 freithlon. Abraham, pan ddeifysiodd
 Abimelech

Abimelch brenin Gerar, a Phichol ty-
 wyllog ei lŷ arno dyngu wrtho, *Gen. 21. 23. 24.* *Na fyddet eife yn anffyddlon iddo ef, nac iw fab, nac iw wŷr, a gymmerodd lw y byddet ffyddlon iddynt.* Ar cyfryw gyfammod a wnaeth Isaac ac Abimelech, ac a'i caoarnhasant trwy lw, *Gen. 26. 31.* *Gan dyngu bŷb vn iw gillid.* A'r vn ffuod y gwnaeth Dafydd a Jonathan. Felly y darllenown am lwon Sanct Paul *2. Cor. 1. 23.* *Tr wyfi yn galw Duw yn dyst ar fy enaid, mai er eich arbed chwi, na ddaethym etto i Corinth.* *Phil. 1. 8.* *Duw sydd dyst i mi mor hiraethus wyf am danoch oll yn gmysgaroedd Fesu Grist.* Ac am hynny gan fod Duw yn gorchymyn tyngu mewn gwirionedd, barn, a chyfiawnder; ac yn tyngu ei hun er mwyn mwy siccrwydd i ni; ac i'r Sain & nhwythen dyngu ar achosion da; diammen yw, bod yn gyfreithlon i gristionogion dyngu, pan fyddo anghenrhaidd, neu gariad yn gofyn hynny, ar swyddog yn ei orchymyn. Ac nid rhaid i dde-

llaid

ddeiliaid cywyr y Brenin rufio gymmeryd y llw o ffyddlondeb iddo, gan nad ydynt yn hynny yn gwneuthur dim amgen, ond a wnaeth Abraham, ac Isaac, y rhai, fel dywedpwyd o'r blaen, a gymmerasant lw y byddent ffydlon i Abimelech, fel yntet i nhwytheu; Dafydd a Jonathan iw gilidd; ac yr oedd pobl Duw arfer o wneuthur gant; megis ac y mae yn eglur yn *Eccles.* 8. 2. Pley mae yr ysprydoliaethol baegethwr yn dywedyd, *Yr ydwyf yn a'rybuddio di i gadw gorchymyn y Brenin, a hynny o herwydd llw Duw; neu'r llw o ffyddlondeb yr oedd deiliaid yn enw, a cher bron Duw yn ei gymmeryd iw tywyflogion.* A hyn a ddangosir yn yr ymadrodd hebræag honno o rod-di'r llaw tan Solomon, yn 1. *Cron.* 29. 24. *Yr holl dywyflogion, a'r cedyrn, a chyda hynny holl fesbion y Brenin Dafydd a roddasant eu dwylo nid, ar fod, ond fel y dylid, fel yr wyt yn tybied, ei ddarllain yn ôl yr Hebræag, tan Solomon y Brenin; ai dwylo a roesant*
tan

tan y Brenin , wrth gymmeryd y llw o
 flyddlondeb iddo ; megis ac y darllen-
 wn i wds pennaf Abraham wneuthur , yr
 hwn a osododd ei law tan forddwyd ei teistr
 wrth ei dyngu. *Gen. 24. 2. 3* Ac fel y mae
 llw addewidiol, felly y mae llw haerol yn
 gyfreithlon, ie yn angenrheidiol, i roi di-
 ben a'r bôb ymryslon; yn ôl ymadrodd
 yr Apostol, *Heb 6. 16*. Dynion yn wir sydd
 yn tynnu i vn a fo mwy, a llwcr siccrwydd
 sydd derfyniddus ar bôb ymryslon. Ond gw-
 rthoddadlu y maent fod Christ yn gwaha-
 rdd yn hollawl bôb mâtth ar lw, pan yw
 yn dywedyd, *Math. 5. 34*. *Na thynwch*
ddim. Yr hyn yr wyf yn ateb, nad yw
 Christ yno yn newid, neu yn diddym-
 mu y gyfraith foelawl, am ba vn y dy-
 wedodd ef yn y ddwyted wers a'r bym-
 theg, *Na thynwch fynfodi dori'r gy-*
fraith, neu'r prophwydi, ni ddaethym
i dori, ond i gyflawni; ond y geiriau
 hynny y mae efe yn en gosod yn erbyn
 gan ddeugliad y gyfraith a ddodid arni
 gan y Phariseaid mewn amryw byngcian,
 B b . megis

megis llofruddiaeth, godineb; ysgar;
 anudonedd, taliad adref 'r cyffelib, ach-
 ru ein cymmydogion; gan ddangos y
 gau esponiad o'r gyfraith yn y rhain oll,
 rhoddi y ddyn y gwir ddealldwriaeth o
 honi. *Clywsob ddymedyd*, medd ef,
Math. 5. 21. 2. gan yrhai gyt, nalaad,
a phwy lynnag a laddo, euog fydd o
farn: fe tydd dgarostyngedig i gospedi-
gaeth marwol; eithr yr ydwyfi yn dywe-
dyd i chwi, p' b vn a ddigio wrth ei frawd
heb gŷtyr, a fydd euog o farn. Nid oedd
 y Pharisæaid yn cytif dim yn bechod,
 ond y weithred oddiallan; ond y mae
 Christ yn dysgu, fod digter byrbwyll,
 a gwaedwyllt yn bechod, sef, llofruddi-
 aeth y galon. *Clywsob ddymedyd*, medd
 ef drachefn, *W. 27. gan yrhai gyt, na*
wna odineb; a'r Pharisæaid a ddysgant
 mai gweithred y pechod hwn yn vnig
 fydd bechadurus ger bron Duw, fel y
 mae hi yn haeddu côsp ym mysg dynion.
 28. *Eithr yr ydwyfi yn dywedyd i chwi,*
fod p' b vn sydd yn edrych ar wraig iu ch-
wennychu

wennychu hi, wedi gwneuthur enfys odineb â hi yn ei galon. Y mae godineb y galon yn gyftal, ac yn y weithred. *A dywedpwrâ medd ef, W. 31. pwy bynnag a ollingo ymaith ei wraig, rhoddeiddi lythyr ysgar; yr scrifennyddion gan gau esponio'r gvfraith, a ddysgent y gallei pôb dyn ac oedd yn angharu ei wraig, ei rhoi hi heibio, os rhoddei iddi lythyr ysgars ond yr ydwyfi, medd Christ, W. 32. yn dywedyd i chwi, fod, pwy bynnag a ollingo ymaith ei wraig, ond o achos godineb, yn peri iddi wneuthur godineb (os prioda hi wr arall, ar cyntaf etto yn tyw) a phwy bynnag a briodo yr hon a ysgarwyd, y mae efe yn gwneuthur godineb. 33. Trachefn clywsoc'h ddywedyd gan y rhai gynt, na thyng anudon; y Phariseaid a dybient, os dynion ni thyngent anudon, eu bod yn cadw y trydydd gorchymyn, a bod yn gyfreithlon tyngu am bôb achos os thyngent y gwîr; ac felly yn alowa, ac yn cyd-ddwyn a thyngu mewn ymadrodd cyffredin, a thrwy'r creaduriaid, megis*

trwy'r nef, trwy'r ddaiar, trwy Jerusa-
 lem; ac na wneid anudonedd, oni byd-
 dei i ddynion yn eu llwon henwi enw
 Duw, neu rybwyll am y rhoddion a
 offrymmia iddo ef. *Onid yr wyfi yn dywe-
 dyd wrthy ch elwi, na thynghwch ddim, nac
 i'r nef. Canys gorseddaf Duw ydych chi; nac i'r
 ddaiar, Canys troedfaingoch chi drach ydych chi;
 nac i Jerusaleml, Canys dinas y Brenin
 mawr ydych chi; ac na thwng i'ch ben, am na
 elli wneuthur un blew yn ymwynn, neu yn
 dda. VV. 34, 35, 36.* P'le y mae yn am-
 lwg fod Christ, yn gwahardd nid tyngu
 yn llwyr, ond yn vnig tyngu trwy'r cre-
 aduriaid; megis drwy'r nef, neu'r dda-
 iar, neu Jerusaleml, fel yr oeda arfer yr
 Iddewon; oblegid, gan fod y creaduri-
 aid wedi eu creu gan Dduw, mai ganddo
 ef yn vnig y mae meddiant arno ef, ac nad
 ydynt ddarostyngedig i hewyllys ni, i w-
 camaseru, neu i dnyngu trwyddynt; ac
 hefyd oblegid gan fod tyngu yn rhan o
 addoliant Duw, fod y neb sydd yn tyn-
 gu drwy neb rhyw greddur yn bwrw Du-
 wdod

wdod arno, ac yn gwneuthur delw-addoli-
aeth; gwahardd hefyd y mae tyngu yn ar-
teredig, ac heb raid yn ein ymadroddion
cyffredin, tyngu yn ewyllysgar, ac o ho-
nom ein hunain, heb ddim yn ein bannog i
hynny, ond ein elw bydol ein hunain, Dy-
mma'r llwon y mae Christ yma *Dr. Ham.*
yn eu gwahardd; megis hefyd ll- *Catech.*
won ewyllysgar addewidiol, rhag ^{180.}

na chyflawnom hwynt ond am lwon ane-
wyllysgar, y cyfryw ac y mae y'llwydd
yn eu gofyn a'r ein dwylo, pa vn bynnag
ai er tyfniolaeth ir gwirionedd, ai e'r mwy
siccrwydd o'n cyfiawn ddyledswydd, an-
ffyddlondeb iddo ef, y mae y rhain yn
gwbl gyfreithlon i gristianogion; yn am-
gen ni byddet vn modd i roi diben a'r
ymarfaelion yn eu mysg; na rhwymmedi-
gaeth yn y byd gan y deyrnas ar ei chy-
hoedd swyddogion; na chan y Brenin
a'r ei ddeiliaid; na ffordd yn y byd wedi
ei adael i ddatcuddio peryglus gynllw-
ynion a chydtradau.

10. Y maent yn dal nad yw rydd i'w
dyna

dynt ddywedyd, Duw yn rhwydd, new
 dydd dawch wrth y rhai a gyfarfyddont
 ar y ffordd, rhag eu bôd yn myned a'r
 ryw ddrwg twriad. Lle y mae yr yscry-
 thur lân yn dangos fod cyfarchiadau du-
 wiol yn gyfreithlon, ac yn a feredig ym
 mysg pool Dduw; ac mai nôd gelynion
 yr Eglwys yw, *Nad gwynt yn dymedyd
 wrth fyned heibio, bendith yr Arglwydd
 arnoch, bendithiwn chwi yn enw yr Ar-
 glwydd. Psal. 129. 8.* Yr holl bobl dda
 erioed a arferasant gyfarchiadau duwiol
 yn eu teithiau. Boiz wrth ddyfod o
 Bethlehem a ddywedodd wrth y medel-
 wyr, *Ruth. 2. 4.* yr *Arglwydd a fyddo
 gyda chwi; a hwytheu a ddywedasant wr-
 thoef, yr Arglwydd a'th fendithio.* An-
 gel gogoneddus a gyfarchodd Gedeon fel
 hyn, *Barn. 6. 12.* Yr *Arglwydd sydd gy-
 da'thi wr cadarn, nerthol.* Ac Archang-
 gel a gyfarchodd Iorwyn dlawd, sef,
 Mair yn y geiriau hyn, *Hanffych well,
 yr hon a gefaist rês, yr Arglwydd sydd
 gyda'thi; bendigaid wyt ym mhliith gwra-
 gedd.*

gedd. *Luc. 1. 28.* A'r ddyledswydd yma a orchymynwyd yn fynych i'r prif-
gristianogion yn gyftal gan Sanct Pedr,
1. Pet 5. 14. *Annherchwch ei gsiddd â chu-*
san cariad, a chan Sanct Paul, Rhuf. 16.
16. Annherchwch y naill y llall â chu-
san Sanctaidd; ond etto tan ammod os
gwybyddent, fod neb yn elyn i'r gwiri-
onedd, neu yn gau athrawr, na ddywe-
dent wrtho, Duw yn rhwydd, fel y gor-
chymyn Sanct Joan yn ei ail Epistol a
scrifennodd et at ryw Arglwyddes wrd-
dalol, a'r ddegfed wers, Od oes neb yn
dyfod attoch, ac heb ddwyn y ddysgeidiaeth
hon, na dderbyniwch ef i dy, ac na ddy-
wedwch Duw yn rhwydd wrtho. Ni tyn-
nei yr Apostol i'r Arglwyddes bonno d-
dywedyd, Duw yn rhwydd wrth gau ddy-
sgawdwr, os cyfarfyddai hi ag ef ar y
ffordd, rhag iddi wrth hynny ei dynnu
ef i ymddiddan â hi, ac iw llygru yn y
ffydd, nac iw dderbyn iw thy, ond yn
bytrach ei gau allan. Cyngor da, i'r sawl
oll, ac sydd yn ymwrthod au priod yspry-
dol

fugeiliaid , ac yn derbyn iw tai gau at
 rawon , y rhai sydd yn Ymlusgos deiau ,
 ac y dwyn yn gaeth wrageddos llwythog o
 bechodau , ac yn twyllo y rhai sydd yn
 gwranddo arnynt. 2. Tim. 3. 6. Ac nid
 yw gorchymyn Christ Luc. 10. 4. (*Na
 chyferibwch well i neb ar y ffordd*) yn gw-
 neuthur dim yn erbyn hyn ; Canys os
 cymharwn y fan hwnnw a'r text yn 2.
 Bren. 4. 29. fe fydd amlwg, mai bwriad
 Christ yno yw , annog ei ddiscyblion i
 gyflymder , a brys yn y gwaith , yr o-
 eddynt yn myned iw gylch , a gadael he-
 ibio y cyfryw gyfarchiadau , ac a allent
 eu hattal , au rhwystro hwynt yn eu ne-
 ges. Canys yn y wers nessaf, gwedi id-
 dynt ddyfod i'r fan , lle yr oeddynt i
 aros , y mae efe yn peri iddynt gyfarch
 y teulu hwnnw ; ac yn pennodi iddynt
 y sturf a arferant, *Tangeddyf i'r ty hwn.*
 Ac felly nid oedd y gorchymyn hwnnw
 ond dros amser , cyfryw ac oedd y gor-
 chymyn yn y geiriau o'r blaen, *Na ddy-
 gwch gôd , nac yscreppan , nac escidian :*

ac nid yw yn ein rhwymo ni yr awr hon;
 yn amgen te fyddai anghyfreithlon i ni
 yr vn ffunud wisgo elcidiau, neu fod
 gennym byrsau yn ein pocettau, (y rhai
 bethau a waherddir yno yr vn ffunud)
 yr hyn nid oes neb mor wan ai feddwl.
 A lle y maent yn dywedyd, na wyddant
 hwy ar ba fwriad y mae y neb y maent
 yn ei gyfarfod yn myned, nid rhaid i
 hynny beri iddynt ruseo a chyfarach gwell
 iddo, gan fod cariad (pe bae dim o ho-
 no ynddynt) yn eu rhwymo hwyt i
 obeithio y goreu an bawb, nes iddynt
 weled achos da i'r gwrthwyneb. Ond
 gadewch i'r hwn y maent yn ei gyfarfod,
 fôd yn ddyn drwg, a'i fod yn myned ar
 ryw fwriad drwg, hwy a allant er hyn-
 ny eigydd, ddywedyd wrtho, neu ddy-
 muno iddo; ddydd da, neu nôs da, neu
 ddywedyd gydâ Boaz, *Yr Arglwydd a*
fyddo gydâ chwi; neu gyd a'r medelwyr,
yr Arglwydd a'ch bendithio; neu arferu
 ryw gyfryw gristianogol gyfarchiad, neu
 weddi drosto ef, yr hyn yw y rhan oreu

o gariad a allant wneuthur iw enaid, a'r modd goreu i wattal ef rhag gwneuthur y drwg y mae efe yn ei bwrpassu. Canys os Duw a fydd gyd ag ef, ac nid ymeddy ag ef; os Duw a'i bendithia, efe a'i hettill ef rhag gwneuthur dim drwg. Ofer gan hynny y maent yn dadlu yn erbyn, ac yn gwrthod arferu duwiol, a Christianogol gyfarchiadau.

11. Eu hamryfuedd nessaf, a'r diweddas y crybwyllaf am dano (ni ddeuwn i i ben i letaru am, ac i ddiddadlu y lleill eu gyd) yw hwn, eu bod yn gommmedd rhoi iw vchafiaid eu dyledus ditlau, a'u cyfiawn anrhydedd. Lle y mae yr yscrythur lân yn dangos, fôd y Sainŷt yn wastad yn ofalus i letaru wrth eu gw-ell yn barchedig, ac i roddi iddynt ditlau anrhydeddus. Ni henwa i ond dau yn vnig, vn wraig grefyddol, ddetosi-onol yn yr hên Destament, sef, Hannah, yr hon pan ddrwg-cybiodd Eli yr Of-feiriad ei bod hi yn sedow, a atebodd yn llariaidd, ac yn ostyngedig jaw'n,

1. Sam.

1. *Sam. I. 15, 16. Nid felly fy Arglwydd, gwraig galed arni ydychi, o amldra fy myfgrdod, a'm blinder y lleferais hyd yn hyn.* Y wraig hon mewn pŵb parch a'i galwodd et yn Arglwydd. y llall gwr Sanctiaidd yn y Testament Newydd, set, Sanct Paul, yr hwn gwedi iddo gael cennad i lefaru drosto ei hunger bron brenin Agrippa, a ffeistus yn ei gyhuddo ef o ynsydrwydd, a atebodd yn dra ad-dwyn, ac fel y gweddai lefaru wrth ly-wiawdwr, *Act. 26. 25. Nid wyf ynsyd o ardderchoccaf ffeistus*, gan roddi iddo ei ddyledus ditl. A'r parch, a'r anrhyddedd hwn o'n vchafaid a orchymynnir yn y pummed Gorchymyn; rhannau yr hwn anrhyddedd a ofynnir yno, yw y rhain.

1. Y cyntaf yw codi i fynu ger bron ein gwell, a'r rhai sydd hyn na ni; *Levit. 19. 32. Cyfot ger bron penwynni, a pharcha wyneb benuriad.*

2. Yr ail yw crymmu y glân, neu 'r corph iddynt; megis ac y ddarllenwn

Gen. 23. 12. I Abraham ymgyrru o flaen meibion Heth 33. 3. Ac i Facob ymofwng i wfrawa Esau, 1. Bren. 1. 23. Ac i Nathan y prophwyd ymgyrru i Frenin Dafydd, a'i wyneb hyd lawr.

3. Y trydedd yw sefyll o'u blaen tra fyddont hwy yn eistedd; megis ac y gwnaeth Abraham, yr hwn tra bu y tri Angel (a dderbyniodd ef i w dy) yn bwytta, a safodd, ac a wasanaethodd arnynt. *Gen. 18. 8. Ac megis y safodd yr holl bobl ger bron Moses, tra 'r oedd ef yn eistedd i w barnu hwynt. Exod 18. 13.*

4. Y bedwaredd yw tawi a sôn nes darfod iddynt hwy lefaru. Felly Elihu yn ei ymrefymiad â Job, ai gyteillion, a arhosodd nes darfod iddynt hwy lefaru, oblegid eu bod yn hyn nag ef o oedran; *Job. 32. 4. A bod yn ddistaw mewn llyfloedd, a brawdleodd, nes peri i ni lefaru. Fel hyn Sanct Paul, pan gyhuddwyd ef gan yr Iddewon ger bron Phælix a dawodd a sôn, nes i'r Rhaglaw beri iddo ef ateb trosto ei hun. Act. 24. 10.*

5. Y

5. Y pammed yw rhoi i bôb vn ei ddyledus dirf, ai anrhydedd ; tel y dangosais o'r blaen i Hannah , a Sanct Paul wneuthur.

6. Y chweched yw , bôd yn bennoethion o'u blaen ; yr hwn barchedig arweddiad , er na ofodir i lawr yn yr yferythur lân , (gan nad rhaid gosod i lawr bôb arweddiad parchedig yn neillduol :) etto gan ei fod yn arferedig yn y deyrnas hon , ei esceulustiad i vn vwch , sydd ammharch a waherddir yn y pammed Gorchymyn ; ac i vn cyd-radd , anfoesgarwch Dymma rannau yr anrhydedd sydd ddyledus i vchafaid ; ym mha rai pwy bynnag a droffeddo (o'i wir fodd ,) y mae ete yn troffeddu nid yn vnig yn erbyn moesau da , ond hefyd yn erbyn Cyfraith Dduw ; ac nid yn vnig yn erbyn y gyfraith Foelawl a draddodwyd drwy Moses , ac a scrifenwyd mewn llechau cerrig ; ond hefyd y Gyfraith naturiol , a scrifenwyd gan Dduw yng-balon pob dyn. Hon a ddyfsgodd i Marcus,
Tylius

*Tul. in
Rhet.*

Tylius Cicero beth yw anrhyddedd, lef dim amgen, ond rhinwedd, drwy hi vn yr ydym yn rhoddi parch i'n vchafiaid, yn narostyngiad ein corph, yn ein arweddiad, ein munudau, a llefariad ein geiriau. Hon hefyd a ddyfsgodd i Seneca herchi ei well. Canys y mae ete yn dywedyd fel hyn, Os gwelaf vchelfaer, neu benbrawdwr, mi a wnâf bôb peth a fyddis arfer iw wneuthur, i
Sen. ep. 65. roddi parch; mi a ddes cynnaf oddi ar fy march; mi a ddinoethaf fy mhen (neu mi a dynnaf fy het); mi a roddaf y ffordd iddynt. A chan grybwyll yn ôl hynny am Marcus Cato, a Lelius ddoeth, a Socrates, a Phlato, yr wyf, medd ef, yn eu perchi hwynt, ac yn codi i fynu, ac yn rhoi lle i'r cyfryw foneddigion. A phe bae y dynion anfoesol hyn. (y cwaceriaid) yn edrych ar y goleuni sydd o'u mewn, goleuni natur, te ddatcuddiei hwanw iddynt eu amryfusedd, yn gwrthod rhoi parch i'w vchafiaid; yn erbyn rheol natur, a gorchymyn

myn eglur yr Apostol, *Rhuf. 13. 7.*
Telwch i bawb eu dyledion, teyrnged i'r
hwn y mae teyrnged yn ddyledus, toll i'r
hwn y mae toll, ofn i'r hwn y mae ofn,
parch i'r hwn y mae parch yn ddyledus.
 Ond nid ydynt hwy yn dal fulw, nac ar
 oleuni gair Duw, na hwnnw sydd o'u
 mewn, (oni ddarfu i Dduw yscattydd er
 eu dwys gospedigaeth ei droi yn dywyll-
 wch) ond rhodio y maent ar ôl y cnawd,
 nid ar ôl yr yspryd glân, *Diystyn lly-*
wodraeth, a chablu, a dirmygny rhas sydd
mewn awdurdod; ac wrddas. 2. Pet. 2.
10. 7ad. 8. Ac fel hyn y gwelwn wrth
 ba beth y mae i ni brofi yr athrawiaethau
 a glywom, sef, wrth air Duw, yr vnig wir
 reol o ffydd, a bywyd. Ac wrth hon y
 gwelsom fod amryw athrawiaethau y Pa-
 pistiaid, a'r Sectau eraill sydd yn ein plith,
 yn gyfeiliornus. Ond oblegid na feidr
 pawb mor darllain, na deall yr yscrythur,
 y mae rheol arall etto i'r bobl syml, an-
 llythrennog, i brofi yr athrawiaethau a
 glywont; a honno yw Catechism yr
 Eglwys,

Eglwys, crynodeb y ffydd, a'r Bibl bychan, fel y mae gwr dysgedig yn ei alw. Canys y mae dwy ffordd i brofi yr hyn yr ydym yn ei glywed, a yw ef yn wir, a nad yw.

1. yn gyntaf, ei holi fel y dywedais, drwy air Duw, a ydyw yn gyflon â hwonw, ac ystyried y manau o'r yscrythur y maent yn eu dwyn, i brofi'r pwngc y mae yr ymddadl yn ei gylch; ac a ydyw y synhwyteg y maent yn ei roi o'r cyfryw dextau yn cyttuno â manau eraill o'r yscrythur lân; ac ystyried yr iaith yn yr hon y scrifenwyd'r serythur honno gyntaf; a hyn a ellir ei wneuthur yn vnig gan wyr dysgedig, ac yfcolbeigion mawrion.

2. Holi a yw'r athrawiaethau a ddysgir yn gyflon a'r sturt o ymadroddion jachus a raid i ni ei dal, neu â ph yngciau y ffydd Gristianogawl, a gynhwyfir yng Hredo yr Apostolion; neu a'r gyfraith a scrifenwyd gan Fys Duw mewn dwylech, megis rheol barhaus i gyfarwyddo ein buchedd,

buchedd, a'n ffydd wrthi. Ac fel hyn y dichon pob dyn llyg, annysgedig a ddyfsgodd gimmaint a Chatechism yr Eglwys, ac sydd yn deall Egwyddorion y ffydd, brofi yr athrawiaeth a glywo. Canys os yw hi yn wrthwynebol i vn o byngcian'r Credo, neu i vn o'r gorchmynion Moesawl, y rhai a ddaeth Christ nid iw diléu, ond iw cyflawni, au cadarnhau, y mae yn amlwg mai gau athrawiaeth ydyw, a'r cyfryw vn, ac a ddylem ei gwrthod. Ac fel hyn y gall y bobl gyffredin anllythrennog brofi amryw athrawiaethau y cwaceriaid au cael yn amryfuseddus. Canys

1 Eu harfer o dydio eu gwell, a'u anfoesawl ymddygiad iusg at swyddogion, a gwyr o alwedigaeth uchel, a chadw eu betriau am eu pennau, pan ddelont ger eu bron, sydd wrthwynebol i'r pumed Gorchymyn, *Anrbydedda dy dād 'athfam*, a'r esponiad o bono yn y Catechism, lle y dysgir y plantyn, mai ei ddyled ef yw, *Anrbydedda*, ac *usodd-ban*

D d

hau i'r Brenin a'i swyddogion, ymddarostwng i'w holl lywiawdwy, dysgawdwy, bugeiliaid ysprydol ac athrawon, ac ymdwyn o hono yn oftyngedig, gan berchi pawb o'i well. Pe bae y cwaceriaid yn cofio y wers hon a ddysgwyd iddynt yn eu jeuenctid, fe fyddai ganddynt well moelau.

2 Eu athrawiaeth o berffeithrwydd, bod dynion adgenedledig yn ddibechod, sydd wrthwynebol i'r deisyf hwnnw Yngweddi yr Aiglwydd, a ddysgodd efiw ddiscyblion, a'r hwn a orchymynnodd ef i'r holl Gristianogion ei arferu, *Madden i ni ein dyledion, fel y maddenwn ni in dyledwyr*, yr hwn ddeisyf yn ddiammeu a fyddai afraid, pe gallem fod yn y byd hwn heb bechod.

3 Eu athrawiaeth o neillduad, ac mai hwy yw 'r vnig bobl Sanctaidd ar y ddaiar, wrth y rhai y rhaid glynu, gan ymadael â phawb eraill, sydd wrthwynebol pyngciau hynny o'n Credo, *Credaf yr Eglwys lân, Catholic, Cymmun y Sainc, hynny*

hynny yw, yr wyt yn credu fod, y bu,
 ac y bydd cynulleidfa o bobl ffyddlon,
 a Sancteiddir gan yr yspryd glân; a'r
 rhain nid yn vn rhyw wlad, neu deyrnas,
 ond yn wafaredig ar hyd wyneb yr holl
 ddaiar; a bod gan holl wîr aelodau yr
 Eglwys Gatholic hon vndeb, a chym-
 munedb â Christ, eu pen, drwy ffydd,
 ac a'u gilidd drwy gariad; yr hwn gym-
 munedb y maent hwy yn ei dorri, y rhai
 fydd yn ymrannu, ac yn ymneillduo
 oddiwrth eu brodyr Christianogol eraill,
 ac yn gwasanaethu Duw ar eu pennau eu
 hunain, megis pe na bae eraill deilwng i
 wasanaethu Duw gyda hwynt.

4 Ac, i fod yn fyr, eu breuddwyd, eu
 bod hwy vwchlaw Ordinadau Christ,
 a ddiddedlir drwy athrawiaeth y Sacra-
 mentau, y rhai y gynhwysir yn y Cate-
 chism hwnnw, a'r rhai a ddywedir yno
 eu bod yn foddion o râs; yn foddion i
 dderbyn grâs, ac iw gynhyrchu. Fel
 hyn drwy y Credo, gweddi yr Argl-
 wydd, y dêg Gorchymyn, ac athrawia-

eth y Sacramentau, a gynhwyfir yng hâ
techism yr Eglwys, y dichon pŏb dyn
a ddyfsgodd, ac sydd yn dirnad ei Gate-
chilm, brofi athrawiaethau gau athrawon,
a'u cael yn amryfuseddus.

3 Ffordd arall i brofi ysprydion, a'r
athrawiaethau a ddylgir, ai o Dduw y
maent, yw drwy ffrwythau yr yspryd.
A dymma y rheol y mae Christ ei hun
yn ei roddi i ni, iw adnabod hwy wrthi,
*Math. 7. 15. 16. Ymoglewch rhag y gan
brophwydi, y rhai a ddeuant atoch yng
wisgoedd defaid, ond oddimewn bleiddiaid
rheipus ydynt hwy, wrth eu ffrwythau yr ad-
nabyddwch hwynt.* Yr awrhon ffrwythau
yr yspryd a risir i fynu gan yr Apostol yn
y bummed bennod o'r Epistol at y Ga-
latiaid, y pennaf o'r rhai yw cariad, a
thangneddyf. Os yr athrawiaeth gan hy-
nny, yr hon a ddysgir, sydd yn tueddu
i gynhaliaeth heddwch, cariad, ac vn-
deb rhwng Christianogion, nyni a allwn
tod yn hyderus, mai yspryd Duw sydd
yn ei hysprydoliaethau hi. Ond os yw
hi

hi yn tueddu i ymranniad, schism, casib, cynheonau, llid, ymrysonau, ymbleidiau, hærefiau, cefigennau, terfysg, a dinistr, yno diammen ydyw, nad yw hi yn dyfod oddiwrth yspryd Duw, ond oddiwrth yr yspryd drwg, awdwr pôb drygioni.

4 Pôb athrawiaeth ac sydd yn tueddu i dduwioledeb a Sancteiddrwydd buchedd; yn diddysu ein calonau oddiwrth y byd, ac yn derchafu ein serch an dymuniadau tua'r nef, ac yn gwoentbur ein ymarweddiad yn netol; pôb cyfryw athrawiaeth sydd oddiwrth yspryd Duw. Ac am hynny y gelwir athrawiaeth yr Efrogil yn *athrawiaeth yn ôl dduwioledeb*; *Tit. 1. 1.* ac yn *ddirgelwch dduwioledeb*, *1. Tim. 3. 16.* yn *dyfenu i ni wadu annuwioldeb*, a *chwantau bydol*, a *byw yn sobr*, yn *gyfiawn*, ac yn *dduwiol yn y byd* sydd yr *awron* *Tit. 2. 12.* Ac yn y gwrthwyneb pôb athrawiaeth ac sydd yn agoryd drws i annuwioldeb, a rhydd-did pechadurus (cyfryw ac yw yr athrawiaethau

thau sydd yn erbyn Sancteiddiad dydd yr Arglwydd, arferu yn ddiwyd ac yn gydwytbodus ddyledswyddau teuluaidd (gweddi, a darllenniad gair Duw ac addysgu y tylwyrh yn egwyddorion y ffydd) a chyhoedd ordiahadau Christ,) pŵb athrawiaeth ac sydd 'yn archwaethu o'r ddaiar, ac yn tueddu i ddibennion bydol, neu gyflawniad chwantau 'r cnawd, o'r cythreal yn ddiau y mae; annogaeth Satan ydyw, nid ysprydoliaeth yr yspryd glan.

5 Yn ddiwaethaf pŵb athrawiaeth ac sydd yn tueddu tuag at gyffredin leflâd ac adeiladaeth Christianogion sydd o Dduw, ysprydoliaeth ei lân yspryd ef ydyw; o herwydd pa achos y mae yr Apostol yn gorchymyn 1. Cor. 14. 26. *gw-
nuthw pŵb peth er adeiladaeth*; at Efen-
gil, ac yn gyfatebol pŵb athrawiaeth
netol arall cyffon â hi, sydd athrawiaeth
yn byfforddi jechydwriaeth dynion. Me-
gis yn y gwrthwyneb pŵb athrawiaeth
ac sydd yn tueddu tuag at ddinistr eneidi-
au

au dynion, neu niwed yr Eglwys sydd
 iw gochelyd megis ysprydoliaeth yspryd
 y cyfeiliorni. Duw yr hwn sydd yn ew-
 yllyfio fod pob dyn yn gadwedig, 1.
Tim. 2. 4. A ordeiniodd foddion grâs
 ac jechydwriaeth i ddynion, ac sydd yn
 gorchymmyn iddynt eu harferu yn ddi-
 wyd ac yn gydwybodus: ar cythrael,
 enw yr hwn yw *Apel-lyon*, *Dalc. 9. 11.*
 Y dinistrudd, sydd yn dysgu pobl i e-
 lgeuluso gweddi, derbynniad y Sacra-
 mentau, gwrandawriad pregethiad ei air
 o enau ei gyfreithlon weinidogion, a'r
 cyfryw rasufol foddion eraill o'u jechydw-
 riaeth i ddwyn dinistr tragwyddol ar-
 nynt. Holwn gan hynny yr athrawiaeth
 a glywom drwy air Duw, Catechism
 yr Eglwys, a firwythan, a dibennion y
 cyfryw athrawiaeth, ac nyni a allwn far-
 nu yn hawdd, a ydyw hi yn dyfod oddi-
 wrth ysprydoliaeth yspryd y gwirionedd,
 ai oddiwrth yspryd y cyfeiliorni. Ac
 nyni a ddylem fod yn fwy gofalus i wn-
 euthur hyn, oblegid, fel y mae yn can-
 lyn

lyn yn y Text, *fod gau atbrawon lawer wedi myned allan i'r byd.*

3 Hyn oedd wîr nid yn vnig yn amser Christ ai Apostolion, ym mha vn yr oedd llawer o Sectau niweidiol, megis Pharisæaid y rhai (fel y Papistiaid) oeddynt yn dal cyfiawnhâd drwy haeddedigaethau dynol; Sadduceaid, y rhai (fel ein pobl ddidduw) oeddynt yn dal fod yr enaid yn marw gyd â 'r corph; yr Efsæaid, y rhai (fel ein Anabaptistiaid) oeddynt yn tybied eu bod yn rhyddion oddiwrth bôb awdurdod dynol; ar Gnosticiaid, y rhai oeddynt yn haeru mai Simon Mægus oedd y Duw goruchaf, ac yn dal nad oedd bechod yn y byd iddynt fwytra pethau a offrymmodi eu lynnod, a rhyngedu yr ffydd yn amser erlynedigath, ac yn byw yn ymarfer pôb aflendid: ond hefyd yn yr holl oesoedd o'r Eglwys yn canlyn, megis ac y mae yn amlwg yn Menander, Basilides, Carpocrates, Ebion, Marcion, Cerdon, Falentinus, Montanus, Noctus, a hareticau
a gau

a gau ddyscawdwyr eraill , y rhai, fel y mae Tertyliau , Epiphanius , ac Austyn yn tystiolaethu , oeddynt cynnifer , a bod enw Christ yn dechreu myned yn gâs yn i mysg y bobl ; ac o achos yr hyn yr oeddid ya gwatwor y Christianogion yn eu chwaraeau cyhoedd , fel y mynegia Socrates. Aca oes genym ni lai rhifedi o honynt yn y dyddiau hyn ? nag oes ; y mae genym Baptistiaid , Antinomïaïd , Sociniaid , Sabatariaid , Libertiniaid , Anabaptistiaid , Catabaptistiaid ; Brownistiaid , Independentiaid , Adamitiaid , Ranteriaid , Enthusiastiaid , Cwaceriaid , a llawer eraill ni wn i o ba opiniwn ; mor wîr yw ymadrodd Sanct Paul , 1. Tim. 4. 1. *Tr ymiedi rhai yn yr amseroedd diweddas oddiwrth y ffydd , gan roddi coel i Tspydion cyfeiliornus , ac i athrawiaethau cytbrenlig ; a'r peth y mae Sanct Pedr yn ei ddywedyd , 2. Pet. 2. 1. 2. T bydd gan athrawon yn ein mysg , y rhai yn ddirgel a ddygant i mewn heresiau dinistriol , ac y canlyn llawer eu destryw*

E e

hwyns ,

hwynt, o herwydd y rhai y ceblir ffordd y gwirionedd. A'r text hwn mewn llaw a wirir yr vn ffunud am yr amseroedd hyn, ym mha rai yr ydym yn byw, *fod gau brophwydi lawer wedi myned allan i'r byd.* Ac am hynny na thrangwyddir vn Cbristion gwan, er bod llawer yn y dyddiau hyn yn troi, ac yn denu eraill oddiwrth y wîr ffydd. Fe ragddywedodd Christ, a'i Apostolion y codei gau Brophwydi; ac am hynny na chymmerwn ddim tramgwydd wrth y gwirionedd o'u plegid hwy; *ond profwn yr Ysprydion, a'i o Dduw y maent*; a phan gaffom hwynt yn gau brophwydi, ymogelwn rhagddynt, ac na choeliwn hwynt. *Gau brophwydi lawer a aethant allan*; hynny yw, a'u gwahanasant eu hunain, ac a dorrasant gymmundeib a'u brodyr Christianogawl eraill, gan eu cyfrif hwynt yn hæreticaidd, neu yn annuwïol, ac a glascasant iddynt eu hunain Gynulleidfaoedd wrth eu meddwl eu hunain, y rhai yn vnig y maent yn eu cyfrif, yn Eglwys Dduw:
 Ond

Ond er Sansteiddied y maent yn edrych, gochelwch hwynt ; ac er eu bod yn cymmeryd arnynt eu bod wedi ysprydoliaethu gan yspryd Duw , ac nad ydynt yn traddodi dim , ond yr hyn a dderbyniafant gan yr Arglwydd , drwy dduwiol Ysprydoliaeth , neu ddatguddiad anghe-nefin , na chredwch hwynt. Canys gau brophwydi ydynt , a gau dywysogion , y rhai a'ch twysant chwi allan o ffordd y gwirionedd , ac a'ch soddant i amryfusedd a deftryw. Y rhai fel y galloch eu gochelyd yn well , ac fel n'ach camdwyser ganddynt , cymmerwch y cyfareddau , a'r cynnorthwyau , hyn ,

1 Na dderbyniwch vn athrawiaeth a fyddo wrthwynebol i air Duw sylfaen y gwirionedd , ac i Egwyddorion y ffydd Catholic , cynnwysedig yng Hatechism yr Eglwys , sef , y rhain , Editeirwch , Ffydd , vfudd-dod , Gweddi , a'r Sacramentau. Yr hwn a dderbynio vn tyb ai tynno et oddiwrth oftyngedig gyfies oi bechodau , a duwiol drifwch am daaynt , neu nid

yw gyfion â ph yngciau y Ffydd Gristi-
 anogawl, a gynnhwysir yn gryno yng
 Hredo'r Apostolion, neu fydd yn gwr-
 thwynebu, neu yn dirynnu vn o or-
 chmynion Duw; neu yn dysgu esceu-
 luso, ac anarteru Gweddi dduwiol, a gw-
 reilog at Dduw, yn enwedig Gweddi yr
 Arglwydd; a'r ddau Sacrament a orde-
 niodd Christ yn ei Eglwys, Bedydd, a
 Swpper yr Arglwydd, te a lyth yn ben-
 dramwnwgl i ddamnedig amryfusedd. Y
 modd goreu i chwi ochelyd hudau, a de-
 niadau gau Athrawon, yw bod wedi eich
 athrawiaethu yn hollawl yn Egwyddori-
 on, a lylfeini y grefydd gristianogawl.
*Onis mynnwch fod Magis plantas yn bw-
 hwmman, ac yn eich cylch-arwain â phêb
 awel dysceidiaeth trwy bocced dynion, syn
 cynllwyn i ddywyllo, Eph. 4. 14. Ceisiwch
 adeiladu eich ffydd ar sylfaen y prophwy-
 di, a'r Apostolion, 2. 20. Sef, holl a-
 thrawiaeth y Testament hên, a'r Ne-
 wydd, rheol fawr y ffydd; yr hwn a
 lyno wrth hon, ni chyfeiliorna efe byth.*

2 Fel n'ach camdwyser chwi gan gau
 Athrawon, ac na syrthioch i enbydus
 amryfuseddau, byddwch ofalus i bwyso
 i lawr bôb tyb chwyddedig o'ch gwybo-
 daeth, ach doethineb eich hunain; gan
 gosio y peth y mae Solomon yn ei ddy-
 wedyd, *A welst wr doeth yn ei olwg ei*
hun? gwell yw'r gobaith am ffâl, nac am
hwnnw. Dih. 26. 12. Megis hetyd cyn-
 gor jachus yr Apostol. *Rhuf. 12. 16.* Na
 fyddwch ddoethion yn eich tyb eich hunain.
 Na hyderwch ar eich barn eich hunain,
 on ymd tarostyngwch yn hytrach i farn,
 a thertyniad Tadau dysgedig yr Eglwys;
 a bydded arnoch gywilidd gyd ag Abilar-
 dus, er bod yr holl dadau Eglwysig o'r
 tyb hwn, ac yn esponio yr yscrythur fel
 hyn, etto yr wyfi o feddwl arall, ac yn
 esponio y cyfryw dext o'r yscrythur lân
 flordd arall, wrthwynebol iddynt oll;
 rhaid iw esponio'r yscrythur yn ôl deal-
 ldwriaeth yr hên Eglwys, ac nid yn ôl
 ein tyb neillduol ein hunain, a'r rhai
 sydd yn gwneuthur yn amgen, y maent
 yn

yn Gwyro yr yscrythur iw dinistr, eu hu-
 main. 2. Pet. 3. 16. Er gochelyd yr hwn
 niwed dirfawr, y cymmero id yr hên
 dadau ofal, (medd y parchedig dâd,
 Escob Andrews) ir rhat a gymmerent
 arnynt esponio yr yscrythyrau, roi mei-
 chiaton fod y synhwyreg a roddent o ho-
 nynt yn gyflon a'r hon yr oedd yr Egl-
 wys yn yr amseroedd gynt yn ei gydna-
 bod. A^a vincentius Lirinensis sydd yn
 dywedyd, oblegid amryw droadau, a
 dolystumadau, 'r scrythyrau, er maen-
 tumiad amryw amryfuseddau, y mae yn
 angenrheidiol cyfarwyddo llinell
 y prophwydol, a'r Apostolaidd
 ddeongliad, yn ôl rheol y syn-
 hwyreg Eglwysig. Canys pwy,
 medd ef, a ddûg i mewn neb rhyw hæ-
 resi, ond a anghyttunodd yn gyntaf a
 chyd syniad hynafiaeth, a'r hên Catholic
 Eglwys ! A'r hwn gan ddirmygu awdur-
 dod yr Eglwys, sydd yn rhyfygu rhoi
 ar yr yscrythur ei synhwyreg priodol ei
 hun, sydd yn arglwyddiaethu nid yn v-
 nig

a Lincen.
 Lirinens.
 aduer. hæ-
 ret. c. 2.

nig ar ffydd ei wrandawyr, ond hefyd
ar ffydd yr Eglwys Catholic; ie y mae
ete yn dirymmu awdurdod 'r scrythur,
gan nad yw 'r scrythur yn yscrythur, oni
jawn ddeonglir hi. Cofiwch gan hynny
Nad oes un yscrythur o ddeongliad priod,
fel y dywyd 'r Apostol, 2. *Pet.* 1. 20.
a bod ysprydoedd y prophwydi yn ddaro-
styngedig i'r prophwydi. 1. *Cor.* 14. 32:
Dymma ddestryw ymbleidwyr, ac yinra-
nwyr, eu bod wedi ymchwyddo â gwâg
dyb o'u gwybodaeth, a'u deall eu hunain,
yn ffyrdd yr Arglwydd; ac yn eu tybi-
ed eu hunain yn gallach na'r holl fyd heb
law. Ond gochelont, fel y dywyd yr
Apostol am y cenhedloedd gynt, *Rhom.*
1. 21. 22. *Rhag tra byddont yn tybied eu*
bôd yn ddoethion, iddynt fyned yn ffylsais,
iddynt fyned yn ofer yn eu rhesymau, ac
iw calon anneallus dywyllu, fel nad allont
welad golenni y gwirionedd drwy niwl eu
ffugiol, a'u dychmygol wybodaeth, a
gochelont ymddiried iw deall eu hunain,
a bod yn rhy ddoethion yn eu golwg eu hu-
nain,

nain, fel y cynghora Solomon. Dib.
3. 7.

3 Fel na huder, ac na chamarweiner
chwi gan gau athrawon, ymddarostyn-
gwch i gyfarwyddiad a llywodraeth eich
bugeiliaid ysprydol, colotnu y gwirio-
nedd. Dymma orchymyn yr Apostol,
Heb. 13. 17. Vfuddhewch ich blaenoraid; ac
ymddarostyngwch iddynt, oblegid y maent
hwy yn gwilted ar eich encidiau. A gwe-
fusau'r offeiriad a gadwant wybodaeth, a'r
bibl a geisiant y gyfrath, (a'i dalldwria-
eth,) oi enau ef, medd y prophwyd Ma-
lachi. 2. 7. ond pan fyddo pobl yn dir-
mygu eu bugeiliaid ysprydol, ac yn rhy-
fygu bod yn gallach ni - dyscawdwyr,
ac yn eu derchafu eu hunain uwch law y
rhai a ofodwyd arnynt yn yr Arglwydd,
beth amgen a ellir ei ddisgwil, ond i ddy-
alon draingwyddo a syrthio i amryfused-
dau, hæreſiau, a schismau ?

4 Fel n'ach camdwysfer chwi gan gau
Athrawon, drwg-dybiwch bôb athrawi-
aeth, ac sydd newydd a dieithr, fod yn
ffals

ffals ac yn amryfuseddus. Canys rheol
 siccr, ddidwyll ydyw, mai'r peth hy-
 naf, a'r hyn a dderbrynier yn gyffredin
 fydd wiraf. Y gwiraf yw'r cyntaf, a'r
 cyntaf yw'r hyn oedd o'r dechr- *Tert. ad-*
 eu, medd Tertylian; ac am hynny *ver. Marc*
 y cynghora vincentius Lirinensis, *l. 4. c. 5.*
 Daliwn yr athrawiaeth a ddyscwyd bôb
 amser, ym mhôb man, a chan bawb;
 yn gyflon â chynghor Duwei hun, *Fer.*
6 16. Sefwch ar y ffyrdd, ac edrychwch,
ac ymosynnwch am yr hên lwybrau, lle
mae sfordd dda, a rhoiwrch ynddi, a
chwch a genwch orphwysdra i'ch eneidiau;
 ond hwy a ddywedasant, megis ac y dy-
 wyd yr hæreticau, a'r ymranwyr oll
 yn y dyddiau hyn, *Ni rodiwn ni ynd-*
di; yr ydym ni am ffyrdd newyddion,
 goleuadau newyddion, datguddiadau ne-
 wyddion. A'r ysprydol, sta ymma fydd
 mor gyffredinol wedi ymdanu a'r byd
 holl gorph ein Heglwys, ac na chyflaw-
 nwyd erioed brophwydoliaeth yr Apo-
 stol Paul mor eglur, ac yn y dyddiau
 Ff
 hyn,

hyn, 2. Tim. 4. 3. Daw'r amser pryd na
ddioddefont athrawiaeth jachus, eithr yn
ôl eu chwantan eu hunain y pentyrrant id-
dynt eu hunain athrawon, gan fod eu cli-
stiau yn merw'nô. Ond da y dywyd y
tadau Yng hymanfa Nicaa, deliwch yn
lew yr hên athrawiaethau, ac arferion
yr Eglwys. A dymma yn wastad lefer-
ydd yr Eglwys, cadwer yr hên ddefawd,
a bydded hynafiaeth yn farnydd beth
sydd wir, a pheth sydd anwir. A chyn-
gor Sanct Joan yw hwn, 1. Jo. 2. 24.
Arhosed ynoch chw't yr hyn a glywsob
o'r dechrenad: od erys ynoch yr hyn a gly-
wsob o'r dechrenad; chwithan befyd a
gewch aros yn y Mâb, ac yn y Tâd. Yr
hwn gan hynny ni chwennocho redog yn
bendramwnwgli i' hârefi ac amryfusedd,
rhaid iddo ocbelyd athrawiaethau newy-
ddion, a glynu wrth yr hên rai, gan dder-
byn ddim am wirionedd, ond yr hyn a
dderbyniwyd gan ein hynafiaid, ac a dra-
ddodwyd o'r naill genbedlaeth i'r llall
drwy barhaus ddilyniad o amser yr Apo-
stolion.

5 Fel na siommer chwi gan gau A-
thrawon , byddwch ofalus na thwyller
chwi drwy eu rhithiau tēg, a'u rhagrith.
Os bernwch yn ôl y dull oddiallan, a
rhybied oblegid fod pobl yn awyddfry-
des yn eu ffyrdd, yn gaeth yn eu buch-
edd, ac yn ysprydol yn eu ymadroddi-
on, eu bod mewn ffactor â Duw, yn
gwybod ei ewyllys, ac yn gyfrannogion
o yspryd y gwirionedd, chwi a lwyf
dwyllir. Oblegid fod dullau a rhithiau
Hæreticau ac ymranwyr yn gyffredinol
yn deccach, ac yn awyddfrydach na dy-
nion eraill; ac mai dymma 'r ffordd
drwy ba vn y mae y cythrael yn mynwe-
su ei holl hadoliaethau, ai gelwyddog or-
wageddan, sef, tan i f. h. Sancteiddrwydd,
a duwiol ymarweddiad; gan ei fod, fel
y dywyd yr Apostol, 2. Cor. 11. 14:
15. *In ymrithio yn Angel golenni, a'i
weiniogion hefyd yn ymrithio fel gwein-
dogion cyfiawnder.* Julian yr ymwadwr
oedd wr cyfiawn, cymmbedrol, ac o fu-
chedd dda, ac etto yn elyn dygasol i

Grist. Pelagius yr hæretic damnedig
 hwnnw oedd o ymarweddiad caeth, a
 chanmoladwy. Y Manicheaid oeddynt
 yn ffuantu buchedd ddiwair, drwy ba
 vn y mae Sanct Austyn yn cy-
 faddef ei dwyllo ef, a'i gyfaill
 Alipius. Yr Arriaid oeddynt rith-
 dduwiol; a'r Macedoniaid oed-
 dynt yng olwg y byd yn dwyn bywyd
 rhwymeddol, fel y tyftia Sozomen. A'r
 Sectarïaid yn y dyddiau hyn, y rhan fwyaf
 o honynt, fel y Phariseaid gynt, sydd
 ganddynt rith duwioldeb, ond ydynt
 yn gwadu ei grym hi; at y rhai y gellir,
 cymmhwysu ymadrodd Solomon, *Dih.*
30. 12. Y mae cenhedlaeth lân yn ei goiwg
 ei hûn (ie, ac yn ymddangos felly i eraill)
 er nas glanhawyd oddiwrth ei haflendid.
 Nid oes neb yn ymddangos mor San-
 ctaidd a hwy er nad oes dim neu ond y-
 chydig wir Sancteiddrwydd ganddynt.
 Nid oes neb yn professu mwy zêl i gre-
 tydd a phŵr addoliad Duw mewn yspryd
 a gwirionedd: ac etto neb yn llygro, yn
 anafu,

anafu, ac yn dymchwelyd addoliant San-
 ctaidd Duw mwy na hwy ; gan fôd rhai
 a honynt yn llefain yn erbyn gorchymy-
 nion Duw ; eraill yn erbyn pyngciau'r
 ffydd ; eraill yn erbyn pŏb gosodedig
 ffurf o weddi, hyd yn oed gweddi yr
 Arglwydd ; rhai fydd yn dadlu yn erbyn
 y lleoedd ; eraill yn erbyn yr amferoedd ;
 eraill yn erbyn y personau a gyslegrwyd
 i wasanaeth Sanctaidd Duw ; ac eraill fydd
 yn ei yspeilio ef o foddion, a maentu-
 miaeth ei wasanaeth : ac etto yn eu galw
 eu hunain y Sainc, ac erholedig bobl
 Dduw. Y maent yn profesu eu bod yn
 bobl oftyngedig, ac vftudd, ac etto yn
 diystyru llywodraeth, ac yn cablu vrddas,
 yn profesu eu bod yn gyfiawn, ac etto
 yn gommedd talu, megis i eraill eu dy-
 ledion, felly yn enwedig i weinidogion
 Duw eu degymmau fydd ddyledus iddynt
 wrth gyfraith Dduw, a'r deyrnas. Ond
 fel na thâl dim athrawiaeth iachus gydâ
 bywyd llygredig felly ni thâl dim ych-
 waith bywyd da gyd ag athrawiaeth
 ddrwg.

ddrwg. Ac am hynny y dywyd Athanasius yn niwedd ei Gredo, *hon yw'r ffydd gatholic, yr hon pwy bynnag, ar nis cretto yn ffyddlon, nid all efe fod yn gadwedig.* Na adewch gan hynny i Phariseaid yr amseroedd hyn eich twylllo chwi â rhith Sancteiddrwydd; er eu bod yn ymddangos yn Sanctaidd, ac yn cymmeryd arnynt fod ganddynt Grist a'i Yspryd, mai hwynt hwy yn vnig sydd yn yr jaww flordd i'r nef, a'r vnig Sainc ar y ddaiar; etto ymogelwch rhagddynt, ac na choeliwch hwynt. Ac fel y galloch yn well ochelyd eu llygriad *tan* *Mr. R. thiau tég*, cymmerwch y ddwy *Sherlock*. reol hon, y mae Difnydd dyscedig yn eu gosod.

I Gwybyddwch fod pob b̄aresi yn derfynnedig mewn rhyw fannau o'r byd', ac nad yw'r llygriad wedi ymdanu yn gyffredinol. Ac am hynny y dywyd y gau brophwydi, *wele dymma Grist, neu daccaw Grist*; *Math. 24. 23.* Os tais neb gan hynny derfynau, neu briodoli
Christ

Christ iw Sect neillduol , (megis ac yr oedd y Donatistiaid gynt , ac y mae y Papistiaid , a'r Sectariaid yn y dyddiau hyn ,) na choeliwch ef , nid yw ef ond gau brophwyd. Canys mae 'r gwirionedd sydd yn llewyrchu oddiwrth Grist , (haul cyfiawnder) fel goleuni net , yn ymdanu o'r dwyrain i'r gorllewin ; mae yn walcaredig ar wyneb yr holl ddaiar , yr hyn sydd yn gwnauthur yr Eglwys yn Catholic , neu yn gyffredinol.

2 Y mae haresi a schism yn ceisio allan leodd dirgel , ac yn dechreu mewn Confentiaid , a dirgel ymgysartodau. Ac am hynny y dywedir , *Math. 24. 26: Wele y mae Christ yn y diffaethwch , neu yn yr ystafelloedd.* A'r vn ffund y mae yr Apostol yn dal sulw am dwyllwyr , a gau athrawon , *2. Tim. 3. 6. En bod yn ymlafgo i deian , ac yn dwyn yn gaeth wrageddos llwythog o bechodau.* Ond nid yw y gwirionedd yn ceisio dim tyllau i ymguddio , nid oes arni gywilidd ymddangos yn gyhoedd , gan fod yn debig i'r goleuni

goleuni fydd yn llewyrchu o'r dwyran i'r gorllewin, ac yn ei wneuthur ei hun yn amlwg i bawb. Ac am hynny y dywyd Sanct Bernard ynei esponiaid o'r geiriau hynny yn 70. 20. 19. *Efe a safodd yn y canol*, yr wyti yn camgymmeryd, Thomas Sanctaidd, os wyt, a thi yn ymneillduo oddiwrth yr Apostolion eraill, yn gobeithio gweled yr Arglwydd; nid yw Christ, y gwirionedd, yn caru cornelau; nid yw ef yn cymmeryd difyrwch mewn cyfartodau neillduol; y mae efe yn sefyll yn y canol, hynny yw, yn ymhyfrydu mewn cytfredin ddiscyblaeth, cytfredin fywyd, cytfredin, a chyhoedd ddyledswyddau crefydd.

6 Fel na'ch camdwyfer chwi gan gau Athrawon, ac na syrthioch i beryglus amryfuseddau, cerwch y gwirionedd, a ddyfsgir i chwi gan eich Bugeiliaid ysprydol, i'r rhai y gorchmynwyd cadwraeth eich eneidiau, a glynwch wrtho. Yr achos pam y mae Duw yn rhoddi pobl i fynu i budau Satan, ac amryw amryfuseddau

ddau yw, oblegid nad oes ganddynt ddim cariad i Dduw ai nefol wirionedd, sydd yn llewyrchu iddynt. Sanct Paul gan letaru am yr Anghrist sydd yn dywedyd, *2. Thes. 2. 9. 10.* Fod ei ddysfodiad yn ôl gw-eithrediad Satan gyda phôb nerth, ac ar-rwyddion, a rhyfeddodau gau, a phôb dichell anghysawnder, a bod Duw yn goddef i'r rhai anvfudd, a'r colledig gael eu twyllo ganddo, a syrthio i ddamnedig amryfuseddau, am na dderbyniant gariad y gwirionedd. Ac yn y 4 bennod o'r ail Epistol at Timotheus y 3 a'r 4 wersi y mae efe yn rhagddywedyd, y daw amser pryd na ddioddef pobl athrawiaeth jachus, onâ y troant ymaith eu clustiau oddiwrth y gwirionedd, ac y gwrandawant ar chwed-leuau. Ni wrandawant ar y gwirionedd; ac am hynny y credant gelwyddau. Am na chredei Ahab y gwirionedd a draethid gan wîr brophwydi Duw; ac nad allei âros mo honynt hwy, am hynny y gadawodd Duw i yspryd celwyddog ei d-wyllo ef. *1. Bren. 22. 22.* Y mae Duw

yn goddef i gau brophwydi dwyllo y rhai sydd yn ymhyfrydu mewn celiwyddau, yn hytrach nac mewn gwirionedd Duw. Ac am hynny fel na syrthioch i enbydus amryfuseddau, cerwch y gwirionedd, a rhodiwch yn y goleuni, rhag i Dduw ddanfoni tywyllwch arnoch; gan gosio'r peth y mae Christ yn ei ddywedyd, *Job. 3. 19. Hon yw'r ddamnedigaeth* (neu yr achos o gysfiawn tarn Duw) *ddyfod goleuni i'r byd, a charu o ddygnion y tywyllwch yn fwy na'r goleuni.*

7. Fel na thwyller chwi gan gau athrawon, gochelwch tyned iw cyfarfodau, a gwrando arnynt. Y mae yr yspryd glân yn dywedyd am ddefaid Christ, nad adwaenant lais dieithriaid, *Job. 10. 5.* Ac nad ydynt yn eu canlyn hwynt, ond yn ffioi oddiwrthynt. A'r Apostol Paul sydd mewn amryw fan-nau yn gorchymyn i ni ocbelyd Hæreticau a thwyllwyr, ac na chydramwyom a hwy. *Megis 1. Tim. 6. 3, 4, 5.*

4, 5. Od oes neb yn dysgu yn amgenach
 ac heb gytuno ag iachus eirtan ein
 Harglwydd Iesu Grist, a'r aithrawiaeth
 sydd a'r ôl duwioldeb, chwyddo y mae,
 heb wybod dîm, eithr ammbwylllo yng-
 bylch cwestiwnau, ac gmrýson ynghylch
 geiriau, o'r rhai y mae cefnfigen, gmrý-
 son, cabledau, drwg dybsiau yn dyfod,
 cýndyn ddadlan dynion llygredig eu me-
 ddwl, heb fîd y gwirionedd ganddyn, y
 ngybied mai elw yw duwioldeb, cilia
 oddiwrtb y cyfryw. Ac 2. Tim. 3. 1,
 2, 3, 4, 5. Gwybydd hyn hefyd y daw
 amseroedd enbyd yn y dyddiau diwe-
 ddaf. Canys bydd dynion a'u serch ar-
 nunt eu hunain, yn ariangar, yn ym-
 ffrostwyr, yn feilchion, yn gablwyr, yn
 annfyddlon i rieni, yn anniolchgar, yn
 annwïol, yn angharedig, yn torri cy-
 fammod, yn enllibaidd, yn anghymbe-
 sur, yn anfwyn, yn ddiserch i'r rbat
 da, yn fradwyr, yn waed wylt, yn
 chwyddedig, yn caru melys-chwant, yn
 fwy nac yn caru Duw, a chanddyntrith
 G g 2 duwioldeb

*duwioldeb ; eithr wedi gwadu ei grym
 hi , a'r rhai hyn gochel di . Ac Rhuf.
 16. 17. Yr wyf yn attolwg i chwi fra-
 dyr , medd et , graffu a'r y rhai sydd
 yn pers anghydsod a rhwystrau yn erbyn yr
 athrawiaeth a ddyfsgasoch chi , a chiliwch
 oddi wrthynt . Peryglus yw i ddynion syml,
 anneallgar gydtramwy a hæreticau , a gau
 athrawon . Chwi a wyddoch beth a ddig-
 wyddodd i'n Mam gyntaf Efa am feiddio
 siarad ar sarph gyfryws , y cythrael a gw-
 rando arno ; hi a dwyllwyd ganddo i fw-
 ytta o'r ffrwyth gwaharddedig , ac i w dâd-
 wneuthur ei hun a'i holl heppil ar ei hól .
 Ac fel na thwyller chwithen yr vn flu-
 nudd gan ddynion cyfrwys , sy'n cynllwyn
 i dwyllo , gochelwch eu cymdeithas , ac na
 wrandewch arnynt . Yr hwn sydd heb a-
 chos da yn myned i dy y byddo y corn-
 wyd ynddo , a all ddiolch iddo ei hun , os
 caiff ete y clefyd ; a'r hwn a gyffyrddo a
 phitch a lygrir-ganddo . O herwydd pa ac-
 hos y mae Sanct Joan yr Apostol (yr hwn
 a omneddodd aros yn yr vn twymdy , ar
 ymolchfa*

ymolchfa ar [hæretic Cerinthus) yn gorchymyn i ni yn ei ail epistol ar ddeg-
fed wers , *od oes neb yn dysod atoch ,*
ac heb ddwyn y ddyfgeidaeth bon (a
dderbyniwyd gan Grift , ai Apostoli-
on) *na dderbyniwch efi dy*. Na dderby-
niwch gau brophwydi , ac athrawon ich
tai ; na wnewch ddim croesaw iddynt ,
pan ddelont hwy atoch chwi ; ac nac
ewch chwithen vn amser attynt hwy ;
rhag iddynt eich camdywys , a'ch twyllo
chwi allan o'r ffordd , ffordd y gwi-
rionedd , a'ch dwyn chwi i ddestryw corph
ac enaid.

8. Fel na syrthioch i amryfuseddau
y rhai enwir , gochelwch hudau 'r cy-
thrael , yr hwn sydd yn gweini i ddyni-
on ei gau athrawiaethau ; y rhai o her-
wydd hynny a elwir athrawiaethau cy-
threuliaid , 1 *Tim. 4. 1.* Ac y gelwir
yntef , a'i Angelion , Ysprydion cyfei-
liornus ; a'r hwn a ddywedir *I fod yn*
dallu meddylian y rhai digrêd , fel na
thymynnei

thywynnei iddynt lewyrch Eſengyl Chrifft.
 2 . Cor. 4. 4. Ac fel na chaffo efe ddim
 meddiant arnoch, gochelwch ymarfer
 pechodau ewllyſgar, a rhyfygos, yn
 enwedig balchder, cybydd-dod, an-
 wybodaeth, a rhagrith, yr achosion
 pennaf o bôb amryfusedd. Canys fel
 y dywyd y gwr doeth. *Drygioni a ne-
 wid y d-all, a hudoliaeth oferedd a dy-*

Cry- fofom. *wylla bethau da.* Ac Joan aur enau
 a ddywyd fôd pechod yn tywyllu
 ſynhwyrau pechaduriaid yn y cy-
 fryw fôdd, a chan na welant ffordd
 geudeb, ac amryfusedd, eu bod yn
 ſyrthio iddi yn bendramwnwgl; ac nid
 allent byth ſyrthio i'r cyfryw amry-
 fuseddau, oni bae bôd pechod yn gw-
 neuthur ffordd iddynt. Canys dyn a
 ddellir yn gyntaf gan ei bechodau, ac
 yno y tywyſir, ac y twyllir ef gan y
 cythrael. Canys nid amryfusedd, medd
 ef, ſydd yn cenhedlu, pechodau, ond
 pechodau ſydd yn cenhedlu, ac yn magu,
 amryfusedd. *Doeth. 1. 4, 5. Nid â doethi-
 neb*

neb i enaid drygiennus, ac ni chyfanne-
 dda hi mewn corph caeth i bechod. Ob-
 legid sanctaidd Tspryd addysc a ffyddi-
 wrth dwyll, ac a ymedy â meddyliau
 angall. 6. 12. Eithr hawdd y canfyddir
 hi gan y rhai a'i hoffant, a hawdd y ceir
 hi gan y rhai a'i ceisiant. Y modd go-
 reu i gael doethineb, a gwybodaeth
 or gwirionedd yw purdeb, a diniwei-
 drwydd buchedd. Os ewyllysia neb,
 medd Christ, wneuthur ei ewyllys ef,
 efe a gaiff wybod am y ddyfgeidiaeth, pa
 un a'i o Dduw y mae hi. Joh. 7. 17.
 Tra y byddom, medd Chrysostom,
 yn fwnethur gweithredoedd ^{Chrysost}
 da, fe ddatcuddia goleuni cyfi- ^{in Math.}
 awnder y gwirionedd i ni. Ie ^{7. bon. 19.}
 a Duw ai datcuddia i ni. Canys fel y
 dywyd y prophwyd Dafydd. Psalm.
 25. 9, 12, 14. Y rhai llariaidd a hyf-
 fordda efe mewn barn, a'i ffordd a ddyf-
 efe i'r rhai gostyngedig. pa wr yw efe
 sy'n ofni yr Arglwydd? efe a'i dyfges
 yn

yn y ffordd a ddewisio. Dirgelwch yr Ar-
glwyd! Sydd gyd a'r rhai a'i hofn-
ant ef, a'i gysammod hysyd i'w cyfarwyddo
bwynt. Fe ddatcuddia Duw i bawb
sydd yn ei ofni, ac yn ei wîr wafanae-
thu ef bôb gwirionedd angenrheidi-
ol i jechydwrïseth, ac ni âd efe iddynt
fyrthio i beryglus, a damnedig amry-
fuseddau.

9. Yn ddiweddaf, fel na fyrthioch
i amryfuseddau y rhai enwyr, ac na'chi
camdywyser ganddynt, gweddiwch beu-
nydd ar i Dduw eich tywys chwi yn
ffordd y gwirionedd, a llwybrau vni-
ondeb. Canys fel y dywyd Christ.
Luc. 11. 10, 13. Pôb vn sydd yn gofyn,
sydd yn derbyn, a'r neb sydd yn ceisio,
sydd yn cael, ac i'r hwn sydd yn curo,
yr agorir, os chychwi gan hynny, y rhai
ydych ddrwg, a fedrwch roi rhoddion da
i'ch plant chwi, pa faint mwy y rydd
eich Tad o'r nef yr Yspryd glân, i'r rhai
a ofynno ganddo? Os chychwi a weddi-
wch

wch yn daer, ac yn ddefosionol gyda'r prophwyd Dafydd, *Psal.* 25.4. *Pâr i ni wybod dy ffyrdd o Arglwydd, dysg i ni dy lwybrau; tywys ni yn dy wirionedd, a dysg ni;* ac a arferwch yn ddiwyd y cynnorthwyau, ar cyfaredau eraill o'r blaen, ni chyfeiliornwch chwi byth. Ond byddwch ofalus fod gan eich gweddi y ddwy adaen o ymryd, ac elysen; Canys heb y rhain nid all hi escyn i'r net; ac os bydd hi gyffyllredig a'r rhain, hi a dyccia yn ddiammeu: Yr hyn sydd yn ymddangos yn yr anrhegion a offrymmodd y doethion i Grist, sef, aur, thus, a myrrh. Y thus sydd yn arwyddocau gweddi ddefosionol; yr aur, elysen, a'r myrrh, cystuddiad, a darostyngiad y corph drwy ymryd: a pha bryd bynnag yr offrymmom gyda hwynt y tair anrheg yma ynghyd, fe dderbyn Duw hwynt yn gymmeradwy, ac nyni a dycciwn yn ein gweddian. I grynhoi'r cwbl ynghyd, ac i ddibennu a'r ychydig eiriau

Na fyddwch fel plantos yn bwblwman ;
 ac yn eich cylechawain â phôb awel dys-
 geidiaeth ; eithr sefwech yn siccr , ac yn
 ddiymmod yn y gwirioneddau angenrhei-
 diol hynny , (cynwysedig yng hate-
 chism yr Eglwys) a ddysgasoch gan
 eich bugeiliaid ysprydol , a gwrandewch
 arnynt , nid ar lais dieithriaid ; ac nâ a-
 dewch eich twyllo drwy eu rhithiau
 tég , au rhagrith ; nad ymddiriedwch
 i'ch barn eich hunain , ond ceisiwch hy-
 fforddiad y dysgedig a gwybodaeth o
 enau yr Offeiriaid ; ac na fyddwch hy-
 gred ychwaith i gredu pob yspryd ;
 ond profwch yr ysprydion ; a'r athrawiaethau
 a glywch , a'i o Ddu ymaent ; a
 drwg dybiwch bob athrawiaeth newydd ,
 a dieithr , ac ymotynnwch am yr hên lwy-
 bran , yr hên athrawiaethau jachus , a
 ddysgwyd gan Grifft , a'i Apostolion ,
 a'r brif Eglwys , a cherwch hwynt , a
 glynwch wrthynt ; gochbelwch hudo-
 liaethau Satan , a phechod ; a cheisiwch
 burdeb , a diniweidrwydd buchedd ; ac
 yn

yn bennaf dim gweddiwch a'r i *Ddan*
Ddanfen ei yspryd glân, i'ch tywys i bôb
 gwirionedd. Felly y diengwch rhag am-
 ryfuseddau, gan athrawon, ac y rhodi-
 wch yn ffordd gwirionedd, a Sanctaid-
 drwydd sydd yn arwain i fywyd tragwy-
 ddol. Yr hyn a ffynno gan bawb o
 honom ei wneuthur, trwy râs cynnor-
 thwyol Christ Jesu, i'r hwn gyd a'r
 Tâd, a'r yspryd glân y byddo holl an-
 rhydedd, moliant, a gogoniant yn oes
 oesoedd. *Amen.*

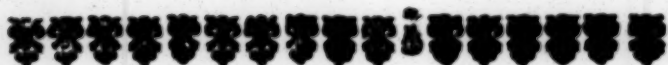
Jesu bendigedig, yr hwn wyt y ffordd,
 y gwirionedd, a'r bywyd, a'r gwir ole-
 uni sydd yn goleuo pob dyn sydd yn
 dyfod i'r byd, gwna i belydr eglur-loyw
 dy jachus, a'r Sanctaidd oleuni lewyr-
 chu yn ein tywyll galonnau, a gwalcar
 oddiyno holl gymmysau pechod, anwy-
 bodaeth, a chamgymmeriad; a chadw
 dy Eglwys yn wastad yn dy wir gre-
 fydd, a nâd iddi hi vn amser syrthio i
 beryglus, a damnedig amryfuseddau:

Dwg adref bôb camgredadyn i gorlan
 dy Elwys ; dysg bôb dyn anneallgar yn
 ffyrdd dy dduwiol ddoethineb ; ac agor
 eu llygaid i weled pethau rhyfedd dy
 gyfraith di. Danfon dy yspryd glân in
 tywysni oll i bôb gwirionedd ; ac agor
 galonnau y gwrthddadleuwyr , a chym-
 mer oddiwrthynt bôb rhagfarn , ac y-
 styfnigrwydd , a gwna iddynt wrando
 yn oftyngedig ar dy Sanctaidd air , ac ar
 Jachus gynghorion dy weinidogion , ac
 vfuddhâu iddynt. Nâd iddynt gau eu
 llygaid yn erbyn y goleuni , au calon-
 nau yn erbyn cariad dy enw ; eithr cani-
 atta iddynt garu y gwirionedd , a'th ne-
 fol oleuni , a rhodio ynddo. Nad i wa-
 gedd , neu anwybodaeth neb wahanu dy
 Eglwys , nac i athrawiaethau dynnol ga-
 el eu dysgu niegis gorchymynnion Duw ;
 eithr caniattâ i'th wirionedd nefol gael
 ei amddiffyn yn gyhoedd , ei ddysgu
 yn wastadol , ei gredu yn oftyngedig , ai
 ymarfer yn awyddfrydus gan bawb oll
 yn eu galwedigaethau neillduol ; fel na
 byddo

byddo yn dy Eglwys ddim ymryffon,
 ond yn rhoddi parch iw giliad, a go-
 goniant i ti o Dduw, yn holl ffyrdd
 ffydd a chariad. Tynnymmaith o'n pl-
 ith bôb camgrediniaeth, amryfuedd,
 ac anghristianogawl amratael, a chysyll-
 ta ein calonnau ni oll mewn cariad, ac
 ofn dy enw; a gwnâ i ni fod o vn fedd-
 wl, ac vn farn, o vn galon ac vn e-
 naid, gan gadw vndeb yr Yspryd
 mewn cwlwm tangneddyf. Na Sym-
 mud, o Arglwydd, dy ganlwyllbren,
 goleuni dy wirionedd o'n mysg; eithr
 caniatâ i ni fwynhau byth rydd-did dy
 Efengil, ymborth dy air, melus lonni-
 ad dy Sacramentau, a holl leffadau vn-
 deb a chymmundeb y Sainc, bendi-
 thion gwirionedd, cariad, a tangneddyf
 yn y byd hwn, ac yn y byd a ddaw lla-
 wenydd a dedwyddyd tragwyddol trwy
 Jesu Grist ein cytryngwr an pryniawdwr.
Amen.

Y llyfr hwn fydd iw gael ar werth gan
Mr *Gruffith Bynner* o Lanfylling,
Mr *Richard Evans* o'r Dre Newydd,
Mr *Evan Gwynne* o'r Trallwng,
Mr *Edward Evans* apothecari yng Hre-
fyswallt,
Mr o Ruthyn.

*Y darllennydd addfwyn, yr wyf yn dymuno arnat,
cyn darllen y llyfr hwn, gyd-dawyn â rhai
camgymeriadau arferol mewn sbagwabhanno-
dan, ar beiau llythyrennol lleiaf, a diwygio
ath bin yscrifennu y rhai mwyaf a ddigwyd-
dodd yn fy absen angenrheidiol, wrth ei brin-
tio, a thrwy angbysarwydd y diwygiwr yn yr
jaith Gamberaeg ac ydynt feian y Printiwr,
nid yr awdur.*

*Yn y 5 dda. ar 8 l. darllen, yn lle, y ddeuant,
y rhai a ddeuant.*

8. dda. 11. l. dar. buid.

9. dda. 14 l. dar. yn lle eu, ei.

*17. dda. 12. l. dar. yn lle mae, mai ar lin. neffaf yn
lle, fron, bron.*

22 dda. 2. l. dar. Esay. 64. 6.

26. dda. 7. l. dar. yn lle fod, bod.

*38. dda. yn y margin dar. yn lle spon. de conc. E.
ffen. de contin. ac yn lle Idacii, Idem. in 1st.*

38. dda l. 9. dar. o wabardd priodi

8. dda. l. 20. dar. llewysbiad.

9. dda. l. 12. dar. contra.

11. dda l. 23 dar yn lle ba. 61.

*22. dda. l. 5. scrifenna, s, o flaen fâb, ac yn y margin
lib. 10. de civit. Dei, cap 5.*

12. dda. l. 18. yn lle ni, i.

*39. dda. l. 4, 5. dilea Math. 19. 12. a scrifenna 1.
Cor. 7. 9. a chyferbyn ar 11. l. Math. 19. 12.*

49. dda.

49. dda. l. 19. dar. *Mai*. a da 50. yn y marfyn.
 52. dda. l. 8. dar. *fastern*.
 53. dda. l. 18. darllen, *ond nid*.
 56. dda. yn y margin gyferbyn ar 12. l. dar. Inno. 4.
 cap. licet de foro compet.
 59. dda. l. 19. dar. *a dynnodl*.
 73 dda. yn y mar. dar. *singulis major, Univerſi minor*.
 87. dda. yn y mar. tua diwedd y ddalen dar. Calv.
 ep. 87. ad Prot. Angl.
 93 dda. l. 7. dar. yn lle yn, *yw*.
 96. dda. yn y marg dar. de *orando*.
 111. dda. l. 5. dar. *car naidl*.
 113. dda. l. 13. dar. *antwicaldar*.
 115 dda. l. 5. dar. yn lle mac, *mai*
 117. dda. l. 23. dar. *angb. nol*.
 120. dda. l. ddiwedd dar. *rhinteyr*.
 122. dda. l. 1. di'co, *x, o flaen, r*.
 123. dda. l. 1. dar. yn lle, an, au. ar. l. 7. yn lle, or, oi.
 140. dda. l. 1. *Carleton, Skeilock*, a ddylafent fod
 yn y margin
 144. dda. l. 14. dar. *gyrbacddyd*.
 154. dda. l. 1. dar. *a rangen. b. l. l.*
 167. dda. l. 11. dar. *x, o flaen enwadedid*, a da. 154.
 l. 3. dar. *x, o flaen ordeiniodd*.
 178. dda. l. 18. dar. yn lle, pa. *pm*.
 181. dda. l. 23. dar. *Offisial*, a da 182. l. 13. *ffeiriad*.
 185. dda. l. 16. dar. *tr. byn*.
 186. dda. l. 3, 4. dar. *eu gau*, ar. l. 5. darllen, *a rhoddi*.
 202. dda. l. 23. dar. *tr. pyngiau byn*.
 209. dda. l. 11. dar. *Sabatariaid*.
 213 dda l. 15. dar. *gwolidd ddwyddyl*.
 87. dda. l. 18. dar. yn lle magis, *ſef*,
 99 dda l. 15. dar. yn, o flaen yr Eglwys.
 124. dda l. 8. dar. *Dik. 32. 17.*
 131. dda. l. 11. dar. *Act. 13. 3. ar. 25. l. Num. 8. 10.*
 209 dda l. 7. darllen *chwaithau*.

